

BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA
DIREKCIJA ZA EKONOMSKO PLANIRANJE

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
САВЈЕТ МИНИСТАРА
ДИРЕКЦИЈА ЗА ЕКОНОМСКО ПЛАНИРАЊЕ

BOSNIA AND HERZEGOVINA
COUNCIL OF MINISTERS
DIRECTORATE FOR ECONOMIC PLANNING

Bosna i Hercegovina Ekonomski trendovi

Januar – septembar 2009.

Decembar 2009.

Sadržaj :

KRATAK SAŽETAK

I. REALNI SEKTOR

- Industrijska proizvodnja
- Maloprodaja
- Građevinarstvo
- Tržište rada
 - o Zaposlenost
 - o Nezaposlenost
 - o Plate
 - o Penzije

II. JAVNE FINANSIJE – FISKALNI RAZVOJI

- Indirektni porezi
- Direktni porezi
- Zakoni o porezu na dohodak i doprinose
- Izvršenje Budžeta centralnih nivoa za 2008. Godinu
- Javni vanjski dug

III. CIJENE, MONETARNI I FINANSIJSKI SEKTOR

- Cijene
- Razvoj monetarnog sektora u BiH
- Bankarski sektor u BiH
- Tržište kapitala u BiH

IV. VANJSKI SEKTOR

- Vanjska trgovina robama
- Vanjska trgovina po zemljama
- Platni bilans BiH

V. DIREKTNE STRANE INVESTICIJE

PRILOZI :

Tabela 1: Industrijska proizvodnja u FBiH

Tabela 2: Industrijska proizvodnja u RS

Tabela 3: Realni sektor - industrija i usluge; Poslovanje u trgovini na malo i ugostiteljstvu

Tabela 4: Tržište rada

Tabela 5: Rast i struktura monetarnih agregata (kraj perioda)

Tabela 6: Indeks potrošačkih cijena (CPI)

Tabela 7: Rast i sektorska struktura kredita (kraj perioda)

Tabela 8: Rast i sektorska struktura depozita (kraj razdoblja)

Tabela 9: Kamatne stope u BiH (prosjek perioda)

Tabela 10: Uvoz i izvoz roba u BiH

Tabela 11: Glavni trgovinski partneri BiH

Tabela 12: Platni bilans Bosne i Hercegovine

SPISAK GRAFIKONA:

Grafikon 1: Industrijska proizvodnja
Grafikon 2: Izvoz električne energije
Grafikon 3: Godišnji porast vrijednosti građevinskih radova
Grafikon 4: Broj zaposlenih i nezaposlenih lica.
Grafikon 5: Nominalni i realni rast plaća
Grafikon 6: Nominalni rast penzija
Grafikon 7: Prikupljeni indirektni porezi u BiH .
Grafikon 8: Raspoređeni prihodi od indirektnih poreza
Grafikon 9: Stanje javnog vanjskog duga
Grafikon 10: Struktura javnog vanjskog duga
Grafikon 11: Operativni pregled prihoda i rashoda.
Grafikon 12: Ukupna inflacija i core inflacija BiH
Grafikon 13: Odnos kretanja deviznih rezervi i novčane mase
Grafikon 14: Godišnje stope rasta depozita i kredita
Grafikon 15: Kretanje kamatnih stopa u BiH
Grafikon 16: Ukupna tržišna kapitalizacija u BiH
Grafikon 17: Indeksi investicijskih fondova sarajevske i banjalučke berze BIFX i FIRS
Grafikon 18: Indeksi najuspješnijih kompanija na Sarajevskoj i Banjalučkoj berzi (SASX-10 i BIRS).
Grafikon 19: Promet na BiH tržištu vrijednosnih papira od 30.06.2008. do 30.06.2009.god
Grafikon 20: Promjene uvoza i izvoza, te stope pokrivenosti uvoza izvozom zemalja regiona
Grafikon 21: Učešće pojedinih kategorija proizvoda u ukupnom uvozu
Grafikon 22: Učešće pojedinih kategorija proizvoda u ukupnom izvozu
Grafikon 23: Učešće uvoza, izvoza i rast/pad izvoza
Grafikon 24: Stanje FDI po kvartalima u BiH (u 000 KM)
Grafikon 25: Najznačajnija ulaganja u BiH po zemljama
Grafikon 26: Registrovane FDI u BiH po djelatnostima u %
Grafikon 27: Registrovane FDI u BiH po djelatnostima u 000 KM

SPISAK TABELA:

Tabela 1: Prikupljeni indirektni porezi (u milionima KM)
Tabela 2: Prihodi od direktnih poreza i doprinosa (u milionima KM)
Tabela 3: Spoljnotrgovinski indikatori.
Tabela 4: Uvoz, izvoz ,trgovinski deficit i promjena izvoza sa glavnim trgovinskim partnerima

LISTA SKRAĆENICA:

ARS	– Anketa o radnoj snazi
BD	– Brčko Distrikt
BDP	– Bruto domaći proizvod
BDV	– Bruto dodana vrijednost
BHAS	– Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
BIFX	– Indeks bosanskih investicijskih fondova
BiH	– Bosna i Hercegovina
BLSE	– Banjalučka berza
CBBiH	– Centralna banka Bosne i Hercegovine
CEFTA	– Srednjoevropski sporazum o slobodnoj trgovini
CPI	– Indeks potrošačkih cijena
DOB	– Dokument okvirnog budžeta
DSU	– Direktna strana ulaganja
EBRD	– Evropska banka za obnovu i razvoj
EC	– Evropska komisija
EKS	– Efektivna kamatna stopa
ERS-10	– Indeks dizajniran za prikaz rezultata 10 kompanija iz sistema Elektroprivrede RS
EU	– Evropska unija
FBIH	– Federacija Bosne i Hercegovine
FIRS	– Indeks investicijskih fondova RS
FISIM	– Usluge finansijskog posredovanja indirektno mjerene
JR UIO	– Jedinstveni račun Uprave za indirektno oporezivanje
KM	– Konvertibilna marka (međunarodni standard ISO 4217)
MMF	– Međunarodni monetarni fond
MVTEO	– Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa
OMA	– Odjel za makroekonomsku analizu Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje
OR	– Obavezne rezerve
PB	– Platni bilans
PDV	– Porez na dodanu vrijednost
PIF	– Privatizacijski investicijski fond
PJI	– Program javnih investicija
RS	– Republika Srpska
SASE	– Sarajevska berza
SASX-10	– Indeks dizajniran za prikaz rezultata 10 najboljih kompanija listiranih na Sarajevskoj berzi
SB	– Svjetska banka
SEE	– Jugoistočna Evropa
SIPA	– Državna agencija za istrage i zaštitu
SMTK	– Standardna međunarodna trgovinska klasifikacija
SOR	– Srednjoročni okvir rashoda
SRS	– Srednjoročna razvojna strategija
SSP	– Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
SST	– Sporazum o slobodnoj trgovini
SVF	– Statistika vladinih finansija
UIO	– Uprava za indirektno oporezivanje BiH
USAID	– Agencija Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj
P1 2008	– prva polovina 2008. godine
K1 2008	– prvi kvartal 2008. godine
M0	– Rezervni novac
M1	– Transakcijski novac
M2	– Novac u širem smislu
QM	– Kvazi novac
mKM	– milioni KM
g /g	– stopa rasta koja podrazumjeva promjenu u odnosu na isti period prethodne godine
m/m	– stopa rasta koja podrazumjeva promjenu u odnosu na prethodni mjesec tekuće godine

GLAVNI EKONOMSKI POKAZATELJI U BiH - godišnji pokazatelji

	2005.	2006.	2007.	2008.
Nominalni BDP BIH (u milionima KM)	16.928	19.121	21.759	24.717
Nominalna stopa rasta (u %)	7,2%	13,0%	13,2%	13,6%
Realna stopa rasta (u %)	3,9%	6,9%	6,0%	5,4%
Stanovništvo (hiljade)	3.843	3.843	3.842	3.841
BDP per capita (u KM)	4.405	4.976	5.663	6.435
Broj nezaposlenih u BIH (u hiljadama)	508	516	527	493
Prosječne neto plate u BIH (u KM)	534	575	645	752
CPI (indeks potrošačkih cijena)	-	6,1%	1,5%	7,4%
Konsolidirani budžet BIH** (u % BDP)				
Prihodi	42,1%	44,9%	45,2%	28,2%
Rashodi	39,7%	42,0%	43,9%	26,6%
Saldo	2,4%	2,9%	1,3%	1,6%
Vanjski javni dug	25,6%	21,2%	17,8%	16,7%
Novac i krediti** (u % BDP)				
Novac u širem smislu (M2)	47,7%	52,7%	56,6%	52,0%
Kreditiranje privatnog sektora	44,3%	48,3%	54,7%	58,2%
Platni bilans**				
Saldo tekućeg računa u milionima KM	-2.934	-1.493	-2.731	-3.970,9
U % BDP-a	-17,3%	-7,8%	-12,6%	-16,1%
Trgovinski bilans**				
Izvoz roba i usluga (u milionima KM)	5.590	7.058	7.991	9.101
(stopa rasta u %)	20,4%	26,3%	13,2%	13,9%
Uvoz roba i usluga (u milionima KM)	12.467	12.672	14.957	17.449
(stopa rasta u %)	11,8%	1,6%	18,0%	16,7%
Bilans roba i usluga (u % BDP-a)	-40,6%	-29,4%	-32,0%	-33,8%
Bruto devizne rezerve**				
U milionima KM	4.224,5	5.451,7	6.698,5	6.295,7
U mjesecima uvoza roba i usluga	3,0	5,0	5,5	4,3
Servisiranje vanjskog javnog duga***				
U milionima KM	177,1	152,8	114,8	138,0
U % izvoza roba i usluga	3,2%	2,2%	1,4%	1,5%

* Procjena DEP

** Izvor: Centralna banka BiH za prihode, troškove i neto kreditiranje, kao platni bilans. Podaci za 2008. obuhvataju prvih devet mjeseci (centralne nivoe); Ministarstvo finansija i trezora BiH za vanjski javni dug i njegovo servisiranje.

*** Za prvih devet mjeseci 2008. godine

(1) Prognoza DEP

GLAVNI EKONOMSKI POKAZATELJI JANUAR-SEPTEMBAR

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Realni sektor					
Industrijska proizvodnja BiH - rast fizičkog obima ¹	6,1%	7,9%	9,1%	5,8%	-3,9%
Prerađivačka industrija BiH - rast fizičkog obima ⁽¹⁾	8,6%	6,8%	16,2%	4,0%	-5,8%
Broj nezaposlenih u BiH - prosjek (u hiljadama)	505	514	530	498	494
Prosječne neto plate u BiH - prosjek (u KM)	532	570	636	740	789
CPI (indeks potrošačkih cijena) - g/g	-	6,6%	0,7%	8,1%	-0,3%
Javne finansije	<i>(Rast g/g u %)</i>				
Porast prihoda od indirektnih poreza	-	18,8%	9,6%	9,3%	-7,5%
Vanjski javni dug - promjena stanja duga	4,5%	-4,1%	-6,7%	2,9%	16,0%
Novac i krediti	<i>(Rast g/g u %)</i>				
Novac u širem smislu (M2)	18,0%	24,0%	22,8%	14,8%	-6,2%
Kreditiranje privatnog sektora ²	28,8%	27,9%	31,9%	24,0%	-5,3%
Platni bilans³					
Saldo tekućeg računa (u milionima KM)	-1.139,00	-483,5	-878,2	-1.734,60	-853,0
Porast deficita tekućeg računa (u %)	-1,0%	-57,6%	81,6%	97,5%	-50,8%
Bilans roba i usluga	-2.894,69	-2.311,89	-3.033,85	-3.863,90	-2.782,38
Promjena bilansa roba i usluga u % g/g	0,0	-20,1%	31,2%	27,4%	-28,0%
Izvoz roba i usluga (u milionima KM)	2.549,8	3.256,29	3.848,66	4.476,67	3.538,73
(stopa rasta u %)	21,3%	27,7%	18,2%	16,3%	-21,0%
Uvoz roba i usluga (u milionima KM)	-5.444,5	-5.568,2	-6.882,5	-8.340,6	-6.321,1
(stopa rasta u %)	9,0%	2,3%	23,6%	21,2%	-24,2%
Bruto devizne rezerve					
Bruto devizne rezerve - rast u %	15,7%	33,6%	22,2%	5,5%	-5,8%
U mjesecima uvoza roba i usluga	3,8	4,8	5,5	4,6	5,9
Servisiranje javnog vanjskog duga					
U milionima KM	162	191,2	190,8	152,9	156,8
U % izvoza roba i usluga	6,4%	5,9%	5,0%	3,4%	4,4%

* Procjena DEP

** Izvor: Centralna banka BiH za prihode, troškove i neto kreditiranje, kao platni bilans;

Ministarstvo finansija i trezora BiH za vanjski javni dug i njegovo servisiranje.

¹ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine -BHAS

² Prema Centralnoj banci BiH privatni sektor obuhvata kućanstva, nebankarske finansijske institucije i ostalo.

³ Podaci se odnose za pola godine

I REALNI SEKTOR

Ekonomski rast BiH

Ozbiljna ekonomska kriza svijetske ekonomije je dovela do naglog pada BiH izvoza i novčanih priliva iz inostranstva, što je činilo ključne faktore BiH ekonomske recesije⁴ u 2009 godini. Važan faktor djelovanja krize (najvjerovatnije⁵) je takođe bilo i podizanje kreditnih kriterija od strane banaka što je po svoj prilici zadalo snažan udarac investicijama, ali i potrošnji trajnih potrošačkih dobara. Do sada nezabilježen devetomjesečni pad vrijednosti izvoza roba od 21,4% je bio rezultat pada inostrane tražnje s jedne i izvoznih cijena s druge strane. Ovo je dovelo do opšteg pada proizvodnje i zaposlenosti u realnom sektoru rezultirajući padom raspoloživog dohodka, poslovnih rezultata BiH preduzeća i javnih prihoda što se na kraju odrazilo na pad domaće tražnje. Pad novčanih priliva iz inostranstva po osnovu doznaka i dohodaka je dodatno ugrozio raspoloživi dohodak čiji je pad doveo do nominalnog i realnog pada privatne potrošnje. U isto vrijeme, pad poslovnih rezultata BiH preduzeća je zajedno sa drugim faktorima rezultirao naglim padom privatnih investicija, dok je pad (ili u najboljem slučaju stagnacija) javnih prihoda doveo do usporenog porasta javne potrošnje i naglog pada javnih investicija. Pad domaće tražnje je rezultirao rekordnim padom vrijednosti robnog uvoza od 26,1% g/g, odnosno padom vanjskotrgovinskog deficita roba za 30% g/g u prvih devet mjeseci 2009. Ipak, ovo je bilo nedovoljno da otkloni snažan negativan doprinos ekonomskom rastu investicija, a posebno privatne potrošnje. Podaci iz trećeg kvartala ukazuju na slabljenje pada izvozne, ali i intenziviran pad domaće tražnje tako da je ostvarivanje pozitivnog ekonomskog rasta u četvrtom tromjesečju još uvijek prilično neizvjesno.

Recesija svjetske ekonomije u ključujući i BiH ekonomsku aktivnost je dovela do pada raspoloživog dohodka domaćinstava i pada javnih prihoda u 2009. što je na kraju rezultiralo padom privatne i usporenim rastom javne potrošnje u BiH. Pad raspoloživog dohodka je bio evidentan imajući u vidu pad novčanih pošiljki i dohodaka zaposlenih iz inostranstva, pad broja zaposlenih uz usporen porast prosječne plate i penzije, te znatno oslabljen rast (moguće čak i pad) isplata socijalnih davanja. Pri tome su pad poreskih prihoda i pad potrošačkih cijena (CPI) bili jedini faktori realnog jačanja raspoloživog dohodka. S druge strane, pad uvoza i proizvodnje prije svega trajnih ali i netrajnih potrošnih dobara, te snažan pad prometa u maloprodaji ukazuju da je pad raspoloživog dohodka zaista doveo do pada privatne potrošnje. Pri tome posebno zabrinjava pogoršanje situacije u trećem kvartalu. Konačno, javna potrošnja je po svemu sudeći uprkos padu (ili eventualnoj stagnaciji) javnih prihoda zabilježila rast što je na kraju dovelo do deficita vladinog sektora u prvih devet mjeseci 2009., te time tek donekle otklonilo efekte pada privatne potrošnje.

Pad proizvodnje u realnom sektoru koji je otpočeo u januaru 2009. je nakon svega nekoliko mjeseci doveo do pada zaposlenosti i usporenog rasta plata i penzija. Tako je već u martu zabilježen pad broja zaposlenih na godišnjem nivou od 0,5% koji se nakon toga iz mjeseca u mjesec konstantno intenzivirao da bi u septembru taj pad iznosio 2,3% g/g. Pad tražnje za radnom snagom se brzo reflektovao na usporenje rasta prosječne plate čija je dvocifrena stopa iz prethodnih par godina već u martu pala na jednocifrenu vrijednost. Godišnji rast prosječne plate je konstantno slabio tokom godine tako da je u septembru prosječna plata bila svega 1,3% iznad nivoa u istom mjesecu 2008. Rast prosječne plate u trećem kvartalu bi možda bio i negativan da nije nastavljen još uvijek snažan (mada znatno usporen) rast plata u javnom sektoru. U poređenju sa ranijim godinama, pad zaposlenosti i usporen rast plata su rezultirali sa veoma skromnim devetomjesečnim rastom

⁴ Iako ne postoje zvanični statistički podaci o kvartalnom BDP-u koji bi potvrdili tvrdnju o postojanju recesije BiH ekonomije u 2009. godini, ostali dostupni ekonomski indikatori na to snažno upućuju. Ostatak ovog dijela teksta je u velikoj mjeri tome i posvećen.

⁵ Iako zvanični pokazatelji o kreditnim kriterijima nisu bili dostupni u vrijeme pisanja publikacije, opšti je utisak da je došlo do njihovog podizanja u 2009. čime su BiH komercijalne banke zapravo slijedile praksu svojih „majki“ u Evropskoj uniji.

ukupne vrijednosti zarađenih neto plata od 5,5% g/g⁶ tako da je njihov (još uvijek pozitivan) doprinos rastu raspoloživog dohodka takođe bio veoma skroman. Pri tome treba napomenuti da vrijednosti zarađenih plata u trećem kvartalu bilježi stagnaciju dok je u septembru po prvi put zabilježen njen pad.

Ovako skroman rast zarađenih plata je znatno oslabio javne prihode po osnovu socijalnih doprinosa pa prema tome i socijalne transfere, te je na taj način dodatno ugrozio rast raspoloživog dohodka. Ukupna vrijednost isplaćenih penzija (kao najkrupnije kategorije socijalnih davanja) je zahvaljujući kontinuiranom opadanju stope rasta prosječne penzije i stabilnom porastu broja penzionera u 2009. rasla više nego upola nižom stopom u odnosu na ranije godine. Slična je situacija najvjerojatnije bila i sa ostalim socijalnim davanjima što donekle potvrđuju i konsolidovani podaci centralnih nivoa⁷ vlasti u BiH. Naime, centralni nivoi vlade u prvih šest mjeseci 2009 godine bilježe veoma skroman godišnji rast socijalnih transfera od svega 3,9%⁸, uz njihov neznatan pad u drugom tromjesečju. Pored uticaja na realni sektor, svjetska ekonomska kriza je u 2009. značajno umanjila inostrane prilive po osnovu novčanih pošiljki i kompenzacija zaposlenih⁹ koje su u različitim godinama zajedno činile 10-15% raspoloživog dohodka domaćinstava¹⁰ u BiH. Obzirom na njihov veliki značaj, pad novčanih pošiljki od 8,4% i kompenzacija zaposlenih iz inostranstva od 9,6% u prvom polugodištu su, u kombinaciji sa skromnim devetomjesečnim padom vrijednosti zarađenih neto plata i socijalnih transfera, definitivno napravili prevagu u smislu pada raspoloživog dohodka domaćinstava u prvih devet mjeseci 2009.

Iako ne postoje zvanični statistički podaci o kvartalnom BDP-u BiH različiti indikatori ukazuju da je pad raspoloživog dohodka zaista doveo do nominalnog i realnog pada privatne potrošnje. Ovaj pad je bio najviše izražen u domenu trajnih potrošačkih dobara koja bilježe devetomjesečni pad domaće proizvodnje od 18,1% i uvoza od 40% g/g. U isto vrijeme je zabilježena stagnacija proizvodnje netrajnih proizvoda za široku potrošnju uz skroman pad uvoza od 3,5% g/g. Konačno, sve ovo je bilo praćeno devetomjesečnim padom prometa u maloprodaji od približno 10% koji je imajući u vidu snažan pad cijena hrane i nafte u realnom smislu bio znatno niži. Podaci iz trećeg kvartala ukazuju na intenziviranje pada potrošnje netrajnih i trajnih potrošačkih dobara što je u skladu sa sve intenzivnijim slabljenjem raspoloživog dohodka prije svega uslijed konstantnog pogoršanja situacije na tržištu rada. Pad tekućih javnih prihoda centralne vlade u prvom polugodištu 2009. je samo donekle usporio rast rashoda i javne potrošnje tako da je centralna vlada na kraju zabilježila deficit¹¹. Ovo je ipak bilo nedovoljno da otkloni efekte pada privatne potrošnje uzrokovanog padom raspoloživog dohodka domaćinstava.

Snažan pad privatnih i javnih investicija iz prvog polugodišta je ne samo nastavljen nego i intenziviran u trećem kvartalu. Na to ukazuje snažan devetomjesečni pad (-16,4% g/g) vrijednosti građevinskih radova s jedne, te ogroman pad (-41% g/g) uvoza kapitalnih dobara s druge strane. Otežano finansiranje investicija je bilo važan uzrok njihovog pada. Ono se ponajviše reflektovalo kroz skroman poslovni rezultat preduzeća u realnom sektoru, pad direktnih stranih investicija, pad raspoloživog dohodka domaćinstava, pad javnih prihoda i najvjerojatnije otežano zaduživanje uslijed podignutih kreditnih kriterija. Konačno, pad izvoza u 2009 je kroz smanjenje očekivanih povrata na investicije znatno umanjio zainteresovanost BiH preduzeća za povećavanjem kapaciteta.

Padom izvozne tražnje uzrokovan opšti pad ekonomske aktivnosti u realnom sektoru se morao negativno odraziti na poslovni rezultat mnogih BiH preduzeća. Time je značajno ugrožena njihova sposobnost

⁶ Procjena ukupne vrijednosti zarađenih neto plata je napravljena na bazi proizvoda broja zaposlenih i prosječne neto plate koje objavljuje Agencija za statistiku BiH.

⁷ Prema podacima CBBiH centralni nivoi vlasti ne uključuju opštine i JP direkcija cesta.

⁸ Izvor: Centralna banka BiH.

⁹ Izvor: Centralna Banka BiH - Platni bilans BiH

¹⁰ Procjena DEP-a.

¹¹ Izvor: Centralna Banka BiH, „Operativni izvještaj za BiH po strukturi prihoda i rashoda - za period“. Konsolidovani podaci cjelokupnog vladinog sektora na žalost nisu dostupni na kvartalnom nivou.

finansiranja investicija obzirom da preko 50% ulaganja u stalna sredstva preduzeća finansiraju sopstvenim sredstvima¹². Pored toga, finansijski krediti kao drugi po važnosti izvor finansiranja investicija takođe bilježe pad u 2009 godini. Tako je pad stanja kredita nefinansijskih privatnih preduzeća u odnosu na kraj 2008. neprekidno intenziviran tokom cijele godine, a posebno u trećem kvartalu. Pad kreditne sposobnosti uzrokovan lošim poslovnim rezultatima dijela BiH preduzeća s jedne, ali i najvjerovatnijeg podizanja kreditnih kriterija s druge strane je bio jedan od glavnih uzroka pomenutog pada zaduživanja. Konačno, snažan pad direktnih stranih investicija je dodatno otežao finansiranje ulaganja u nove kapacitete. Pored toga što je otežao finansiranje investicione tražnje, pad ekonomske aktivnosti u realnom sektoru je takođe kroz pad očekivanih povrata na investicije umanjio i interes privatnih preduzeća za ulaganjima u nove kapacitete. S tim u vezi, eventualni oporavak izvoza bi svakako povećao tražnju za kapitalom i u velikoj mjeri uticao na oporavak investicija. Pad raspoloživog dohodka domaćinstava se uprkos padu privatne potrošnje negativno odrazio na njihovu štednju¹³, pa prema tome i investicije u prije svega stambenu izgradnju. Pored toga, tražnja za stanovima je dodatno ugrožena otežanim kreditiranjem koje se reflektuje kroz veoma skroman godišnji rast stanja stambenih kredita. Podizanje kreditnih kriterija je najvjerovatnije bilo glavni uzrok skromnog godišnjeg porasta stambenih kredita od svega 4,6% u septembru 2009. što je znatno ispod stopa rasta iz ranijih godina od preko 25% g/g. Konačno, podaci centralnih nivoa vlade iz prvog polugodišta ukazuju na pad javnih investicija¹⁴ u 2009. koje u prvom polugodištu bilježe značajan pad od 25% (koji je bio posebno naglašen u drugom tromjesečju). Pad javnih prihoda je u kombinaciji sa još uvijek značajnim rastom tekućih rashoda doveo do negativne štednje centralne vlade i na taj način znatno ugrozilo javne investicije koje su na kraju finansirane deficitom.

Snažni pad vrijednosti izvoza roba tokom 2009 godine je bio takav da ni jedna izvozna kategorija nije ostvarila značajan pozitivan doprinos rastu. Ovo je ponajviše bilo odraz svjetskom ekonomskom krizom uzrokovanog realnog pada izvozne tražnje i izvoznih cijena. Izvoz baznih metala i rezervnih dijelova opreme su bili ubjedljivo najznačajnije kategorije vrijednosnog pada ukupnog izvoza. Naime, od ukupno 21,4% g/g devetomjesečnog pada vrijednosti robnog izvoza bazni metali su zahvaljujući padu od 46,9% učestvovali sa skoro dvije trećine. S druge strane, nagli pad investicija u EU27 je kroz pad vrijednosti EU uvoza opreme od približno 20% g/g je predstavljao glavni uzrok pada BiH izvoza rezervnih dijelova opreme od 28,9%. Ipak, strmoglavi pad cijena metala u 2009 godini od preko 40%, uz značajan udio ove kategorije u ukupnoj izveznoj strukturi ukazuje da je realni pad izvoza je bio znatno niži od nominalnog. Tako npr. ako se od devetomjesečnog nominalnog pada izvoza aluminijuma i proizvoda od aluminijuma od 45,9% oduzme prosječan rast njegove svjetske cijene u istom periodu od 44,9% dobije se realni pad od svega 1% g/g¹⁵.

Ipak, podaci iz trećeg tromjesečja ukazuju na slabljenje negativnih trendova pomenutih glavnih faktora pada vrijednosti izvoza u 2009. Naime, ekonomija EU27 je, nakon pet uzastopnih tromjesečja konstantnog opadanja, u trećem kvartalu 2009 konačno ostvarila skroman realni rast od 0,2%¹⁶ u odnosu na prethodni kvartal. Slična situacija je zabilježena i u SAD gdje je u istom periodu zabilježen realni rast BDP-a od 0,9% k/k. Ovo je najvjerovatnije bio jedan od glavnih uzroka slabljenja intenziteta pada vrijednosti BiH izvoza roba čiji je pad od 16,8% g/g u trećem tromjesečju bio znatno ispod stope pada iz prvog polugodišta (od 23,8% g/g). Ipak, ovaj u 2009. najniži pad vrijednosti robnog izvoza je bio praćen najsnažnijim padom fizičkog obima industrijske proizvodnje. To najvjerovatnije ukazuje da je (pored slabljenja pada realne tražnje) konstantan rast svjetskih cijena metala, nakon njihovog incijalnog naglog pada u drugoj polovici 2008., dodatno umanjio stopu pada vrijednosti izvoza. Tako je npr. cijena aluminijuma u prvom tromjesečju bila za 50% niža u odnosu

¹² Izvor: Agencija za statistiku BiH, „*Tematski bilten – Investicije u 2005*“.

¹³ Procjena DEP-a.

¹⁴ Stavka „Neto nabavka nefinancijskih sredstava“ iz ostvarenih javnih rashoda objavljenih u izvještajima Centralne banke BiH uglavnom predstavlja javne investicije, te je na taj način i korištena.

¹⁵ Obzirom da ne postoje zvanični statistički podaci o izvoznim i uvoznim cijenama ovdje se naravno samo radi o gruboj aproksimaciji koja ima za cilj da ilustruje različitu sliku koju prikazuju nominalni i realni pokazatelji.

¹⁶ Ovdje treba naglasiti da se radi o stopama realnog rasta zasnovanim na sezonski prilagođenim podacima. Izvor: EUROSTAT; „Newsrelease: euroindicators – Flash estimates for the third quarter of 2009“.

na isti period 2008, dok je njen pad u trećem tromjesečju iznosio „svega“ 35% g/g. Treba ipak napomenuti da bi smanjenje stope pada izvoza praćeno osnaženim realnim padom industrije moglo takođe moglo upućivati da je inicijalna reakcija BiH izvoznika na oslabljen pad (prije svega evropske) tražnje za BiH izvozom bila smanjivanje ranije nagomilanih zaliha kroz njihovu izvoznu prodaju uz daljnju redukciju obima proizvodnje¹⁷.

Pad domaće tražnje, izvoza i uvoznih cijena su bili glavni faktori rekordnog pada vrijednosti robnog uvoza od 26% g/g tokom devet mjeseci 2009. Najznačajniji doprinosi ovom padu se nalaze u domenu nafte i naftnih derivata, baznih metala, mašina i vozila. Pad uvoza je, nasuprot izvozu, čak pomalo intenziviran u trećem tromjesečju, a glavni razlog tome je ranije pomenuto jačanje pada domaće tražnje u ovom periodu kako u domenu finalne potrošnje tako i investicija. Naglo smanjenje potrošnje trajnih potrošačkih dobara i pad investicija su bili glavni uzroci pada uvoza vozila i opreme. U isto vrijeme, pad izvoza baznih metala i autodijelova je doveo do značajnog pada uvoza u domenu baznih metala namjenjenih za preradu u proizvodnom procesu. Konačno, snažan pad uvoznih cijena hrane, nafte i baznih metala u rasponu 20-50% g/g je igrao izuzetno važnu ulogu u padu vrijednosti uvoza nakon devet mjeseci 2009. godine. Ovakav pad uvoznih cijena slično kao i kod izvoza ukazuje na znatno skromniji realni pad uvoza od nominalnog.

Iako bi zaustavljanje recesije EU ekonomije moglo biti naznaka opšteg zaustavljanja negativnog trenda i početka oporavka BiH izvoza, situacija je još uvijek daleko od zadovoljavajuće obzirom da je BDP EU i SAD u trećem kvartalu još uvijek znatno niži u poređenju sa istim periodom 2008. godine (pad u EU27 od 4,3% i SAD od 2,3% g/g)¹⁸. Ipak, ostvarivanje projekcija početka oporavka rasta EU ekonomije u drugom polugodištu 2009. (što potvrđuju preliminarne podaci iz trećeg tromjesečja) bi moglo značajno poboljšati perspektivu BiH izvoza. Konačno, pad vrijednosti izvoza bi mogao biti dodatno oslabljen očekivanim nastavkom trenda postepenog rasta cijena metala u četvrtom kvartalu. S druge strane, obzirom da se pad proizvodnje obično reflektuje na smanjenje zaposlenosti sa zakašnjenjem od jednog ili više kvartala, te obzirom na već postojeći trend sve intenzivnijeg pada zaposlenosti moguće je očekivati daljnje slabljenje domaće tražnje u četvrtom tromjesečju 2009.

Industrijska proizvodnja u BiH

Kretanja industrijske proizvodnje u BiH određena su uzajamnim djelovanjem niza unutrašnjih i vanjskih faktora. Promjene domaće tražnje su manje značajne i odražavaju se ponajviše kroz električnu energiju i rudarstvo, te veoma mali dio prerađivačke industrije, dok dešavanja na izvoznim tržištima imaju primarnu ulogu i praktički u potpunosti određuju kretanja industrijske proizvodnje u BiH. Ovo se posebno odnosi na veći dio izvozno orjentirane prerađivačke industrije koja čini veći dio industrijske proizvodnje i u velikoj mjeri ovisi o stanju na inostranim tržištima. Tako prema podacima Agencije za Statistiku Bosne i Hercegovina tokom prvih 9 mjeseci 2009. godine Bosna i Hercegovina bilježi pad industrijske proizvodnje od 3,9% u odnosu na isti period prethodne godine.¹⁹ No i pored toga što BiH industrija nastavlja negativni trend rasta u poređenju sa prethodnom godinom, podaci iz posljednjeg kvartala 2009. godine ukazuju na postepenu stabilizaciju u BiH privredi. Da slabljenje privredne aktivnosti u prvih 9 mjeseci 2009. godine nije svojstveno samo za BiH ukazuju podaci Eurostata i nacionalnih zavoda za statistiku zemalja regiona. Tako gotovo sve zemlje članice EU i glavni trgovinski partneri Bosne i Hercegovine iz regiona bilježe i veći pad industrijske proizvodnje nego što je to slučaj u BiH.²⁰

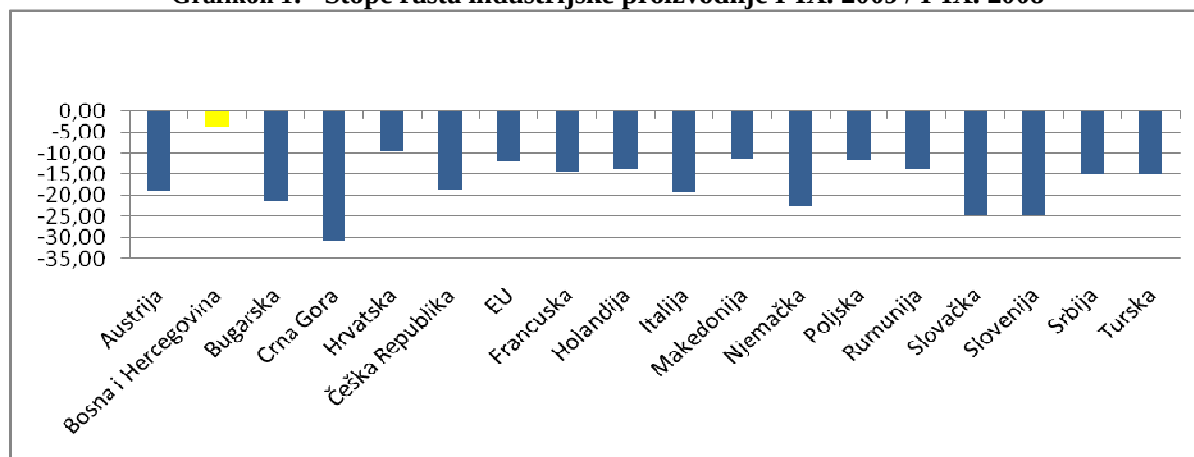
¹⁷ Efekat svjetskih cijena na BiH izvoz, te smanjenje nagomilanih zaliha kao inicijalni odgovor BiH izvoznika na slabljenje pada svjetske tražnje je teško dokazati obzirom da ni jedna statistička institucija u BiH ne objavljuje podatke vanjske trgovine u stalnim cijenama niti bilo kakve podatke po pitanju kretanja zaliha.

¹⁸ Stope realnog rasta zasnovane na sezonski prilagođenim podacima. Izvor: EUROSTAT; „Newsrelease: euroindicators – Flash estimates for the third quarter of 2009“.

¹⁹ Agencija za Statistiku Bosne i Hercegovine, „Mjesečno saopštenje industrijske proizvodnje“, oktobar 2009.

²⁰ Eurostat i Nacionalne statistike, „Industrijska proizvodnja u EU“.

Grafikon 1: Stope rasta industrijske proizvodnje I-IX. 2009 / I-IX. 2008

Izvor: Eurostat i Nacionalne Statistike.

Prerađivačka Industrija

Glavni uzrok pada indeksa industrijske proizvodnje u BiH u prvih 9 mjeseci 2009. godine svakako jeste slabljenje prerađivačke industrije na nivou države. Prema podacima BHAS-a prerađivačka industrija BiH u poređenju sa prvih 9 mjeseci prethodne godine zabilježila je pad proizvodnje od 5,8 %. Ovo slabljenje privredne aktivnosti uzrokovano je prije svega smanjenjem inostrane tražnje u glavnim trgovinskim partnerima Bosne i Hercegovine. Smanjenje inostrane tražnje dovelo je do pada izvoza BiH prerađivačke industrije od 25%, i smanjenja broja zaposlenih u prerađivačkoj industriji od 7,5 % u FBiH, odnosno 9,5% u RS-u u odnosu na prethodnu godinu. Najviše su pogođene industrijske grane koje većinu svojih proizvoda plasiraju na inostrana tržišta. Tu se prije svega misli na BiH industriju baznih metala koja u velikoj mjeri izvozno orjentisana i bilježi pad proizvodnje od 20% te pad izvoza od preko 50% u odnosu na prvih devet mjeseci prethodne godine. Pad cijena metala na svjetskom tržištu te samnjenje narudžbi iz inostranstva primoralo je nosioce BiH metalne industrije ArcelorMittal iz Zenice i Aluminijum Mostar da gotovo prepolove proizvodnju u odnosu na prošlu godinu. Koliko je industrija baznih metala značajna za ukupnu izвозnu sliku BiH govori činjenica da su slabi rezultati ovih preduzeća umanjili rast BiH izvoza skoro 13 procentnih poena.

Slična situacija je i u ostalim granama BiH industrije koje svoje proizvode plasiraju na svijetska tržišta (mašinskoj industriji, drvna industrija, auto industrija...). Pošto je kriza investicija kako u svijetu, tako i u BiH smanjila potražnju za mašinskim proizvodima to je rezultiralo padom proizvodnje u BiH mašinskoj industriji od 25%. Tokom prvih 9 mjeseci 2009. godine izvoz mašina iz BiH manji je za 16% u odnosu na isti period prethodne godine. Kriza svjetske auto industrije posebice u Njemačkoj gdje BiH proizvođači plasiraju značajan dio svojih proizvoda negativno se odrazila i na rezultate BiH auto industrije. Tako je izvoz auto industrije u BiH tokom prvih devet mjeseci manji 45% u odnosu na isti period prethodne godine.

Drvna industrija i proizvodnja namještaja su industrijske grane koje su u proteklm godinama davale značajan doprinos rastu industrijske proizvodnje i izvoza iz BiH. Međutim tokom prvih devet mjeseci ove godine drvno-prerađivačka industrija u BiH bilježi veliki pad proizvodnje od preko 20%, dok je pad izvoza proizvoda od drveta iznosio skoro 30%. Usljed nedostatka narudžbi u određenim preduzećima na teritoriji FBiH došlo je i do pada zaposlenosti, tako je stopa zaposlenosti u drvno-prerađivačkoj industriji niža za 20% u odnosu na prošlu godinu.

Tokom prvih devet mjeseci 2009. godine došlo je i do smanjenja građevinskih radova u BiH od 16,4%, što je oslabilo tražnju građevinskog materijala i samim tim umanjilo proizvodnju nemetalnih minerala za 18% u odnosu na isti period prošle godine.

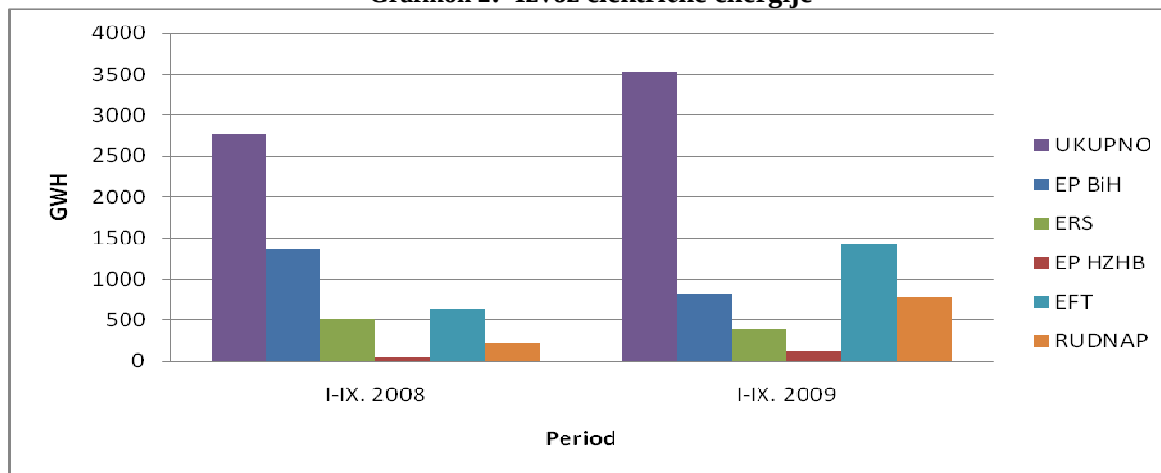
Nešto bolji rezultati prehrambene, hemijske te naftne industrije i proizvodnje koksa uz uobičajeno dobro poslovanje energetskog sektora nisu bili dovoljni da značajnije kompenziraju gubitke izvozno orjentiranih grana BiH privrede. Prehrambena industrija u BiH u prvih 9 mjeseci 2009. godine zabilježila je povećanje proizvodnje od 5,7% u odnosu na isti period prethodne godine. S druge strane i hemijska industrija u BiH

nastavlja pozitivan trend rasta i tokom 2009. godine. Tako je u prvih 9 mjeseci 2009. zabilježila rast proizvodnje od 44% u odnosu na isti period prethodne godine. Naftna industrija u BiH koja je u potpunosti zasnovana na proizvodnji u Rafineriji Bosanski Brod također je pozitivno poslovala u prvih 9 mjeseci 2009. godine. Svi ovi podaci ukazuju da BiH industrijska proizvodnja, a posebno prerađivačka industrija isključivo zavisi od stanja na inostranim tržištima. Tako da će ključnu ulogu u značajnijem poboljšanju privredne aktivnosti u BiH imati oporavak industrija u zemljama koje su glavni trgovinski partneri Bosne i Hercegovine. Posljednji raspoloživi podaci Eurostata o industrijskoj proizvodnji u EU ukazuju na to da je negativan trend zaustavljen što ostavlja prostor za blagi optimizam kada je u pitanju industrijska proizvodnja u BiH.

Energetski sektor u BiH

Energetski sektor Bosne i Hercegovine koji uključuje rudnike i proizvodnju električne energije iz godine u godinu nastavlja svoj pozitivni doprinos industrijskoj proizvodnji u BiH. Iako ekonomska kriza pogađa sve segmente BiH privrede pa tako i ovaj, energetski sektor u BiH nastavlja pozitivan trend rasta i u prvih 9 mjeseci 2009. godine. I pored činjenice da rudnici na teritoriji cijele BiH bilježe nešto slabije rezultate u odnosu na prošlu godinu, preduzeća za proizvodnju električne energije bilježe pozitivne rezultate. Tako je u BiH tokom prvih 9 mjeseci 2009. godine zabilježeno povećanje proizvodnje električne energije od 1,5% u odnosu na isti period prethodne godine. Stabilna hidrološka situacija te nesmetan rad termo-energetskih postrojenja omogućili su ovo povećanje proizvodnje u sva tri preduzeća na teritoriji BiH. Prema podacima DERK-a povećanje proizvodnje uz smanjen nivo potrošnje u industrijskim postrojenjima rezultirali su viškovima električne energije koje su BiH preduzeća veoma uspješno plasirala na međunarodnom tržištu. Povećani nivo cijena uz već postojeću potražnju za električnom energijom na svjetskom tržištu rezultirali su povećanjem izvoza električne energije od 11,5 % u odnosu na prvih devet meseci prethodne godine. Pored činjenice da su javna preduzeća EPBiH, EPRS i EPHZBH tokom 2009. godine u odnosu na prethodnu godinu izvezli nešto manje količine električne energije, rezultati privatnih preduzeća EFT i RUDNAP poboljšali su ukupnu sliku BiH izvoza u ovom sektoru.²¹

Grafikon 2: Izvoz električne energije

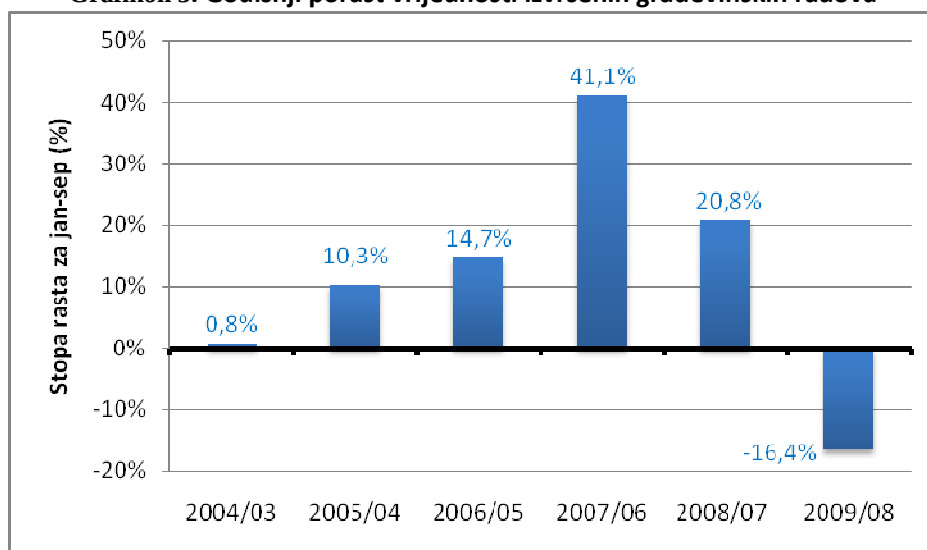

Izvor: DERK-Državna regulatorna komisija za električnu energiju.

²¹ DERK- Državna Regulatorna Komisija za Električnu Energiju.

Građevinarstvo

Grafikon 3. Godišnji porast vrijednosti izvršenih građevinskih radova

Izvor: Procjena DEP-a na bazi podataka entitetskih zavoda za statistiku.

Građevinski radovi u BiH ove godine po prvi put bilježe devetomjesečni pad od kada postoje dostupni podaci (2003 godine). Snažan pad u trećem tromjesečju od 24,3% g/g je dodatno pogoršao situaciju u odnosu na već negativan trend iz prvog polugodišta tako da je na kraju zabilježen značajan devetomjesečni pad vrijednosti izvršenih građevinskih radova od 16,4% g/g (grafikon 1.). Pad vrijednosti radova saobraćajne infrastrukture u RS u trećem tromjesečju je bio glavni faktor ovog pogoršanja dok je FBiH nastavila snažan pad iz drugog tromjesečja. Uprkos skromnom porastu (od 6,5% g/g) građevinskih radova (vrijednost) u RS u prvih šest mjeseci, njihov nagli pad u trećem kvartalu (od 20,8% g/g) je doveo do devetomjesečnog pada od 6,3% g/g. U isto vrijeme, snažan pad građevinskih radova u FBiH je nastavljen u trećem kvartalu od približno 23% g/g (približno na nivou pada iz drugog tromjesečja) pri čemu je pad visokogradnje (od 22,5% g/g u prvih devet mjeseci) igrao glavnu ulogu.

Slabljenje poslovnih rezultata BiH preduzeća i pad javnih prihoda su predstavljali glavne razloge zbog kojih skoro polovica od ukupno 16,4% pada vrijednosti građevinskih radova dolazi iz oblasti nestambenih zgrada. Pored toga, otežano zaduživanje privatnih preduzeća kao i slabi očekivani povrati na investicije u uslovima ekonomske krize su (kao što je već rečeno u dijelu o investicijama) takođe znatno ugrozili privatne investicije, a u okviru njih posebno nestambene zgrade u domenu građevinarstva. Pad raspoloživog dohodka domaćinstava i nizak godišnji rast stanja stambenih kredita su doveli do pada vrijednosti stambene izgradnje od 19,9% g/g u prvih devet mjeseci 2009. Slabi javni prihodi su znatno ugrozili javne investicije tako da je transportna infrastruktura postala drugi, iza nestambenih zgrada, najvažniji uzrok pada građevinarstva. Ova kategorija je kao što je već pomenuto najzaslužnija za intenziviranje pada građevinarstva u trećem Sličan trend građevinarstva bi se mogao očekivati i u četvrtom tromjesečju obzirom da se ne očekuju značajni pozitivni pomaci izvoza, raspoloživog dohodka, javnih prihoda i sl.

Maloprodaja

Slično ostalim djelatnostima, promet u maloprodaji bilježi značajan devetomjesečni pad od 10% g/g koji je dodatno intenziviran u trećem tromjesečju 2009. Pri tome su skoro sve kategorije maloprodaje negativno doprinosile rastu, a za to postoji nekoliko razloga. Trgovina gorivima i mazivima, te ostala trgovina na malo novom robom u specializiranim prodavnicama su ubjedljivo najviše uticale na ukupan pad maloprodaje.

Naime, one su zajedno proizvele 9,1 procentni poen od ukupno 10% pada maloprodaje. Pad cijena goriva, te pad cestovnog transporta roba i putnika su doveli do značajnog pada trgovine motornim gorivima i mazivima od 21,7% g/g u prvih devet mjeseci 2009. godine. Obzirom da ovaj vid trgovine čini približno 20% ukupnog maloprodajnog prometa jasno je da je ovo bio faktor koji je ponajviše oborio njen promet. Istina, to takođe upućuje da je obzirom na snažan pad cijena goriva realni pad maloprodaje bio znatno niži od nominalnog. Pad privatne potrošnje i investicija su značajno ugrozili pomenutu trgovinu u specijalizovanim prodavnicama u okviru koje se uglavnom prodaju trajna potrošačka dobra i građevinski materijal. Tako je pad građevinske aktivnosti doveo do pada trgovine građevinskim materijalima od skoro 18%, dok je kao posljedica pada privatne potrošnje zabilježen pad trgovine električnih aparata za domaćinstvo (-16,4%) i namještaja (-21,5%). Trgovina živežnim namirnicama je bila među rijetkim djelatnostima trgovine koja je zabilježila skroman rast što je u skladu sa kretanjima potrošnje netrajnih potrošačkih dobara.

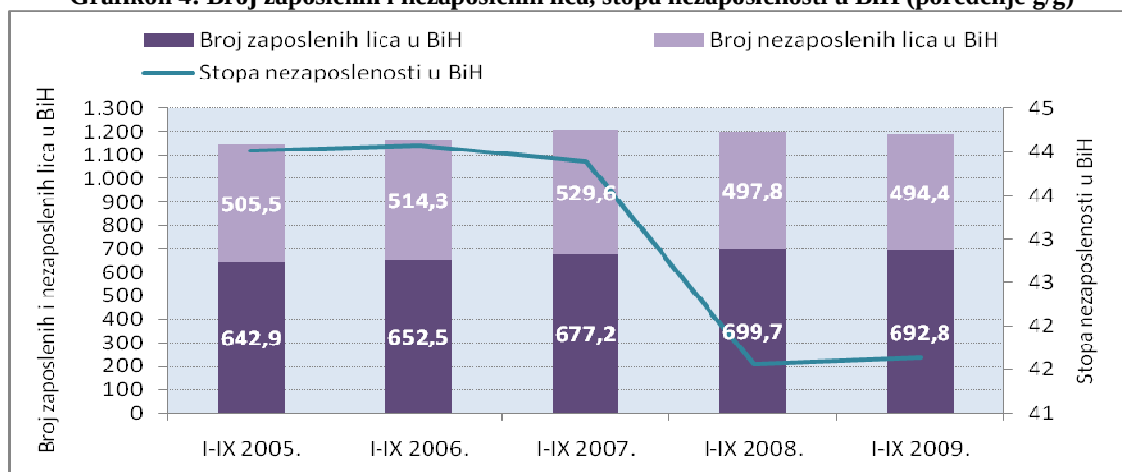
Tržište rada

Zaposlenost

Broj zaposlenih lica u BiH se i u trećem kvartalu 2009. godine nastavio smanjivati. Prosječan broj zaposlenih u BiH u prvih devet mjeseci 2009. godine je iznosio 692,8 hiljada lica što je za 1% manje u odnosu na isti period 2008. godine. Privredne grane koje su najviše doprinijele smanjenju ukupnog broja zaposlenih u BiH su prerađivačka industrija, trgovina na veliko i malo i građevinarstvo. Smanjenje izvoza kao i pad proizvodnje u okviru prerađivačke industrije (5,8%) je rezultirao da se broj zaposlenih lica u okviru ove grane smanji za 6,4% u periodu I-IX 2009. godine sa tendencijom porasta negativne stope rasta (u septembru čak 8,7% g/g). Druga privredna grana sa značajnim smanjenjem broja zaposlenih lica je trgovina na veliko i malo. Pad prometa u maloprodaji od 10% u prvih devet mjeseci je rezultirao smanjenjem broja zaposlenih u trgovini na veliko i malo od 1,9% (u K3 2009. 3,4% g/g). Obim građevinskih radova u BiH u prvih devet mjeseci je smanjen za 16,4% što je uticalo na smanjenje broja zaposlenih u ovoj privrednoj grani od 1,5% u pomenutom periodu.

Oba entiteta u BiH takođe bilježe smanjenje broja zaposlenih lica. U FBiH je registrovano smanjenje broja zaposlenih lica od 1,8% u septembru 2009. Prosječan broj zaposlenih lica je iznosio 425,9 hiljada lica. Bitno je napomenuti da je u istom periodu 2008. godine ova stopa bila pozitivna i iznosila 5,8% što govori koliko je smanjenje broja zaposlenih u FBiH značajno. Djelatnosti koje su najviše doprinijele smanjenju broja zaposlenih su prerađivačka industrija sa padom od 7,5% u septembru 2009. godine, građevinarstvo (7,6%) i poslovanje sa nekretninama (2,3%). U RS, prema podacima iz septembra 2009. godine broj zaposlenih je iznosio 252 hiljade lica što je za 2,8% manje u odnosu na septembar 2008. godine, a najznačajnije smanjenje zaposlenih lica je u oblasti prerađivačke industrije (9,4%), trgovine na veliko i malo (5,3%), aktivnosti u vezi sa nekretninama (7%) te građevinarstvu (1,1%).

Grafikon 4: Broj zaposlenih i nezaposlenih lica, stopa nezaposlenosti u BiH (poređenje g/g)

Izvor: BHAS, entitetski Zavodi za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje BD

Nezaposlenost

Prosječan broj nezaposlenih u BiH u prvih devet mjeseci 2009. godine je iznosio 494,4 hiljade lica što je za 0,7% manje u odnosu na isti period 2008. godine. Iako se u prosjeku devet mjeseci 2009. godine broj nezaposlenih lica blago smanjuje evidentno je da je u trećem kvartalu 2009. godine registrovano povećanje broja nezaposlenih od 3,2% (g/g). Rast broja nezaposlenih lica u BiH je posljedica otpuštanja zaposlenih lica u privatnom sektoru (više u poglavlju zaposlenost). Zvanična stopa nezaposlenosti u BiH je u prvih devet mjeseci iznosila 41,6% i dalje je najveća u u poređenju sa zemljama u regiji. Prema anketi o radnoj snazi stopa nezaposlenosti u BiH u 2009. godini iznosi 24,1%.

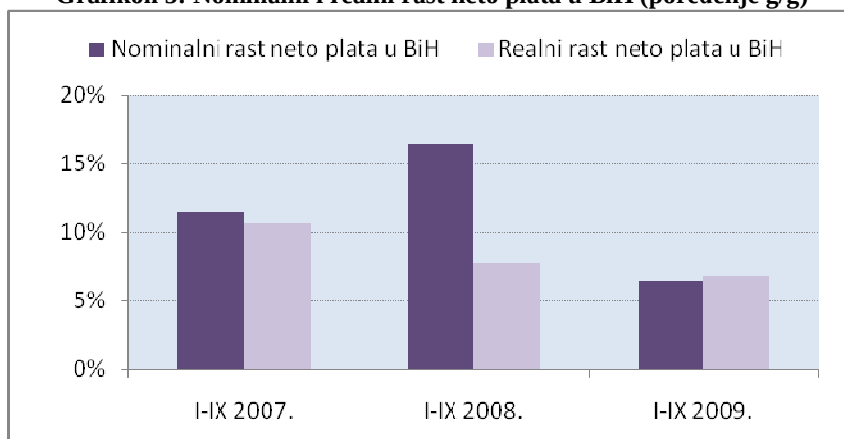
U FBiH ukupan broj nezaposlenih lica se i dalje smanjuje (1% g/g u prvih devet mjeseci), ali u K3 2009. broj nezaposlenih lica značajno raste 3,5% g/g. Od ukupnog broja novoprijavljenih na evidenciju Zavoda za zapošljavanje FBiH u prvih devet mjeseci 53% je zbog prestanka radnog odnosa. Najveći broj lica koja su ostala bez posla su kroz prekid ugovora na određeno vrijeme i sporazumni prekid ugovora (53%), te tehnološki višak (43%). Time je stopa registrovane nezaposlenosti u FBiH iznosila 44,7% u prvih devet mjeseci 2009. U istom periodu RS prosječan broj nezaposlenih je iznosio 138 hiljada lica što je povećanje od 1,6% g/g. Povećanje broja nezaposlenih u RS je posljedica otpuštanja radnika iz oblasti prerađivačke industrije i trgovine i građevinarstva. Stopa registrovane nezaposlenosti u RS u septembru 2009. godine je iznosila 35,9%.

Plate

Rast plata u svim privrednim granama je u K3 2009. godine značajno usporen sa smanjenom ekonomskom aktivnosti u BiH. Prosječna neto plata u BiH u prvih devet mjeseci je iznosila 789 KM i veća je za 6,5% pri godišnjem poređenju (u istom periodu 2008. godine neto plate u BiH su rasle stopom od 16,5%). Po prvi put realni rast neto plata u BiH (6,8%) je bio veći od nominalnog rasta plata jer je u BiH u periodu I-IX 2009. zabilježena deflacija od 0,3%.

Neto plate u oba entiteta u BiH su bile ujednačene u periodu I-IX 2009. godine. Prosječna neto plata u FBiH je iznosila 791 KM dok je u RS iznosila 788 KM sa stopama rasta 6,6% odnosno 6,5% respektivno. U FBiH neto plate u privatnom sektoru su u posmatranom periodu rasle 50% manjom stopom u odnosu na 2008. godinu (5,2% g/g) što je jedan od pokazatelja koliko su loše prilike u prerađivačkoj industriji, građevinarstvu i trgovini uticale na kretanje plata u FBiH. Slična situacija je u RS gdje su plate u privatnom sektoru su rasle stopom od 8,2% u prvih devet mjeseci 2009. godine (2,5 procentnih poena manje u odnosu na isti period 2008. godine). Prema standardnoj klasifikaciji djelatnosti privredne grane u BiH sa najvećim neto platama su tradicionalno u okviru javnog sektora (zdravstvo, obrazovanje, javna uprava), dok je u okviru privatnog sektora područje sa najvećim platama proizvodnja i snadbijevanja električnom energijom, gasom i vodom.

Grafikon 5: Nominalni i realni rast neto plata u BiH (poređenje g/g)

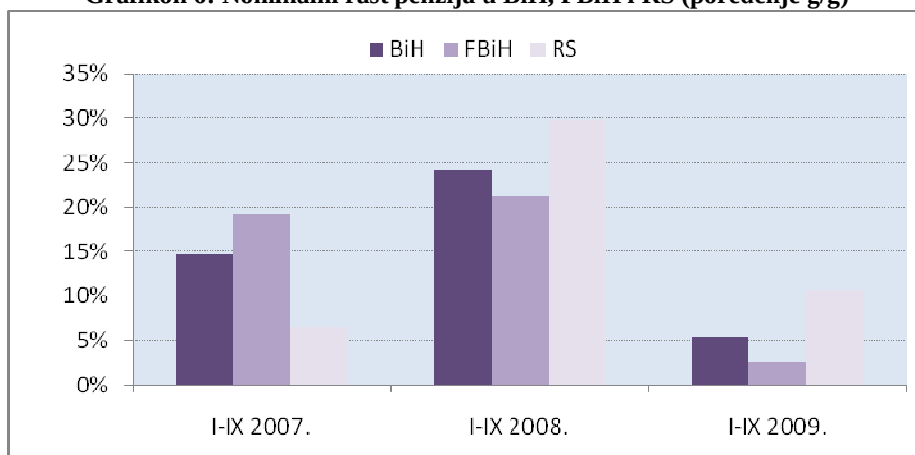
Izvor: Agencija za statistiku BiH

Penzije

Prosječan broj penzionera u BiH u periodu I-IX 2009. godine je iznosio 560,9 hiljada lica što je više za 4,3% (g/g). Penzije u BiH su nastavile da se uvećavaju ali znatno sporije u odnosu na 2008. godinu. Prosječna penzija u BiH u devetomjesečnom periodu 2009. godine je iznosila 337 KM što je više za 5,4% g/g, dok je u istom periodu 2008. godine rasla stopom od 24%.

Entitetske penzije su takođe ostvarile nešto sporiji rast u periodu I-IX 2009. godine naročito u FBiH (grafikon ispod). Prosječna penzija u FBiH u pomenutom periodu je iznosila 347 KM (3% g/g), dok je u RS iznosila 321 KM (11%). Smanjenje beneficiranih penzija u FBiH od 10% od jula 2009. godine doprinijelo je da rast ukupnih penzija u FBiH bude znatno skromniji. Dok je broj penzionera imao pozitivnu stopu promjene, ukupna radna snaga u BiH se u prvih devet mjeseci smanjila (0,5%) što govori da je baza za finansiranje penzija u BiH manja i ukazuje na otežan način finansiranja penzija. Analogno smanjenju broja zaposlenih u periodu I-IX 2009. godine u FBiH smanjio se i broj osiguranika (0,5%) koji uplaćuju doprinose u Zavod za PIO/MIO. Slična situacija je zabilježena u RS gdje je broj osiguranika smanjio za 0,3%. Navedene promjene na tržištu rada uticale su da prosječne penzije u FBiH i RS u septembru 2009. godine ostanu na istom nivou u odnosu na kraj 2008. godine. Razlika između entitetskih penzija je u septembru 2009. godine smanjena na 23 KM, a iznosi minimalnih penzija u oba entiteta su ostali nepromijenjeni u K3 2009. Godine (296 KM u FBiH i 160 KM u RS).

Grafikon 6: Nominalni rast penzija u BiH, FBiH i RS (poređenje g/g)

Izvor: Zavod za MIO/PIO FBiH i Fonda za PIO RS

II JAVNE FINANSIJE

JAVNE FINANSIJE

Bosanskohercegovački fiskalni sektor u periodu januar-septembar 2009. godine, u odnosu na isti period 2008. godine karakteriše pad ukupnih poreskih prihoda za 9,9%. Taj pad je u značajnoj mjeri ublažen rastom prihoda od doprinosa i grantova te ostalih prihoda, tako da su ukupni prihodi konsolidovane BiH u navedenom razdoblju manji za oko 2% u odnosu na prethodnu godinu. Na drugoj strani, rashodi konsolidovane BiH bilježe rast od preko 7%. Uslijed evidentnog dispariteta prihoda i rashoda, kao direktne posljedice aktuelne svjetske finansijske krize, Bosna i Hercegovina je zaključila novi stand-by aranžman sa MMF-om. Isti pred Bosnu i Hercegovinu postavlja zahtjeve za implementiranjem mjera restriktivne fiskalne politike i očuvanjem fiskalne stabilnosti. Prva tranša iz pomenutog stand-by aranžmana u uznosu od 386,4 miliona KM je realizovana, što je dovelo do rasta vansjke zaduženosti Bosne i Hercegovine.

INDIREKTNİ POREZI

Porez na dodatnu vrijednost, sa učešćem od preko 60% zauzima izuzetno značajno mjesto u strukturi prihoda od indirektnih poreza. S druge strane, PDV obračunat na uvoz u njegovoj strukturi učestvuje sa preko 70%. Uvozni PDV, zajedno sa prihodima od carina generiše preko 50% ukupnih prihoda od indirektnih poreza. Evidentno je da prihodi od indirektnih poreza u velikoj mjeri zavise od kretanja u vanjskoj trgovini. Oblast vanske trgovine danas trpi značajne posljedice globalne finansijske krize.

Opadanje međunarodne razmjene, kao posljedica spomenute krize dovodi i do pada prihoda od indirektnih poreza u Bosni i Hercegovini. Naime, prema podacima Uprave za indirektno oporezivanje BiH prihodi od indirektnih poreza za period januar-septembar 2009. godine su za 10,6% niži u odnosu na isti period 2008. godine. U posmatranom periodu, u 2009. godini je prikupljeno 3,2 milijarde KM, što je za 387 miliona KM manje u odnosu na prihode iz 2008. godine. Ovakvo stanje uzrokovano je padom prihoda od PDV-a i carina. Sljedeća tabela omogućava uvid u stanje devetomjesečnih prihoda na jedinstvenom računu UIO BiH.

Tabela 1: Prikupljeni indirektni porezi u periodu 01.01.-30.09. 2008/2009. (u milionima KM)

	I-IX 2005.	I-IX 2006.	I-IX 2007.	I-IX 2008.	I-IX 2009.
Indirektni porezi	2.465	2.847	3.253	3.633	3.246
<i>od čega</i>					
PDV	1.300	1.690	1.957	2.289	2.069,0
Carine	433	392	469	501	259,0
Akcize	600	636	688	701	747,0
Putarine	132	129	140	142	171,0

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH

Prihodi prikupljeni po osnovu poreza na dodatnu vrijednost²² u 2009. godini, na devetomjesečnom iznose oko 2 milijarde KM, što je u poređenju sa 2008. godinom niže za 9,6%. Do ovog smanjenja došlo je uslijed pada prihoda od uvoznog PDV-a za 24% u odnosu na 2008. godinu.

Zbog strukture prihoda od indirektnih poreza, pad prihoda od uvoznog PDV-a je u značajnoj mjeri uticao na pad ukupnih prihoda od indirektnih poreza u 2009. godini.

Prihodi od carina su u periodu januar-septembar 2009. godine niži za 48,2% u odnosu na isti period prethodne godine. Do ovog pada došlo je uslijed smanjenja carinskih stopa i nefiskalnih dadžbina²³ na širok

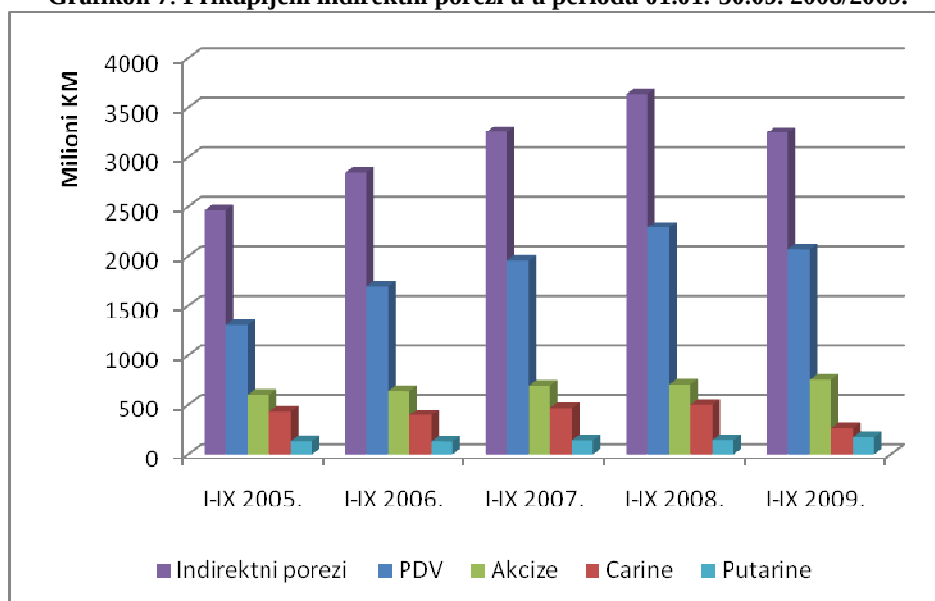
²² Podaci o PDV-u su preuzeti iz Nacionalne prijave UIO, koja prikazuje neto PDV prihoda na obračunskoj osnovi.

²³ Nefiskalne dadžbine uključuju prihode koji se ostvaruju po osnovu državnog vlasništva nad ekonomskim dobrima ili po osnovu djelatnosti državnih subjekata. U BiH se shodno SAA odrednicama ukida plaćanje carinske evidencije za proizvode iz EU.

spektar proizvoda, što predstavlja jedan od uslova Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, koji je Bosna i Hercegovina zaključila sa Evropskom unijom. Smanjenje obima uvoza, kao posljedica globalne finansijske krize je takođe u značajnoj mjeri dovelo do pada prihoda od carina. Prihodi od carina su periodu januar-septembar 2009. godine za 242 miliona KM niži u poređenju sa istim periodom 2008. godine, što predstavlja 62,4% ukupnog pada prihoda od indirektnih poreza.

Osjetljivost javnih finansija na promjene u međunarodnoj razmjeni roba i usluga predstavlja konstantnu opasnost za BiH. S obzirom na otvorenost bosanskohercegovačke ekonomije i nemogućnost adekvatnog odgovora na eksterne šokove, kretanja u oblasti vanjske trgovine imaju direktne implikacije na prikupljanje prihoda od indirektnih poreza. Globalna finansijska kriza i prateća kretanja u oblasti vanjske trgovine dovode u pitanje održivost javnih finansija i nameću obavezu opšte racionalizacije i provođenje mjera restriktivne fiskalne politike. Grafik, koji je priložen ispod daje jasan uvid u kretanje ukupnih prihoda od indirektnih poreza na devetomjesečnom nivou.

Grafikon 7: Prikupljeni indirektni porezi u u periodu 01.01.-30.09. 2008/2009.

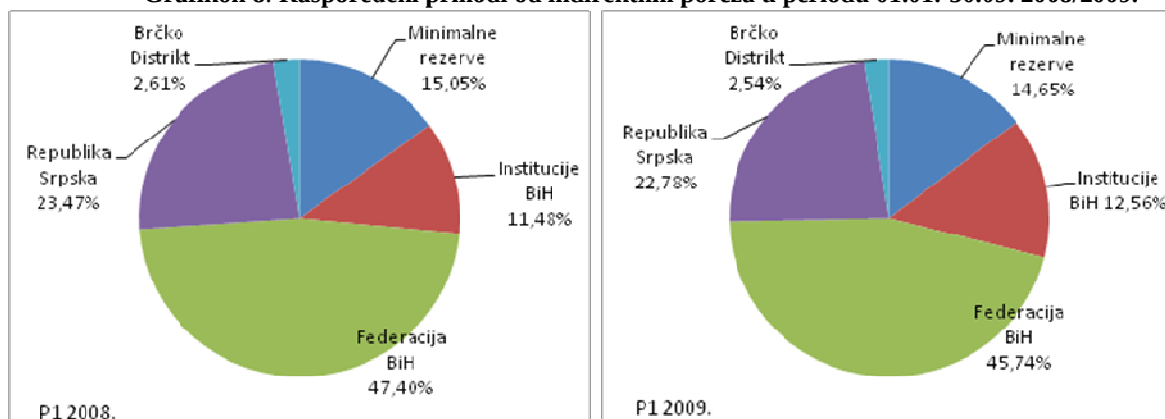
Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje

Usvojenim izmjenama Zakona o akcizama uslijed harmonizacije stopa sa EU standardima nastoje se ublažiti posljedice pada prihoda od indirektnih poreza. Tako je na devetomjesečnom nivou 2009. godine prikupljeno 747 miliona KM prihoda od akciza, što je u poređenju sa istim vremenskim okvirom 2008. godine rast od 6,6%. Uz planirani rast akciza, putarine bi takođe trebale generisati dodatne prihode u narednom periodu. U periodu januar-septembar 2009. godine ukupni prihodi prikupljeni po ovom osnovu iznose 171 milion KM, što je rast od 20,4% u odnosu na 142 miliona KM iz 2008. godine.

Korisnicima Jedinog računa Uprave za indirektno oporezivanje je u periodu januar-septembar 2009. godine raspoređeno ukupno 3,79 milijardi KM. To poređenju sa 2008. godinom predstavlja umanjeno od 13,4%, uzrokovano padom prihoda od indirektnih poreza što je prethodno elaborirano.

Na grafiku priloženom ispod predstavljena je raspodjela sredstava sa JR UIO u prvom na devetomjesečnom nivou za 2008. i 2009. godinu. U 2009. godini svim korisnicima, osim Institucija BiH raspoređeni su umanjeni iznosi. Nakon odvajanja sredstava za finansiranje rada Institucija BiH koja su za 8% veća u 2009. godini te sredstava za minimalne rezerve, koja su za 15,6% manja od onih u 2008. godini, raspoređena su sredstva ostalim korisnicima. Federaciji BiH su u 2009. godini donznačena sredstva manja za 16,4%, Republici Srpskoj za 15,9% i Brčko distriktu sredstva manja za 16,3%.

Grafikon 8: Raspoređeni prihodi od indirektnih poreza u periodu 01.01.-30.09. 2008/2009.

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH

Smanjeni prihodi, a samim tim i raspoređena sredstva korisnicima Jedinstvenog računa UIO dodatno ukazuju na značaj unaprijeđenja fiskalne kordinacije u BiH, uz provođenje mjera racionalizacije i restriktivne fiskalne politike.

DIREKTNİ POREZI

Ukupni direktni porezi, prikupljeni u entitetskim poreznim upravama u periodu januar-septembar 2009. godine iznose 664,8 miliona KM, što je za 6,1% manje u odnosu na 2008. godinu. Na nivou devet mjeseci 2009. godine u FBiH je prikupljeno 382,3 miliona KM direktnih poreza, dok je taj iznos za RS 282,5 miliona KM. Kretanja prihoda od direktnih poreza, kao i doprinosa i ostalih prihoda su predstavljena u sljedećoj tabeli.

Tabela 2: Prihodi od direktnih poreza i doprinosa u periodu 01.01.-30.09. 2008/2009. (u milionima KM)

Naziv prihoda	FBiH			RS		
	2008	2009	%	2008	2009	%
Direktni porezi	392,9	382,3	-2,7%	314,9	282,5	-10,3%
Porez na platu	255,3	191,5	-25,0%	122,0	94,6	-22,5%
Porez na dobit	56,1	122,2	117,9%	98,0	114,6	16,9%
Porezi građana	78,3	65,8	-16,0%	57,0	37,7	-33,9%
Ostali porezi	3,2	2,8	-13,7%	37,9	35,6	-6,1%
Ostale takse, kazne i naknade	221,5	241,0	8,8%	226,8	209,4	-7,7%
Doprinosi	1.681,6	1.745,0	3,8%	727,0	866,4	19,2%
PIO	930,4	982,5	5,6%	415,0	459,1	10,6%
Zdravstvo	660,8	682,8	3,3%	264,0	354,2	34,2%
Nezaposleni	90,4	79,7	-11,8%	16,0	17,8	11,3%
Dječija zaštita	-	-	-	32,0	34,7	8,4%
Zapošljavanje invalida	-	-	-	-	0,6	-
Ukupno (direktni porezi + ostale takse, kazne i naknade + doprinosi)	2.295,9	2.368,3	3,1%	1.268,8	1.358,3	7,1%

Izvor: Poreska Uprava RS i Porezna uprava FBiH

Na nivou devet mjeseci 2009. godine u FBiH je prikupljeno 2,7% manje prihoda od direktnih poreza u odnosu na 2008. godinu, dok taj pad za RS iznosi 10,3%. U oba entiteta, pad je generisan u okviru poreza na platu, poreza građana i ostalih poreza, dok je kod poreza na dobit evidentiran rast.

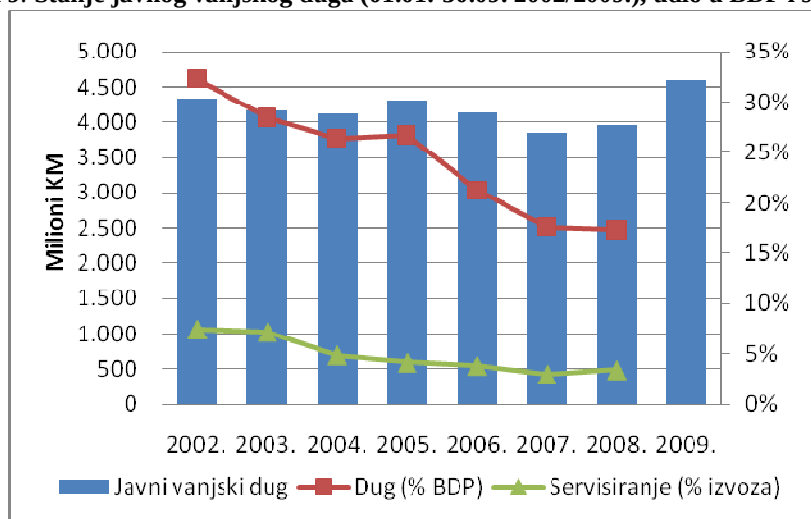
U FBiH, prihodi od poreza na dobit su rasli za 117,9%. Na drugoj strani, uslijed provedenih reformi u okviru poreskog zakonodavstva, prihodi od poreza na platu bilježe pad od 25%, prihodi od poreza građana su pali za 16%, a ostali porezi za 13,7%. Prikupljeni doprinosi u FBiH za period januar-septembar 2009. godine, u odnosu na 2008. godinu bilježe rast od 3,8%.

Prihodi od poreza na dobit u RS takođe bilježe rast za 16,9%. Međutim, slično kao i u FBiH, prihodi od poreza na platu su pali za 22,5%, prihodi od poreza građana za 33,9% i konačno, ostali porezi su pali za 6,1%. Na drugoj strani, prikupljeni doprinosi za period od devet mjeseci u 2009. godini bilježe rast od 19,2% u odnosu na 2008. godinu.

JAVNI VANJSKI DUG

Na kraju mjeseca septembra 2009. godine, javni vanjski dug Bosne i Hercegovine iznosi 4,6 milijardi KM. U poređenju sa stanjem iz septembra 2008. godine, javni vanjski je porastao za 16%. Međutim, ovdje je značajno istaći da javni vanjski dug na kraju septembra 2009. godine, u odnosu na polugodište iste godine bilježi porast od 11%. Razlog za ovaj značajan porast nalazi se u činjenici da je država, uslijed evidentnih deficita na svim nivoima vlasti bila prinuđena na nova zaduživanja. Tako je došlo do spomenutog porasta zaduženosti u iznosu od 458 miliona KM, koji je u najvećoj mjeri generisan kroz nova zaduženja kod Međunarodnog monetarnog fonda-a te Evropske banke za obnovu i razvoj i Evropske investicione banke. Prema podacima iz septembra 2009. godine, zaduženje kod MMF-a, nakon realizacije prve tranše iz novog stand by aranžmana iznosi 386,4 miliona KM. Ovdje se očekuje porast zaduženja, do kojeg će doći realizacijom ostalih tranši predviđenih aranžmanom.

Grafikon 9: Stanje javnog vanjskog duga (01.01.-30.09. 2002/2009.), udio u BDP i servisiranje

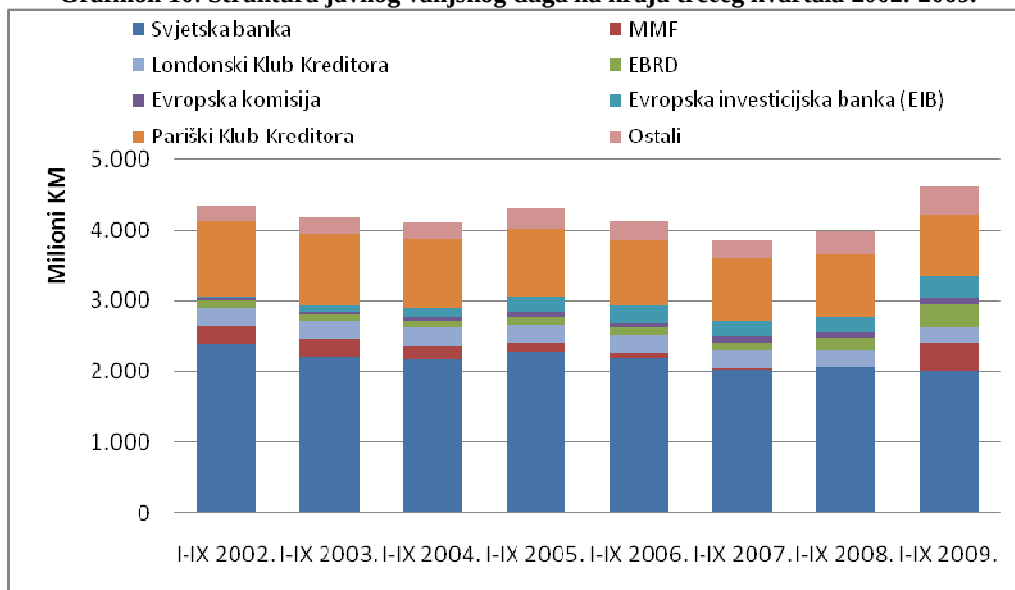
Izvor: Ministarstvo finansija i trezora BiH

Spomenuti porast zaduženja kod EBRD-a u septembru 2009. godine, u odnosu na juni iste godine iznosi 19,4%, dok porast zaduženja kod EIB-a iznosi 17,2%. U isto vrijeme, evidentiran je pad duga od preko 2% kod Svjetske banke, kao najznačajnijeg kreditora.

U ukupnoj strukturi javnog vanjskog duga, na obaveze prema Svjetskoj banci otpada 43,8%. Dalje, kao ostali vodeći kreditori se izdvajaju Pariški klub kreditora sa učešćem od 18,9% u javnom vanjskom dugu, zatim MMF sa 8%, EBRD 7,1% i EIB sa 7%.

Pregled strukture javnog vanjskog duga dat je na sljedećem grafiku.

Grafikon 10: Struktura javnog vanjskog duga na kraju trećeg kvartala 2002.-2009.

Izvor: Ministarstvo finansija i trezora BiH

U periodu januar-septembar 2009. godine, servisirano je ukupno 156,7 miliona KM obaveza dospjelih na ime javnog vanjskog duga, što predstavlja 68,3% u odnosu na plan za navedeni vremenski okvir. Od navedenog iznosa, 95,3 miliona KM ili 60,8% se odnosi na servisiranje duga FBiH, 60,2 miliona KM ili 38,4% za dug RS te za dug Brčko distrikta i institucija BiH 1,2 miliona KM, odnosno 0,7%.

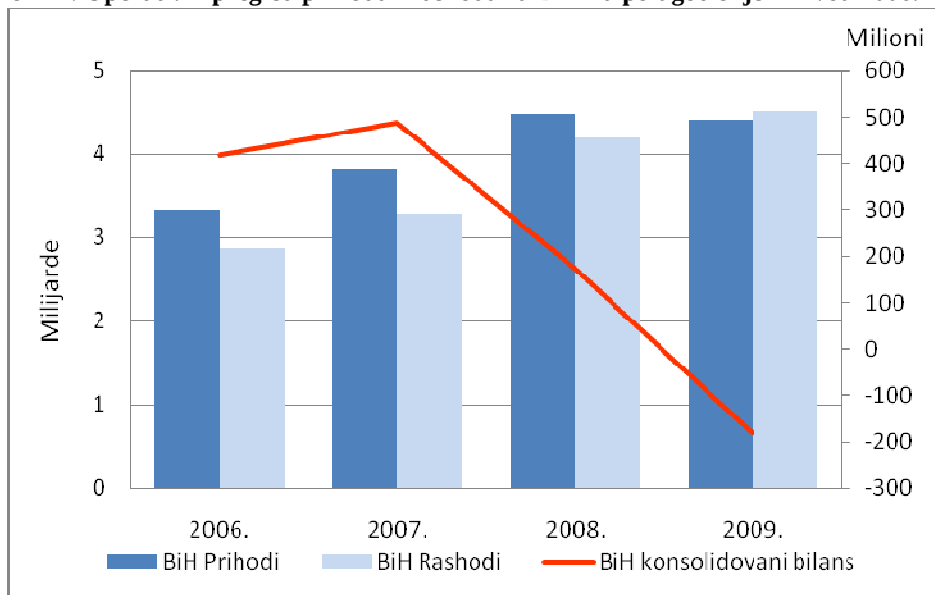
Za otplatu glavnice je isplaćeno 56,2% sredstava, dok je ostalih 43,8% isplaćeno na ime kamata, servisnih i ostalih troškova. U okviru servisiranja javnog vanjskog duga u periodu januar-septembar 2009. godine, Svjetskoj banci je isplaćeno 46,1 miliona KM, Evropskoj banci za obnovu i razvoj 24,4 miliona KM, Evropskoj investicionoj banci 21,1 milion KM te Londonskom i Pariškom klubu 29,2 miliona KM.

IZVRŠENJE SEKTORA OPŠTE VLADE

Prema dostupnim podacima Centralne banke Bosne i Hercegovine, koji obuhvataju sve nivoe vlasti i fondove socijalnog osiguranja, bez uključenih opština, gradova i entiteskih direkcija za ceste, BiH je u prvom polugodištu 2009. godini ostvarila deficit od 180 miliona KM. Prije toga je BiH na polugodišnjem nivou za period 2006. – 2008. konstantno bilježila suficit. Ovakva situacija je Bosnu i Hercegovinu primorala na nova zaduženja ali i izvršenje rebalansa budžeta. Tako su Federacija BiH i Republika Srpska usvojile rebalanse budžeta za 2009. godinu, što je takođe učinjeno na nivou kantona u FBiH.

Na sljedećem grafikonu predstavljen je operativni pregled prihoda i rashoda za BiH na polugodišnjem nivou za period 2006. - 2009.

Grafikon 11: Operativni pregled prihoda i rashoda za BiH na polugodišnjem nivou 2006. - 2009²⁴.

Izvor: Centralna banka BiH

U strukturi prihoda BiH, na polugodišnjem nivou u 2009. godini najveće učešće imaju porezni prihodi sa 49,2% te doprinosi za socijalno sa 39,5%. U strukturi rashoda najveće učešće imaju socijalna davanja koja su na polugodišnjem nivou u 2009. godini iznosila 38,7%. Socijalna davanja time u odnosu na isti period 2008. godine bilježe rast od 3,9%.

Globalna ekonomsko-finansijska kriza i njom uzrokovano smanjenje javnih prihoda odrazilo se i na budžete u 2009. godini, pa su ukupni prihodi ostvareni u budžetu Federacije BiH za period januar-septembar 2009. godine niži za 7,5% u odnosu na isti period 2008. godine. Prihodi u budžetu Republike Srpske su za navedeno razdoblje 2009. godine niži za 14,7% u odnosu na 2008. godinu. U isto vrijeme, rashodi u FBiH su za 1,9% viši za period januar-septembar 2009. godine u odnosu na isti period prethodne godine. Rashodi u RS su za period januar-septembar 2009. godine viši za 2,2% u odnosu na isti period u 2008. godini. Ovakva situacija je dovela do aktuelnih deficita entitetskih budžeta, kao i konsolidovane BiH.

²⁴ Podaci ne uključuju lokalni nivo vlasti (opštine i gradovi) i entitetske direkcije za ceste.

III CIJENE, MONETARNI I FINANSIJSKI SEKTOR

Cijene

U BiH je u periodu I-IX 2009. godine je godišnja promjena opšteg nivoa cijena imala negativnu vrijednost, odnosno zabilježena je deflacija cijena od 0,3%. Dok je u RS takođe u istom periodu zabilježen pad cijena od 0,5% u FBiH je nivo cijena ostao isti u odnosu na prvih devet mjeseci 2008. godine. Već tradicionalno najveće smanjenje cijena se desilo u kategorijama transporta, hrane i bezalkoholnih pića koje imaju značajan udio u ukupnom CPI indeksu. Tako je u K3 2009. godine deflacija cijena u BiH iznosila 1,4% g/g.

Cijene u kategoriji **hrane i bezalkoholnih pića** u periodu I-IX 2009. su ostale nepromijenjene pri godišnjem poređenju. U gotovo svim podkategorijama hrane je došlo do smanjenja cijena (proizvodi od brašna, masnoće, mlijeko i mliječne prerađevine, voće i povrće), dok su cijene bezalkoholnih pića porasle za 2,6% (g/g) u prvih devet mjeseci posmatrane godine.

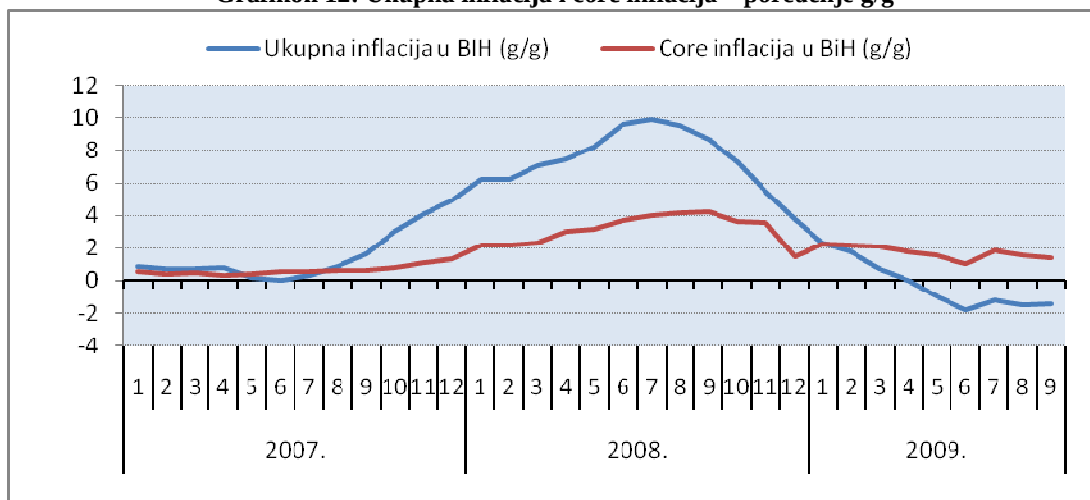
U okviru kategorije **stanovanja i energenata** cijene su u prosjeku devet mjeseci uvećane za 4,7% (g/g). Najveći doprinos promjeni cijena ove kategorije su imale cijene vode, gasa i tečnih energenata (lož ulja). Cijena električne enegije je ostala ista u periodu I-IX 2009. godine (uz sezonske izmjene), dok je cijena prirodnog gasa na svjetskom tržištu u trećem kvartalu 2009. godine smanjena što je uticalo na smanjenje cijena gasa u BiH (16,6% g/g u K3 2009.).

Kategorija **alkoholnih pića i duvana** je zabilježila porast cijena od 6,9% u periodu I-IX 2009. zbog uvođenja akciza na duvan i duvanske proizvode od 01.07.2009. godine. U prvih devet mjeseci 2009. godine cijene duvana i duvanskih proizvoda su u prosjeku uvećane za 7,6% (g/g) dok su u julu povećane za 24,6% g/g sa stupanjem na snagu novih akciza. Međutim, kategorija alkoholnih pića i duvana zbog relativno malog učešća u ukupnom CPI indeksu (4,2%) nije značajno uticala na uvećanje cijena u BiH.

Kategorija koja je doprinijela smanjenju opšteg nivoa cijena u BiH je **transport**. Cijene ove kategorije su u prvih devet mjeseci smanjene za 11,7% g/g. Smanjenih cijena nafte na svjetskom tržištu je uzrokovalo smanjenje cijena naftnih derivata – benzina u BiH u prvih devet mjeseci za 22,7%.

Suprotno promjenama iz 2008. godine, core²⁵ inflacija u BiH je od januara 2009. godine bila viša od ukupne inflacije u 2009. godini i iznosila je 1,8% u prvih devet mjeseci. Koliko su svjetske cijene nafte i hrane imale dominantan uticaj na cijene u BiH najbolje se vidi na grafikonu ispod. Grafikon 12 pokazuje da su cjenovne oscilacije „na dole“ pomenutih proizvoda u 2009. godini doprinijele smanjenju opšteg nivoa cijena u BiH odnosno pojavi deflacije.

Grafikon 12: Ukupna inflacija i core inflacija – poređenje g/g

Izvor: Agencija za statistiku BiH, DEP kalkulacija core inflacije

²⁵ Core inflacija je izračunata izuzimanjem iz opšteg CPI indeksa kategorija hrane, gasa, čvrstog i tečnog goriva, energenata za grijanje i naftnih derivata - benzina.

Razvoj monetarnog sektora u BiH

U prvih devet mjeseci **devizne rezerve** Centralne banke Bosne i Hercegovine su iznosile 6,4 milijardi KM. Tokom svih ovih mjeseci one su nastavile da se smanjuju, i na kraju septembra mjeseca 2009. godine godišnje smanjenje deviznih rezervi iznosi 5,8% ili 399,8 miliona KM. Značajno je istaći da tokom zadnjeg posmatranog kvartala (K3) one bilježe rast. Tako je stopa rasta u K3 u odnosu na K2 ove godine iznosila 13,1%, što predstavlja povećanje od čak 19 procentnih poena u odnosu na K2 2009.. Do najvećeg rasta došlo je tokom mjeseca jula (8,4%), što je velikim dijelom uticalo na rast tokom cijelog kvartala. Ovaj rast se velikim dijelom desio usljed poboljšanja pokrivenosti uvoza izvozom (što se takođe dešava zadnjih mjeseci).

Devizne rezerve plasirane su najvećim dijelom u vidu depozita kod stranih banaka u iznosu od 3,8 milijarde KM. Međutim, tokom cijele godine primjetno je smanjenje učešća ove kategorije u ukupnim deviznim rezervama, i na kraju posmatranog perioda se bilježi smanjenje učešća za 16 procentnih poena u odnosu na isti period prethodne godine. Učešće ove kategorije od oko 60% u ukupnim deviznim rezervama rezultiralo je da smanjenje od 26% najvećim dijelom i utiče na smanjenje ukupnih deviznih rezervi. Investicije u hartije od vijednosti su sa procentom svog učešća (37,5%) u deviznim rezervama postale druga značajna komponenta i na kraju posmatranog perioda su iznosile 2,4 milijarde KM, što predstavlja porast od čak 57,5% u odnosu na isti period prethodne godine. Do značajnog rasta ove kategorije dolazi tokom zadnja tri mjeseca posmatranog perioda. Što se tiče ostalih kategorija koje ulaze u sastav deviznih rezervi, značajno je istaći da na kraju posmatranog perioda sve bilježe pozitivne stope rasta iako je njihovo učešće beznačajno malo²⁶.

Devizne rezerve Centralne banke BiH, uprkos svom smanjenju još uvijek pokrivaju rezervni novac sa 116,6%²⁷. Ova pokrivenost rezervnog novca je čak i veća u odnosu na prvo polugodište posmatrane godine.

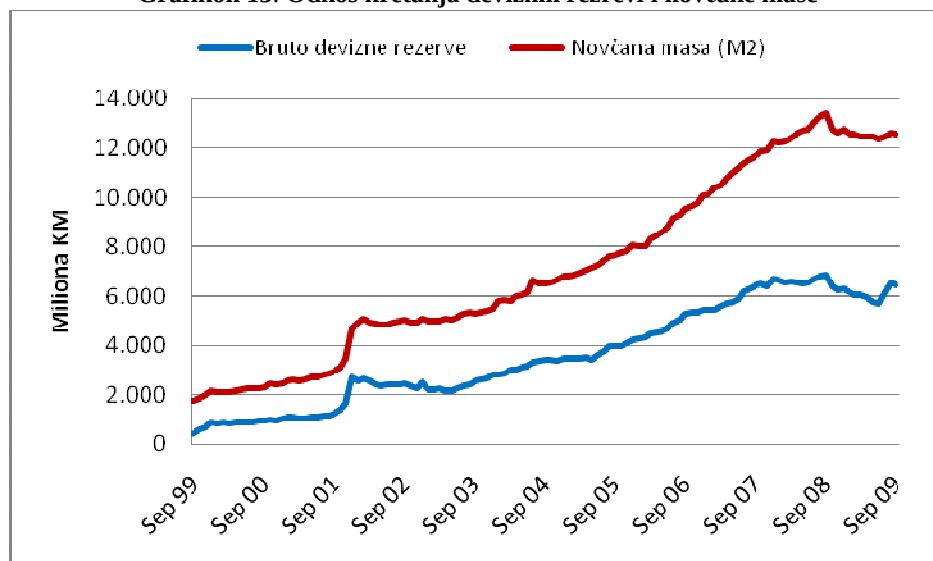
Smanjenje deviznih rezervi dovelo je i do smanjenja najšireg novčanog agregata **novca u širem smislu (M2)**²⁸ (Grafikon 13). Ukupan iznos M2 na kraju prvih devet mjeseci ove godine je dostigao nivo od 12,6 milijarde KM, što je za oko 6% manje u odnosu na isti period prethodne godine (ili 828,2 miliona KM manje). Posmatrajući rast ovog agregata kroz kvartale, primjećuje se rast tokom trećeg kvartala. Od kada postoji CBBiH, i podaci o ovom agregatu, ovo je do sada najniža stopa koja je zabilježena.

²⁶ U ostale kategorije koje ulaze u sastav deviznih rezervi spadaju: zlato (sa učešćem od svega 0,9%) i po prvi put se pojavljuje ove godine; držanje SDR-a (sa učešćem od 0,5%) i godišnjim rastom od 4543%; strana valuta u trezoru CBBiH (sa učešćem od 1,65%) i godišnjim rastom od 21,6%.

²⁷ U uslovima „Currency board“ aranžmana zahtjevani minimum pokrivenosti rezervnog novca deviznim rezervama iznosi 100%.

²⁸ M2- (novac u širem smislu) se sastoji od transakcijskog novca (M1) i kvazi novca (QM).

Grafikon 13: Odnos kretanja deviznih rezervi i novčane mase

Izvor: Centralna banka Bosne i Hercegovine

Devizne rezerve su se smanjivale nešto sporije od novčane mase, i to zbog kretanja **rezervnog novca (monetarne baze- M0)**²⁹ i novčanog multiplikatora³⁰ koji su takođe uticali na promjene novčane mase.

Rezervni novac (monetarna baza- M0) nastavlja negativni trend rasta, započet u drugoj polovini prethodne godine. Na kraju prvih devet mjeseci 2009. godine ukupan iznos rezervnog novca je iznosio 5,5 milijardi KM, što predstavlja smanjenje u odnosu na isti period prethodne godine od 11,9% ili 744,7 miliona KM. Međutim, ukoliko se ovaj agregat posmatra po kvartalima, može se primjetiti da je tokom drugog kvartala došlo i do blagog porasta, što se nastavlja i tokom trećeg kvartala. Tako je u periodu K3/K2 2009. godine zabilježena stopa rasta od 7,75%. Na promjene rezervnog (primarnog) novca u ovom periodu najviše uticaja su imale promjene u obavezanim rezervama banaka, kao i smanjenje depozita banaka kod monetarnih vlasti, kao najznačajnija kategorija rezervnog novca (učešće ove kategorije je oko 59%).

U isto vrijeme novčani multiplikator se nije bitnije mijenjao tokom posmatranog perioda. Njegov rast je na mjesečnom nivou imao oscilacija, ali posmatrano u dužoj vremenskoj seriji bilježi se njegov blagi rast ili čak stagnacija rasta. Novčani multiplikator (m) monetarnog agregata M2 na kraju septembra mjeseca 2009. godine je iznosi 2,282. Na ovakvo kretanje novčanog multiplikatora uticale su promjene u ukupnom iznosu obaveznih rezervi (smanjenje), kao i promjena njihove stope početkom godine i sredinom drugog tromjesečja, kao i smanjenje udjela rezervi u ukupnim depozitima komercijalnih banaka u odnosu na isti period prethodne godine- jer su ukupne rezerve rasle sporije od depozita. Takođe, na kretanje novčanog multiplikatora uticale su i promjene koeficijenta sklonosti držanja gotovine (**cr**- odnos između gotovog i depozitnog novca). Ovaj koeficijent bilježi značajne oscilacije iz mjeseca u mjesec. A on jasno pokazuje kako se udio gotovine u ukupnim depozitima smanjuje, i on ujedno predstavlja i pokazatelj sigurnosti u bankarski sistem.

Transakcijski novac ili novac u užem smislu (M1)³¹ na kraju devetog mjeseca je ostao na nivou sa kraja šestog mjeseca od 5,6 milijardi KM, što je za 577 miliona KM manje u odnosu na isti period prethodne godine. Ovaj novčani agregat smanjenje bilježi od kraja prethodne godine i na kraju posmatranog perioda njegovo godišnje smanjenje iznosi 9,3%.

²⁹ M0- (rezervni novac ili monetarna baza) se sastoji od gotovine izvan monetarnih vlasti, depozita banaka kod monetarnih vlasti i ostalih depozita kod monetarnih vlasti.

³⁰ Novčani (monetarni multiplikator-m) predstavlja koeficijent koji pokazuje koliko se mijenja novčana masa shodno određenoj promjeni u monetarnoj bazi.

³¹ M1- (transakcioni novac) se sastoji od gotovine izvan banaka i depozita po viđenju u domaćoj valuti.

Do negativne stope rasta (-9,3% g/g) na kraju posmatranog perioda, odnosno smanjenja transakcijskog novca doveli su kako smanjenje depozita po viđenju u domaćoj valuti, tako i smanjenje gotovine izvan banaka, koje su se kretale gotovo ujednačeno, oscilirajući iz mjeseca u mjesec. Tako depoziti po viđenju u domaćoj valuti na kraju devetog mjeseca dostižu negativnu stopu rasta od 10,5% g/g, a gotovina izvan banaka stopu rasta od -7,1% g/g.

Sa druge strane štedna kategorija novčane mase, **kvazi novac (QM)**³² od početka godine bilježi nešto sporiji rast u odnosu na isti period prethodne godine, koji se na kraju zadnja tri mjeseca završava smanjenjem. Tako da na kraju posmatranog perioda on dostiže nivo od skoro 7 milijardi KM, što predstavlja smanjenje od 3,5% u odnosu na isti period prethodne godine.

Na ovakvo kretanje najviše utiča su imali depoziti po viđenju u stranoj valuti, čija je prosječna godišnja, ali i prosječna mjesečna stopa rasta tokom prvih devet mjeseci bila negativna (-12% g/g). Oročeni i štedni depoziti u stranoj valuti, kao kategorija QM sa najvećim učešćem, od početka godine prate trend sporijeg rasta, kako na mjesečnom, tako i na godišnjem nivou (0,6% g/g). Oročeni i štedni depoziti u domaćoj valuti, kao treća kategorija po svom učešću, tokom petog mjeseca posmatranog perioda bilježe negativnu stopu rasta (-4% g/g), koja se odrazila i na smanjenje ukupnog godišnjeg rasta, kako ove kategorije, tako i kvazi novca uopšte.

Na kraju prvih devet mjeseci 2009. godine ukupna sredstva za održavanje **obavezne rezerve** su dostigla nivo od 3,3 milijarde KM. U odnosu na isti period prethodne godine, ovo predstavlja smanjenje od 14,7% ili 563,4 miliona KM.

Kao mjera zaštite od negativnih efekata svjetske finansijske krize, obezbjeđivanja dodatne likvidnosti komercijalnih banaka i stimulisanja banaka na veće kreditne aktivnosti u zemlji i podsticaja jačanja privrednih aktivnosti CBBiH je 18. decembra 2008. godine donijela odluku o primjeni diferenciranih stopa obavezne rezerve, koja je stupila na snagu od 1. januara 2009. godine. Ovom odlukom stopa obavezne rezerve na depozite oročene do jedne godine ostala je nepromijenjena, dakle 14%, dok je stopa obavezne rezerve na depozite koji su oročeni na period duži od jedne godine smanjena na 10%. A od 1. maja 2009. godine na snazi je odluka o promjeni stope obavezne rezerve na depozite i pozajmljena sredstva sa rokom dospeljeća preko jedne godine sa 10% na 7%, tako da prosječna stopa obavezne rezerve od tog datuma iznosi 10%.

Uprkos smanjenju stope obavezne rezerve, a tim i ukupnih sredstava po ovom osnovu, komercijalne banke nisu imale problema sa zadovoljavanjem stope obavezne rezerve jer one u prosijeku drže više sredstava kod Centralne banke, od onog koji je zakonom propisan (čak 98,5%). Višak sredstava po osnovu OR koji banke drže kod CBBiH se ponovo počeo povećavati sa početkom ove godine, nakon uvođenja novih stopa obavezne rezerve i nakon prvih devet mjeseci dostiže nivo od 1,6 milijarde KM. Na kraju posmatranog perioda višak sredstava po osnovu OR bilježi godišnji rast od čak 179,6%. Prosječna godišnja stopa po kojoj komercijalne banke drže sredstva po osnovu obavezne rezerve kod CBBiH u odnosu na depozitnu bazu tokom K3 2009. godine se promijenila u odnosu na prethodni period, i sada iznosi 20%. Stopa naknade se utvrđuje : - na iznos sredstava koji je banka dužna da drži kao obaveznu rezervu po stopi 1% , - na iznos sredstava iznad obavezne rezerve na bazi aritmetičke sredine kamatnih stopa koji je ostvarila Centralna banka na "overnight" depozite u eurima svoji deviznih rezervi u periodu održavanja.³³

Bankarski sektor u BiH

Ukupni depoziti domaćih institucionalnih sektora na kraju devetog mjeseca 2009. godine iznosili su 11,97 mlrd. KM i manji su u odnosu na isti period prošle godine za 7,58%, odnosno 981,30 mil. KM. U odnosu na kraj 2008. godine ukupni depoziti su u zadnja tri mjeseca bilježili manji rast. Međutim, iako je ta stopa u srpnju ove godine iznosila 1,11%, u rujnu je već bila usporila na 0,28%. Uzrok tome su depoziti nefinancijskih poduzeća i depoziti opće vlade koji bilježe negativan rast i na godišnjem nivou i u odnosu na kraj godine.

³² QM- (kvazi novac) se sastoji od depozita po viđenju u stranoj valuti i štednih i oročenih depozita u domaćoj i stranoj valuti.

³³ Izvor CBBiH; Tabela br. 19. Prosječne obavezne rezerve

Depoziti nefinancijskih poduzeća³⁴ u ukupnim depozitima učestvuju sa 31,7%, odnosno 3,79 mlrd. KM. Godišnja stopa rasta u rujnu 2009. godine iznosila je -3,4%, dok je u odnosu na kraj 2008. godine ta stopa rasta iznosila -1,8%.

Depoziti stanovništva u odnosu na kraj 2008. godine bilježe rast od 4%. Uspoređujući stanje depozita stanovništva s istim periodom prošle godine vidan je pad od 6,9%, odnosno od nekih 400 mil. KM. U rujnu prošle godine iznos depozita stanovništva bio je na vrhuncu (5,81 mlrd. KM), nakon čega je uslijedio drastičan pad. Zbog smanjene osnove u prosincu prošle godine, kao i zbog skromnog povećanja u 2009. godini, depozita ovog sektora bilježe rast od travnja do rujna 2009. godine u odnosu na kraj prošle godine.

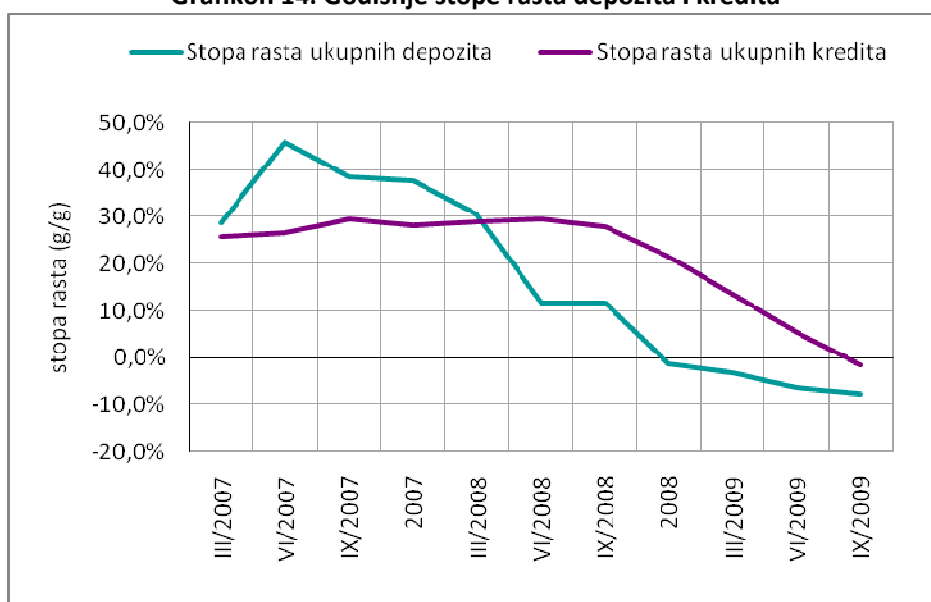
Kod depozita opće vlade imamo jednaku situaciju kao i kod depozita nefinancijskih poduzeća, odnosno karakterizira ih smanjenje kako na godišnjem nivou (-22,3%), tako i u odnosu na kraj 2008. godine (-9,28%). Na kraju devetog mjeseca ove godine ovi depoziti iznosili su 2,1 mlrd. KM, što predstavlja 17,6% ukupnih depozita.

Ukupni krediti plasirani bh. institucionalnim sektorima u devetom mjesecu ove godine iznosili su 14,16 mlrd. KM i manji su u odnosu na isti period prošle godine oko 200 mil. KM. Ovo smanjenje je bilo i za očekivat s obzirom da stopa rasta kredita je počela usporavati u 2008. godine.

Godišnja stopa rasta kredita nefinancijskim poduzećima usporila je sa 24,7% u prosincu prošle godine na 1,3% u rujnu ove godine. Stopa rasta kredita odobrenih stanovništvu krajem prošle godine bila je 17,8% g/g, a devet mjeseci kasnije -3,9% g/g. Krediti plasirani ovim sektorima čine 97,1% ukupno plasiranih kredita. Kao što je već poznato, ekonomska kriza u BiH utjecala je na smanjenje kreditiranja kako poslovnih subjekata tako i stanovništva, odnosno na nevoljnost bh. banaka da preuzmu veći rizik kreditiranja koji se javio zbog krize s jedne strane, kao i zbog većeg opreza pri zaduživanju domaćih sektora s druge strane.

Krediti plasirani stanovništvu smanjeni su za 260,90 mil. KM u odnosu na isti period prošle godine, dok su krediti nefinancijskim poduzećima veći za 96,80 mil. KM. Krediti i jednom i drugom sektoru u odnosu na kraj godine bilježe negativne stope rasta.

Grafikon 14: Godišnje stope rasta depozita i kredita

Izvor: Centralna banka BiH

Pokrivenost kredita depozitima u devetom mjesecu 2009. godine iznosila je 84,55%, tj. krediti su premašili depozite za 2,19 mlrd. KM. Sektori kod kojeg se javlja neto štednja, u smislu pozitivne razlike između depozita i kredita, jeste sektor opće vlade (1,79 mlrd. KM), javnih nefinancijskih poduzeća (930,70 mil. KM),

³⁴ Prema CB BiH nefinancijska poduzeća obuhvaćaju nefinancijska javna poduzeća, nefinancijska privatna poduzeća i udruženja i neprofitne organizacije.

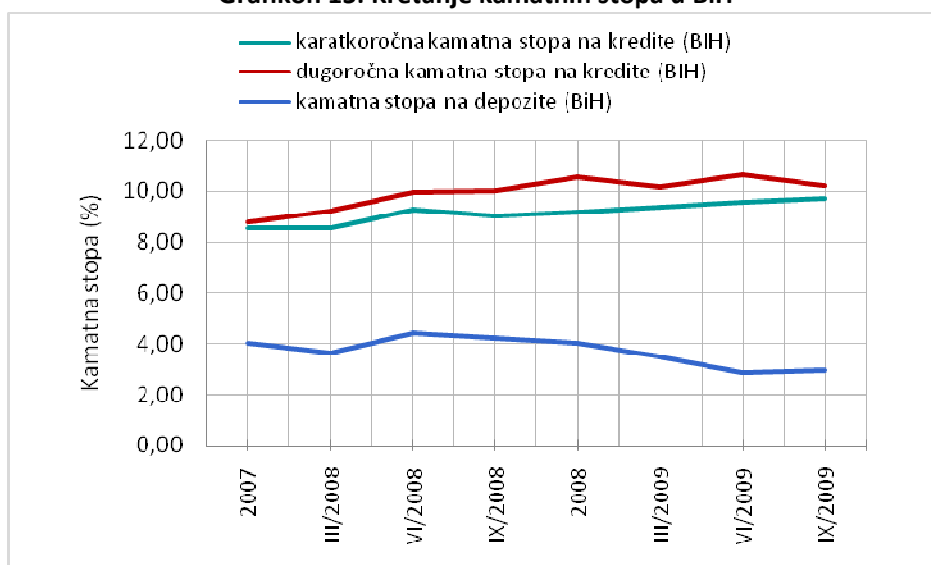
nebankarskih finansijskih institucija (538,40 mil. KM), neprofitnih organizacija (235,20 mil. KM) i ostalih (23,20 mil. KM). Višegodišnji deficitarni sektori su sektor privatnih nefinansijskih poduzeća i udruženja i sektor stanovništva. Kod sektora nefinansijskih poduzeća i udruženja uzeti krediti veći su od depozita na bankama za 4,69 mlrd. KM, a kod sektora stanovništva 1,01 mlrd. KM.

Usljed loše ekonomske situacije i smanjenja aktivnosti banaka po prvi put se javlja i negativna stopa rasta aktive bankarskog sektora BiH. Prema konsolidiranoj bilanci stanja bankarskog sektora BiH, u kolovozu ove godine stopa rasta ukupe aktive bila je -0,5% g/g, a u rujnu -2,5% g/g³⁵.

Ukupna ponderirana efektivna kamatna stopa (EKS) na kredite³⁶ plasiranih u BiH u trećem tromjesečju 2009. godine iznosila je 9,9% i veća je za 0,4 postona poena u odnosu na isti period prošle godine, dok je u odnosu na kraj 2008. godine veća za 0,3 postona poena. Ponderirana EKS na kratkoročne kredite također bilježi rast kako na godišnjem nivou (0,7 postonih poena), tako i u odnosu na kraj godine (0,5 postotna poena). Krajem trećeg tromjesečja ova kamatna stopa iznosila je 9,7%. Kod ponderirane EKS na dugoročne kredite situacija je nešto drugačija. Ova kamatna stopa veća je za 0,2 postotna poena u odnosu na deveti mjesec prošle godine, međutim, u odnosu na kraj 2008. godine dugoročna EKS na kredite manja je za 0,4%. Ponderirana EKS na dugoročne kredite krajem devetog mjeseca iznosila je 10,2%.

Ukupnu ponderiranu efektivnu kamatnu stopu na depozite³⁷ u BiH karakterizira smanjenje u odnosu na isti period prošle godine (za 1,3 postotna poena), kao i u odnosu na kraj 2008. godine (za 1,1 postotni poena). Na kraju devetog mjeseca ukupna ponderirana EKS na depozite iznosila je 2,9%.

Grafikon 15: Kretanje kamatnih stopa u BiH

Izvor: Entitetske agencije za bankarstvo

³⁵ Izvor: CB BiH

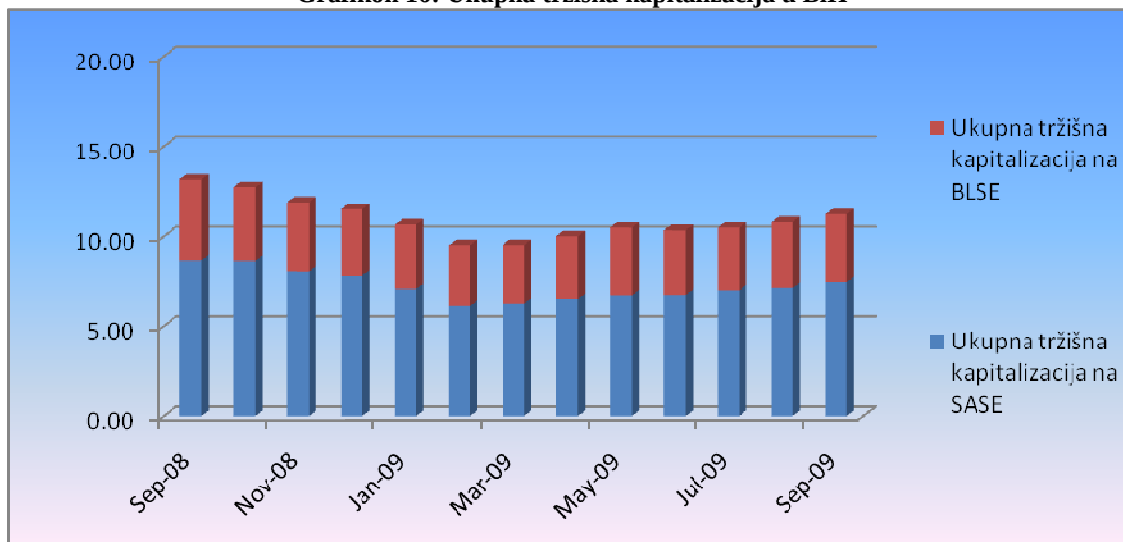
³⁶ Ukupna ponderirana efektivna kamatna stopa na plasirane kredite za cijelu BiH (kao i kratkoročna i dugoročna EKS za BiH) dobivena je ponderiranjem ukupne efektivne kamatne stope na kredite za RS i ukupne efektivne kamatne stope na kredite u FBiH. Kao ponderi su korišteni učešća ukupnih plasmana u FBiH i ukupnih plasmana u RS u ukupnim plasmanima u BiH. Podaci o iznosu plasmana i kamatnih stopa po entitetima dobiveni su od entitetskih agencija za bankarstvo.

³⁷ Ukupna ponderirana efektivna kamatna stopa na depozite u BiH dobivena je ponderiranjem ukupne efektivne kamatne stope na depozite u RS i iste u FBiH. Kao ponderi su korišteni udjeli depozita u RS i FBiH u ukupnim depozitima u BiH. Podaci o iznosu depozita i kamatnih stopa po entitetima dobiveni su od entitetskih agencija za bankarstvo. Prosječne kamatne stopa na kredite i depozite koje objavljuje Centralna banka BiH dat je u Prilogu.

Tržište kapitala

Ukupna tržišna kapitalizacija³⁸ Sarajevske i Banjalučke berze (SASE i BLSE) iznosila je na dan 30.sept. 2009. godine 11,23 milijardi KM što predstavlja smanjenje od 14,6% u poređenju sa iznosom kapitalizacije 30.sept. 2008. godine, odnosno smanjenje od 2,4% u odnosu na stanje na kraju 2008. god.

Grafikon 16: Ukupna tržišna kapitalizacija u BiH

Izvor : SASE i BLSE

Indeksi

Indeksi investicijskih fondova Sarajevske i Banjalučke berze (BIFX i FIRS)³⁹, bilježile pad na kraju tri kvartala u odnosu na vrijednosti na kraju 2008 godine.

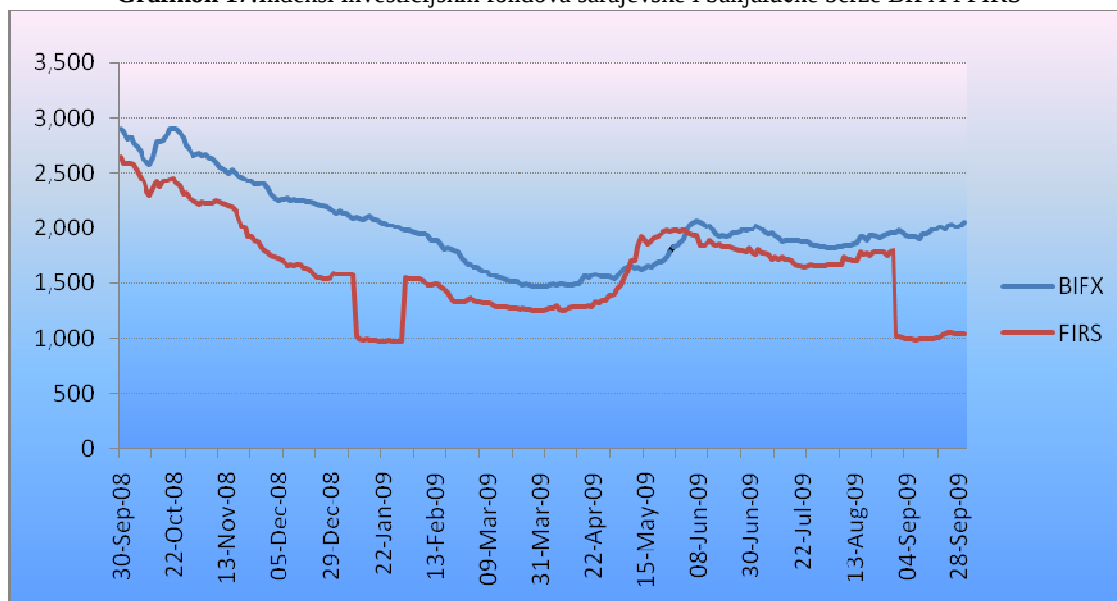
Vrijednost BIFX-a je iznosila je 2,055.96 poena na dan 30.septembra 2009.godine. Apsolutna promjena iznosila je 81,2 indeksnih poena, što predstavlja pad za od 3,8%u odnosu na vrijednosti na kraju godine. Poredeći ovu vrijednost indeksa BIFX-a sa vrijednostima 30.septembra 2008 zabilježen je pad od 29,2%.

Vrijednost FIRS-a na dan 30.09.2009. godine je iznosila 1042,56 poena i u odnosu na vrijednost 30.09.2008. godine zabilježila pad od 60,5%. Apsolutna promjena iznosila je 539,02 indeksnih poena odnosno pad u iznosu od 34,1% u odnosu na vrijednost koju je zabilježila na kraju prethodne godine.

³⁸ Kapitalizacija – zbir produkata cijena dionica i obima dionica kojima se trgovalo na berzama;

³⁹ Indeksi obje berze izračunati su na osnovu prosječne cijene dionica 11 najuspješnijih investicijskih fondova u slučaju Sarajevske berze (BIFX) i 13 IF-ova Banjalučke berze (FIRS).

Grafikon 17:Indeksi investicijskih fondova sarajevske i banjalučke berze BIFX i FIRS

Izvor : SASE i BLSE

Identičnu sliku kretanja na BiH berzama vidimo i kroz dva reprezentativna indeksa Sarajevske i Banjalučke berze SASX-10, BIRS, ERS-10 koji predstavljaju kretanje cijena dionica najuspješnijih kompanija listiranih na te dvije berze⁴⁰.

U periodu od 31.12.2008. do 30.09.2009. godine smanjena je vrijednost SASX-10 za -93,83 indeksna poena, što predstavlja pad od 7,7%.

U istom periodu BIRS je od 31.12.2008. do 30.09.2009. godine ostvario rast od 14,62

indeksnih poena odnosno rast od 1,4% dok je ERS-10 zabilježio pad od 14,05 indeksna poena, odnosno pad od 1,8%.

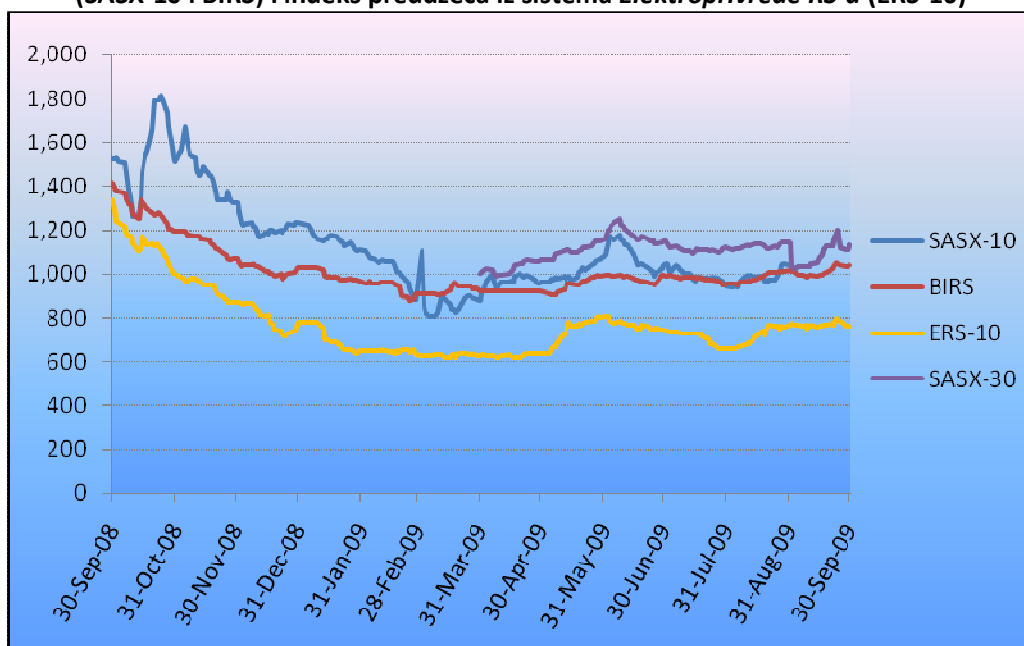
Kao što vidimo na grafu 3, SASX-10, BIRS i ERS-10 bilježe gotovu identičan pad vrijednosti indeksa da bi na kraju 3K2009. zabilježili stabilizaciju vrijednosti indeksa.

Poredeći vrijednosti koje su ovi indeksi imali na kraju trećeg kvartala 2009 sa vrijednostima na kraju trećega kvartala 2008. godine SASX-10 bilježi pad od 25,9%, BIRS pad od 26,4% i ERS-10 pad od 42,8%.

Vrijednost Indeksa primarnog slobodnog tržišta SASX-30 koji je startovao 31.03.2009. (1000 indeksnih poena) je zabilježila rast vrijednosti od 13%.

⁴⁰ U sastav SASX-10 ulaze: JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo, BH-Telecom d.d. Sarajevo, JP Elektroprivreda HZHB d.d. Mostar, Fabrika duhana Sarajevo d.d. Sarajevo, Energoinvest d.d. Sarajevo, Bosnalijek d.d. Sarajevo, Sarajevo-Osiguranje d.d. Sarajevo, ABS-Banka d.d. Sarajevo, Hidrogradnja d.d. Sarajevo, Rudnik mrkog uglja Banovici d.d. Banovici. U sastav BIRS sa 29.12.2006. godini ulaze: Hidroelektrane na Trebisnjici Trebinje, Hidroelektrane na Drini Visegrad, Hidroelektrane na Vrbasu M.Grad, R i TE Gacko, R i TE Ugljevik, Elektrokrajina Banja Luka, Elektro Bijeljina, Elektro Doboj, Elektrodistribucija Pale, Elektrohercegovina Trebinje, Rafinerija nafte Bosanski Brod, Jelsingrad livnica celika Banja Luka, Kosig Dunav Osiguranje Banja Luka. U sastav ERS-10 ulaze: Elektrodistribucija a.d. Pale, Elektrokrajina a.d. Banja Luka, Elektrohercegovina a.d. Trebinje, Elektro - Bijeljina a.d. Bijeljina, Elektro Doboj a.d. Doboj, Hidroelektrane na Drini a.d. Višegrad, Hidroelektrane na Vrbasu a.d. Mrkonjić Grad, Hidroelektrane na Trebišnjici a.d. Trebinje, RiTE Gacko a.d. Gacko, RiTE Ugljevik a.d. Ugljevik

Grafikon 18: Indeksi najuspješnijih kompanija na Sarajevskoj i Banjaalučkoj berzi (SASX-10 i BIRS) i indeks preduzeća iz sistema Elektroprivrede RS-a (ERS-10)

Izvor : SASE i BLSE

Ukupni promet

U devet mjeseci 2009.godine ukupni promet na BiH berzama je iznosio 254,06 miliona KM, što iznosi pad prometa od 51% u odnosu na promet u istom periodu 2008.godine.

Promet na **Sarajevskoj berzi** za devet mjeseci je iznosio 139,3 miliona KM što čini 54,8% od ukupnog prometa koji je ostvaren na berzama u BiH.

Poredeći ostvarenu vrijednost prometa za devet mjeseci 2009 sa vrijednošću prometa za isti period u 2008. godine SASE bilježi pad od 56,4%.

Poredeći ostvarenu vrijednost prometa u mjesecu septembru 2009. godine sa vrijednošću prometa u septembru 2008. godine decembru 2008. godine SASE bilježi pad prometa od 78%.

Najveći promet na berzi u devet mjeseci 2009 je ostvaren sa dionicama emitenta Elektro grupa d.d. Jajce 16,6 miliona KM, JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo 14 miliona KM, BH Telecom d.d. Sarajevo 9,5 miliona KM, Oprema d.d. Sarajevo 12 miliona KM, Bosnalijek d.d. Sarajevo u iznosu od 6,8 miliona KM, „Fabrika duhana Sarajevo“ dd Sarajevo 5,5 miliona KM.

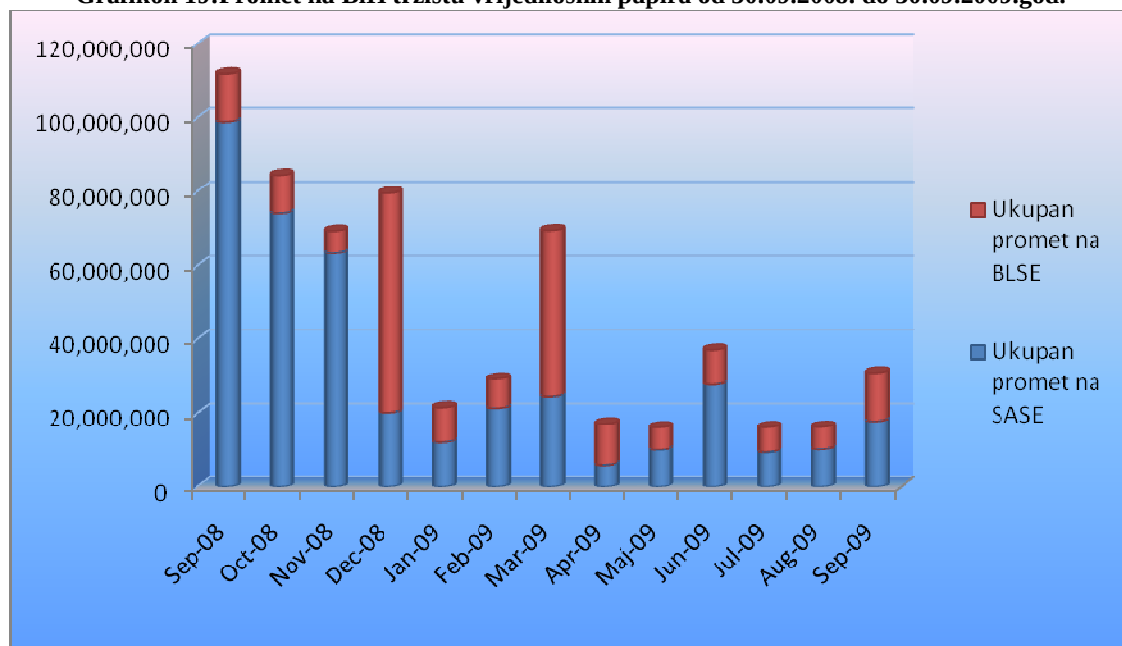
Promet na **Banjaalučkoj berzi** je iznosio za prvih devet mjeseci 114,7 miliona KM što čini 45,2% od ukupnog prometa.

Poredeći ostvarenu vrijednost prometa u devet mjeseci 2009 sa vrijednošću prometa u istom periodu 2008. godine BLSE bilježi pad od 42,4%.

Poredeći ostvarenu vrijednost prometa u mjesecu septembru 2009. godine sa vrijednošću prometa u septembru 2008. godine BLSE bilježi pad od 63,6%, dok poredeći sa vrijednostima na kraju 2008. godine BLSE bilježi pad od 78%.

Najveći utjecaj na ostvareni promet za devet mjeseci u 2009. godini je ostvaren dionicama Telekom Srpske a.d. Banja Luka u iznosu od 8,5 miliona KM, Balkan Investment Bank AD Banja Luka u iznosu od 4,1 miliona KM, ELVACO AD Bijeljina 3,28 miliona KM i Čajavec-MEGA AD Banja Luka u iznosu od 1,46 miliona KM.

Grafikon 19:Promet na BiH tržištu vrijednosnih papira od 30.09.2008. do 30.09.2009.god.

Izvor : SASE i BLS

IV VANJSKI SEKTOR

UVOD

Prvih devet mjeseci 2009. godine kako u svijetu tako i u BiH okarakterizirao je vrlo slab ekonomski rast, jer turbulencije na finansijskom tržištu snažno pogađaju realne ekonomije širom svijeta. Serije najavljenih ekonomskih paketa pomoći mogu donijeti olakšanje, ali tek na kraju 2009. godine ili početkom sljedeće godine. Prema procjenama Svjetske banke, globalna industrijska proizvodnja mogla bi ove godine biti za 15% niža nego u 2008. godini, a da će svjetska trgovina pasti za najveći iznos u zadnjih 80 godina.

Zemlje u razvoju čiji se ekonomski rast oslanja na strane direktne investicije i koje imaju uvozno zavisnu ekonomiju suočavaju se sa: otežanim pristupom inostranim izvorima finansiranja, nižim prilivom stranih direktnih investicija i manjom inostranom tražnjom, otežanim uslovima za dobijanje potrošačkih i investicionih kredita, a sve to zajedno usloviće sporiji privredni rast u narednom periodu. Kod nekih od najznačajnijih BiH preduzeća kao što su "Aluminij" Mostar, "Mittal Steel" Zenica, "TMD" Gradačac, sve navedeno rezultira i otpuštanjem velikog broja radnika.

Cijene metala, prije svih željeza i aluminija su u značajnom padu u odnosu na isti period 2008. godine kada su dosezale rekordno visoke cijene, očekuje se da će u narednom periodu najuspješniji BH izvoznici "Aluminij" Mostar i "Mittal Steel" Zenica vratiti proizvodnju i razinu izvoza koja je ostvarivana polovinom 2008. godine.

Od 2010. se očekuje blagi oporavak ekonomija kao posljedica finansijskih paketa pomoći što bi trebalo dovesti do rasta tražnje. To zvuči ohrabrujuće, ali kad se uzmu u obzir projekcije BDP-a za BH glavne trgovinske partnere koji bi mogli podstaći rast BH izvoza i proizvodnje, situacija i nije tako sjajna. BDP Njemačke i Italije je u drugom polugodištu 2008. godine zabilježio najlošije rezultate u zadnjih dvadesetak godina sa značajnim padom izvoza, tražnje i potrošnje. Susjedne zemlje Hrvatska i Srbija su takođe imale znatno niže stope BDP-a dok se u 2009. godini prognozira značajan pad ekonomske aktivnosti. Međutim, već polovinom 2009. godine razvijene zapadnoevropske ekonomije polako se oporavljaju od krize i kreću prema ostvarivanju ekonomske aktivnosti koja je bila prije svjetske ekonomske krize.

U vremenskom periodu januar - septembar 2009. godine zabilježeno je sljedeće:

- Ukupna robna razmjena sa inostranstvom iznosila je 13,1 milijardu KM, što je smanjenje od 24,7% u odnosu na isti period 2008. godine;
- Ostvaren je izvoz u iznosu od 4 milijarde KM, što je smanjenje od 21,4% u odnosu na isti period 2008. godine;
- Uvoz je ostvaren u iznosu od 9,1 milijardu KM; smanjena je i vrijednost uvoza za 26,1% u odnosu na isti period u 2008. godini;
- Spoljnotrgovinski deficit je zabilježen u iznosu od 5 milijardi KM i u odnosu na isti period prošle godine smanjo se je za 29,5%;
- Pokrivenost uvoza izvozom je i dalje u skromnom omjeru od 44%;

ROBNA RAZMJENA BIH SA INOSTRANSTVOM

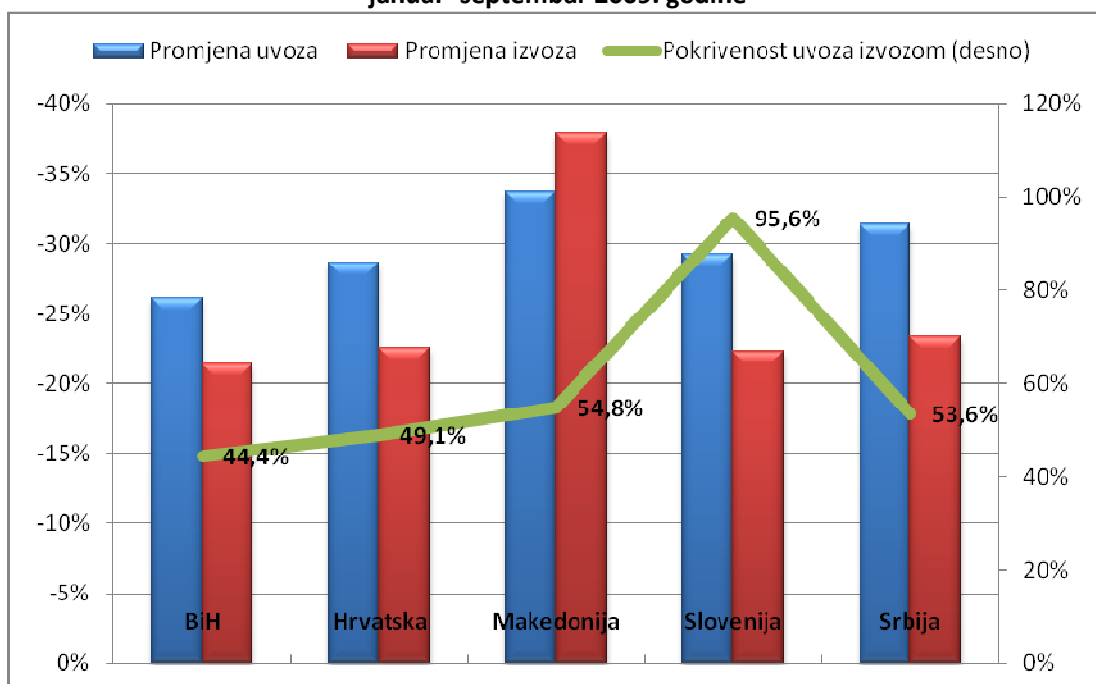
U tabeli broj 3. daje se pregled glavnih inidkatora sa osvrtom na ranije izvještajne periode:

Tabela 3. Spoljnotrgovinski indikatori za K1-K3 2009 i za prethodne izvještajne periode

U hiljadama KM	K1-K3 2005	K1-K3 2006	K1-K3 2007	K1-K3 2008	K1-K3 2009
Izvoz roba	2.735.344	3.793.057	4.411.362	5.147.243	4.046.291
Promjena izvoza	-	38,67%	16,30%	16,68%	-21,39%
Uvoz roba	7.726.220	8.130.424	10.091.342	12.337.057	9.116.183
Promjena uvoza	-	5,23%	24,12%	22,25%	-26,11%
Trgovinski bilans (Izvoz – Uvoz)	-4.990.876	-4.337.366	-5.679.980	-7.189.814	-5.069.892
Promjena trgovinskog bilansa	-	-13,09%	30,95%	26,58%	-29,49%
Ukupna trgovina (Izvoz + Uvoz)	10.461.565	11.923.481	14.502.704	17.484.300	13.162.474
Promjena ukupne trgovine	-	13,97%	21,63%	20,56%	-24,72%
Pokrivenost uvoza izvozom	35,40%	46,65%	43,71%	41,72%	44,39%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Grafikon 20: Promjena uvoza i izvoza, te stope pokrivenosti uvoza izvozom zemalja u regionu za period januar–septembar 2009. godine

Izvor: Agencije za statistiku odabranih zemalja

STRUKTURA ROBNE RAZMJENE BIH SA INOSTRANSTVOM PO PROIZVODIMA

Najznačajnije uvozne stavke u periodu januar - septembar 2009. godine su mineralne tvari gdje su najznačajniji nafta i naftni derivati; mašine i aparati; bazni metali; te prehrana, dok su najznačajnije izvozne pozicije mineralne tvari u koju je uključena električna energija, bazni metali gdje kao i kod uvoza dominiraju aluminij, željezo i čelik, te njihovi proizvodi; rezervni dijelovi za autoindustriju; razni gotovi proizvodi kao što su namještaj, te drvo i proizvodi od drveta. Bitno je naglasiti da se struktura najznačajnijih uvoznih i izvoznih proizvoda ne mijenja, već se ponavlja iz godine u godinu.

Bosna i Hercegovina je u periodu januar - septembar 2009. godine ostvarila uvoz u iznosu 9,1 milijardu KM u okviru čega su se najviše uvozili proizvodi mineralnog porijekla, gdje dominiraju **nafta i naftni derivati** u iznosu od 1,3 milijarde KM. U odnosu na isti period prošle godine, ostvaren je pad uvoza ove vrste proizvoda za 32,6%. Ovako značajan pad vrijednosti uvoza nafte i derivata je u najvećoj mjeri posljedica smanjenja cijena nafte na svjetskom tržištu u odnosu na rekordne cijene koje su bilježene tokom 2008. godine, kao i pokretanje proizvodnje u rafineriji u Brodu.

Drugo mjesto po vrijednosti uvoza zauzimaju **mašine, aparati i mehanički uređaji** čiji je uvoz za period januar - septembar 2009. godine iznosio 1,3 milijarde KM. U odnosu na isti period prošle godine, uvoz mašina je pao za čak 32,5%. U ukupnom uvozu, uvoz mašina, aparata i mehaničkih uređaja učestvuje sa 14,5%. Izvoz mašina i aparata iznosi 452 miliona KM i u ukupnom izvozu učestvuje sa 11,2%, izvoz ove kategorije proizvoda ostvario je pad za čak 29% u odnosu na isti period prošle godine.

Značajan udio u strukturi bosanskohercegovačkog uvoza zauzimaju **prehrambene prerađevine** kojih je za period januar - septembar 2009. godine uvezeno u iznosu od 1 milijardu KM, što čini 11,4% ukupnog uvoza BiH.

Sljedeća značajna uvozna stavka su **bazni metali** kojih je BiH uvezla u iznosu od 791 miliona KM, a u vrijednosti ukupnog uvoza učestvuju sa 8,7%. Od baznih metala najviše su se uvozili željezo i čelik, njihovi proizvodi, te aluminij i proizvodi od aluminija. Zbog posljedica ekonomske krize koja se najviše odrazila na metalnu industriju uvoza baznih metala za period januar - septembar 2009. godine u odnosu na isti period prošle godine doživio je pad za čak 49%. I na strani izvoza bazni metali su doživjeli značajan pad koji iznosi 47% što je svakako zabrinjavajuće jer bazni metali su jedan od najperspektivnijih izvoznih proizvoda Bosne i Hercegovine. Za period januar - septembar 2009 u ukupnom izvozu bazni metali učestvuju sa 18,8% što je značajno smanjenje učešća u odnosu na isti period prošle godine kada je učešće iznosilo 27,9% od ukupno ostvarenog izvoza.

Vrijednost uvoza **proizvoda hemijske industrije** je 943 miliona KM (što čini 10,4% ukupnog uvoza BiH), a u odnosu na prošlu godinu ostvaren je pad uvoza proizvoda hemijske industrije za 11%. Od proizvoda hemijske industrije, BiH je najviše uvozila farmaceutske i kozmetičke proizvode.

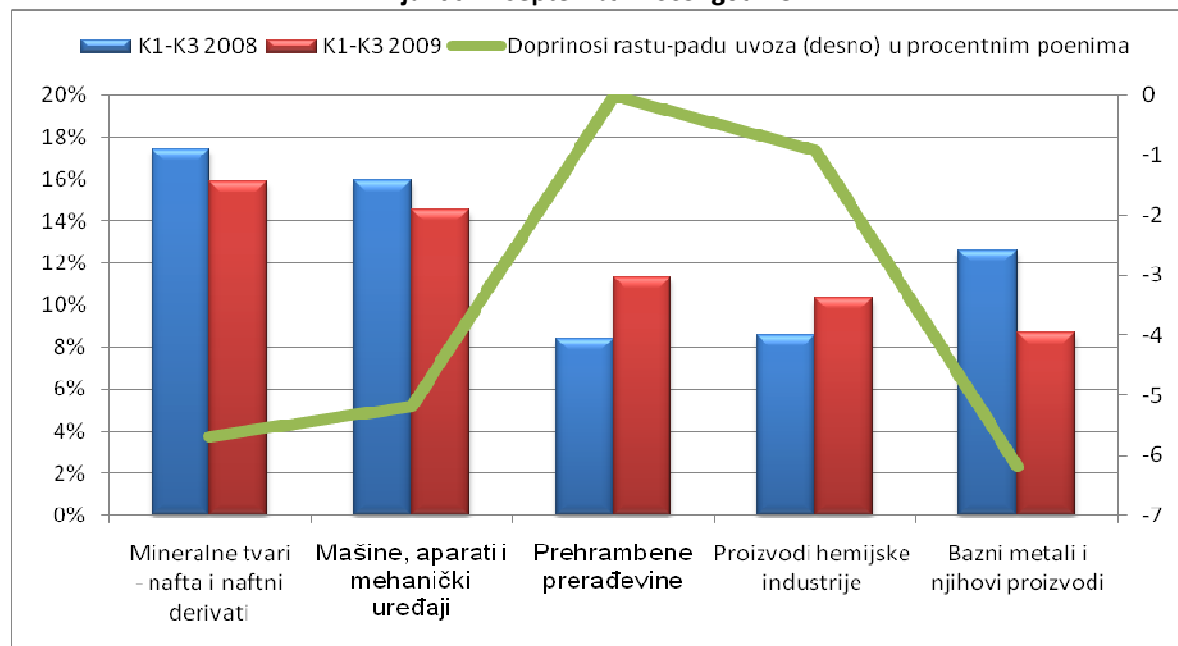
Značajna kategorija izvoza je **električna energija** koje je BiH izvezla u iznosu od 560 miliona KM, što čini 13,8% od ukupno ostvarenog izvoza. Rast izvoza električne energije za period januar - septembar 2009. godine u odnosu na isti period prošle godinu iznosi 11,5%. Bitno je spomenuti da BiH u spoljnoj trgovini sa električnom energijom ostvaruje suficit.

Kategorija raznih proizvoda gdje je uključen **namještaj** za period januar - septembar 2009. godine ostvarila je izvoz od 390 miliona KM i učešće u ukupnom izvozu od 9,6%. U odnosu na isti period prošle godine izvoz namještaja je nažalost doživio pad za 3%.

Značajno je za period januar - septembar 2009. godine spomenuti još izvoz odjeće, obuće, proizvoda hemijske industrije i drveta, zajednička karakteristika za spomenute kategorije proizvoda su značajne stope pada izvoza u odnosu na isti period 2008. godine.

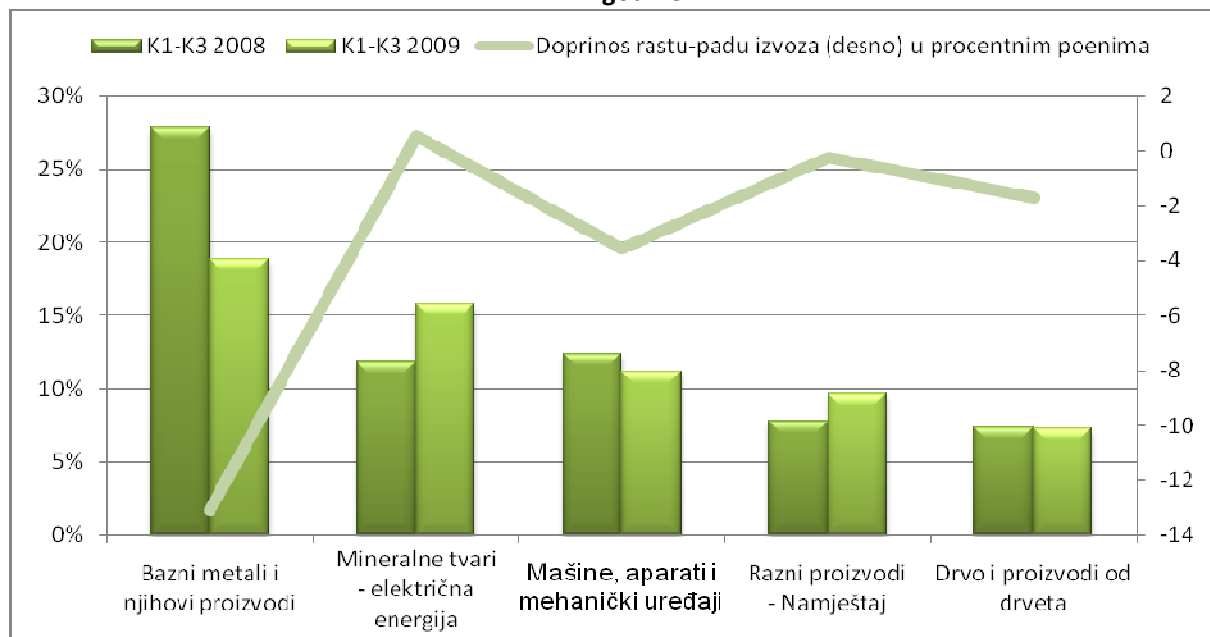
U narednim grafikonima dat je prikaz kategorija proizvoda koji imaju najveće učešće kako u ukupnom uvozu, tako i u ukupnom izvozu za period januar - septembar 2009. godine.

Grafikon 21. Učešće pojedinih kategorija proizvoda u ukupnom uvozu za period januar – septembar 2009. godine.

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Grafikon 22. Učešće pojedinih kategorija proizvoda u ukupnom izvozu za period januar – septembar 2009. godine

Izvor: Agencija za statistiku BiH

STRUKTURA ROBNE RAZMJENA BIH SA INOSTRANSTVOM POSMATRANA PO ZEMLJAMA PORIJEKLA UVOZNE ROBE I DESTINACIJAMA IZVOZA

Struktura porijekla robe unutar bosanskohercegovačkog uvoza ostvarenog za period januar - septembar 2009. godine ukazuje na činjenicu da grupu zemalja naših najznačajnijih dobavljača čini 5 zemalja: Hrvatska, Njemačka, Srbija, Italija i Slovenija. Nabrojane zemlje su ujedno i najveći izvoznici roba iz Bosne i Hercegovine. Vrijednost ukupnog izvoza prema ovih pet zemalja iznosi 2,7 milijardi KM. U poređenju sa istim periodom prošle godine kada je izvoz u ovih pet zemalja iznosio 3,4 milijarde KM došlo je do pada vrijednosti izvoza u spomenute zemlje od 21%.

Po robnoj strukturi, unutar bosanskohercegovačkog izvoza prevladavaju metali i njihovi proizvodi, proizvodi niske stope obrade, rezervni dijelovi za auto industriju gdje naša zemlja ima jak klaster kao i električna energija, tj. proizvodi niskog stepena obrade.

BiH je najviše uvozila iz **Hrvatske**. U uvozu iz Hrvatske za period januar - septembar 2009. godine preovladava nafta u vrijednosti od 348 miliona KM što čini 25,2% od ukupno uvezene robe iz Hrvatske. Iz Hrvatske se još u velikom broju uvoze prehrambene prerađevine i to u vrijednosti od 273 miliona KM. BiH je na hrvatsko tržište najviše izvozila električnu energiju u vrijednosti od 152 miliona KM i bazne metale (aluminij, željezo i čelik) čija je izvozna vrijednost iznosila 265 miliona KM.

Iz **Njemačke** su se najviše uvozili automobili, te mašine i aparati, ali u znatno manjoj mjeri nego u 2008. godine. Uvoz automobila, mašina i strojeva iz Njemačke za period januar - septembar 2009. godine iznosio je skromnih 477 miliona KM, što je svakako uticaj smanjene ekonomske aktivnosti BH proizvođača, ali i posljedica ekonomske krize koja je utjecala na uvoz i kupovinu automobila. Pad uvoza automobila, mašina, aparata i strojeva za period januar - septembar 2009. godine u odnosu na isti period prošle godine iznosi čak 42%.

Njemačka iz BiH u najvećoj mjeri uvozi namještaj i rezerve dijelove za svoju auto industriju. Za period januar - septembar 2009. godine BiH je na njemačko tržište izvezla namještaja u vrijednosti od 331 miliona KM ili 55% od ukupno ostvarenog izvoza na njemačko tržište. Pored namještaja, Njemačka je iz BiH uvezla rezervnih auto dijelova u iznosu od 105 miliona KM, a firme koje su najzaslužnije za taj izvoz su: "TMD" Gradačac i "Unico Filter" iz Tešnja te ostale manje kompanije koje proizvode rezervne dijelove za autoindustriju.

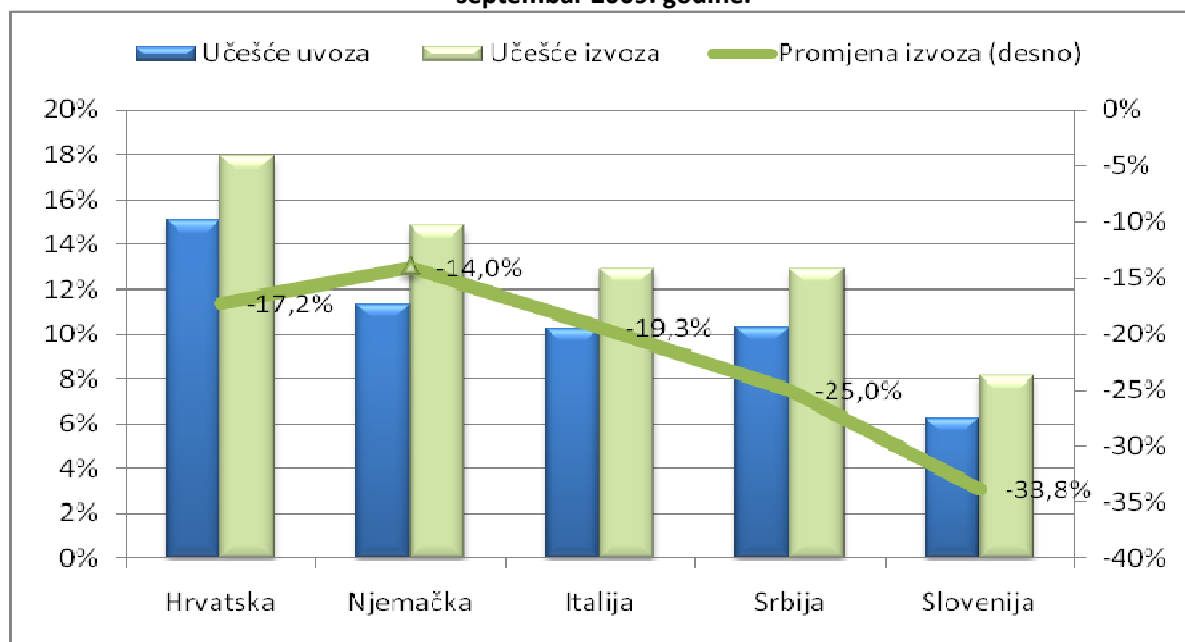
BiH je ostvarila značajan uvoz i iz **Italije** za period januar - septembar 2009. godine u vrijednosti od 933 miliona KM, što u poređenju sa istim periodom prošle godine rezultira padom uvoza iz Italije od 12%. Iz Italije najviše su se uvozili metali te mašine i strojevi.

BiH je na italijansko tržište izvezla robe u vrijednosti od 523 miliona KM i u poređenju sa periodom januar - septembar 2008. godine uočljiv je pad izvoza u Italiju od čak 19%. U Italiju su se najviše izvozili namještaj i bazni metali.

Srbija u BiH najviše izvozi prehrambene prerađevine i bazne metale. Ukupno ostvareni uvoz iz Srbije iznosi 937 milion KM i u poređenju sa uvozom ostvarenim za period januar - septembar prošle godine primjetan je pad u iznosu od 27,3%. BiH je u Srbiju u najvećoj mjeri izvozila električnu energiju koje je za period januar - septembar 2009. godine izvezeno u vrijednosti od 182 miliona KM.

Na narednom grafikonu dat je prikaz učešća uvoza i izvoza po glavnim trgovinskim partnerima, te stopa rasta/pada izvoza za period januar – septembar 2009. godine.

Grafikon 23: Učešće uvoza, izvoza i rast/pad izvoza po glavnim trgovinskim partnerima za period januar – septembar 2009. godine.

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Posmatrajući ukupnu robnu razmjenu BiH sa regionalnim grupacijama u periodu januar-septembar 2009. godine, najveći obim trgovine BiH je ostvarila sa zemljama **članicama EU** i to skoro 50,6% od ukupnog obima spoljne trgovine. Uvoz iz zemlja EU u periodu januar–septembar 2009. godine pao je za 23,1% u odnosu na isti period prošle godine, dok je izvoz iz BiH u zemlje EU doživio skoro identičan pad u iznosu od 23%. Obzirom da je sredinom 2008. godine BiH potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU koji, između ostalog, donosi postepeno ili potpuno ukidanje carina na proizvode porijeklom iz zemalja EU, rezultiralo je povećanjem obima trgovine sa zemljama EU, a očekuje se da će se trend sve većeg obima trgovine BiH sa EU svakako nastaviti i u budućnosti. Od zemalja članica EU, BiH najviše trguje sa Njemačkom i Italijom koje su istovremeno i među najznačajnijim trgovinskim partnerima.

BiH je sa zemljama **«Turskom i članicama CEFTA-e»** ostvarila obim trgovine koji zahvata 30,5% u ukupnom obim spoljne trgovine. Najviši pad izvoza u odnosu na isti period prošle godine od 27,1% ostvaren je upravo na izvozu u asocijaciju «Turska i članice CEFTA», dok se uvoz iz ovih zemalja smanjiio za 26,2% u odnosu na period januar–septembar 2008. godine. BiH je u trgovini sa zemljama «Turskom i članicama CEFTA-e» u periodu januar-septembar 2009. godine ostvarila deficit u iznosu od 1,3 milijardu KM, što je smanjenje deficita od 25,3% u odnosu na isti period prošle godine. Ovo smanjenje deficita nije uzrok većeg izvoza na tržište zemalja «Turska i članice CEFTA-e» već smanjenja ukupne ekonomske aktivnosti u 2009. godini zbog posljedica ekonomske krize i recesije.

Tabela 4: Uvoz, izvoz, njihove promjene i trgovinski deficit za period januar – septembar 2009. godine

	Uvoz	Promjena uvoza K1-K3 2009/K1-K3 2008	Izvoz	Promjena izvoza K1-K3 2009/K1-K3 2008	Trgovinski deficit	Učešće u trgovinsk om deficitu	Učešće u ukupnoj trgovini
EU	4.458.057	-23,1%	2.205.180	-23,0%	-2.252.877	44,4%	50,6%
CEFTA + Turska	2.682.088	-26,2%	1.330.498	-27,1%	-1.351.590	26,7%	30,5%
Ostale zemlje	1.976.038	-31,9%	510.613	11,5%	-1.465.425	28,9%	18,9%
UKUPNO	9.116.183	-26,1%	4.046.291	-21,4%	-5.069.892	100,0%	100,0%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

PLATNI BILANS

Prema posljednjim dostupnim podacima za prvo polugodište 2009. godine saldo tekućeg računa iznosi -853 miliona KM i u poređenju sa istim periodom prošle godine kada je iznosio 1,7 milijardi KM poboljšao se za 51%. Ovo „poboljšanje“ deficita tekućeg računa nije rezultat povećanja stopa izvoza u odnosu na uvozne stope, nego je to rezultat svjetske ekonomske krize koja je aktivnosti svih ekonomija, pa tako i ekonomju BiH usporila i znatno smanjila njene aktivnosti.

Saldo na **računu dohotka** za P1 2009. godine je iznosio 309 miliona KM i u poređenju sa istim periodom prethodne godine pogoršao se za čak 24,4%. Priliv na računu dohotka je iznosio 618 miliona KM, dok je odliv dosegao vrijednost od 309 miliona KM. Ovde postoji zabrinutost za prilive u budućnosti, jer su počela otpuštanja BH radnika u inostranstvu zbog nastale ekonomske krize koja su se nažalost počela i realizovati, tako da su projekcije DEP-a da će prilivi znatno biti umanjeni zbog navedenih razloga.

Tokom prvog polugodišta 2009. godine putem **tekućih transfera** u BiH je stiglo 1,6 milijardi KM i u poređenju sa istim periodom prethodne godine kada su tekući transferi iznosili 1,7 milijardi KM evidentan je pad od 5,8%. Tekući transferi su značajni za pokrivanje deficita na tekućem računu, međutim predviđanja su da će do kraja godine zbog ekonomske recesije priliv tekućih transfera bitni još umanjiti.

Kapitalni račun bilježi nastavak negativnog trenda, tj. postepeno smanjenje priliva sredstava (vladinim i ostalim sektorima) kako iz godine u godinu tako i iz kvartala u kvartal, te je na kraju prvog polugodišta 2009. godine zabilježen priliv od 161,7 miliona KM na kapitalnom računu što je u poređenju sa istim periodom 2008. godine kada je priliv dostigao vrijednost od 194 miliona KM, rezultiralo smanjenjem od 16,7%.

Finansijski račun u prvoj polovini 2009. godine imao je vrijednost od 875,4 miliona KM i u poređenju sa istim periodom prošle godine doživio je značajan pad od čak 47,4%. Razlog za ovako veliko pogoršanje na finansijskom računu prouzrokovala je najznačajnija stavka na finansijskom računu, a to su direktne investicije koje su u prvoj polovini 2009. godine iznosile skromnih 345,3 miliona KM i u poređenju sa prošlom godinom doživjele su pad od 27,6%. Pored direktnih ulaganja značajna je stavka i ostalih investicija koje su na kraju prvog polugodišta 2009. godine dozele vrijednost od -60 miliona KM i u odnosu na isti period 2008. godine kada su ostale investicije imale vrijednost od 1 milijarde KM, doživjele su pad za čak 105,8%.

Devizne rezerve su doživjele značajan pad u iznosu od 608,7 miliona KM za prvo polugodište 2009. godine a trenutno stanje deviznih rezervi je 5,7 milijardi KM.

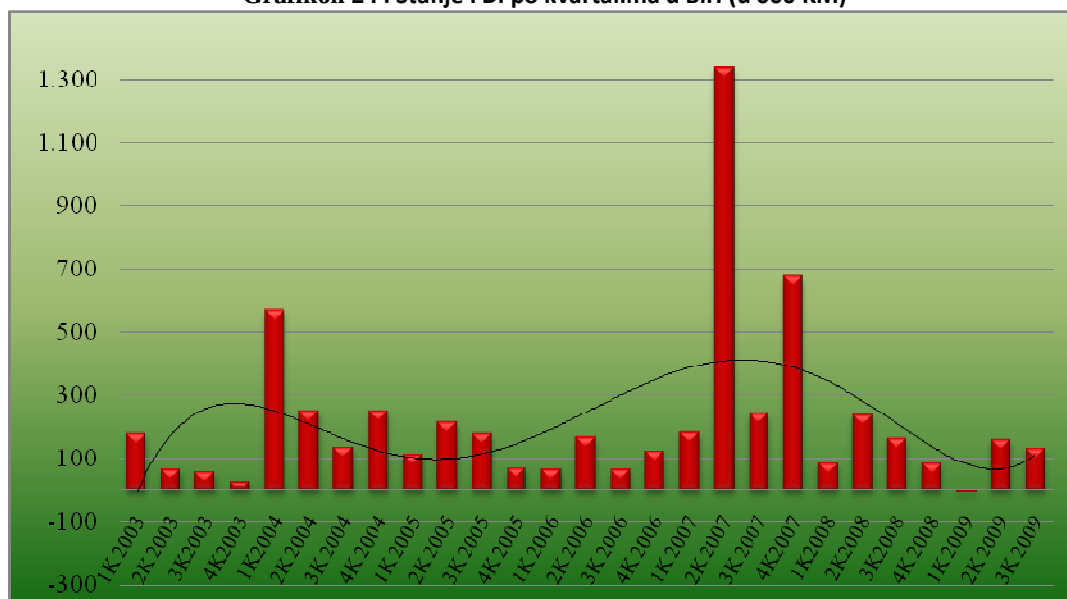
Trend usporavanja ekonomske aktivnosti svakako će doprinjeti smanjenju deficita na tekućem računu BiH, međutim finansiranje deficita će zaista postati veliki izazov, već nakon prvog kvartala BiH je suočena sa znatnim padom priliva na kapitalnom i finansijskom računu, taj trend se nastavio i tokom drugog kvartala, a predviđanja su da se situacija neće popraviti do kraja 2009. godine. Pad cijena u metalnoj industriji svakako će rezultirati značajnim smanjenjem nominalnog izvoza. S druge strane smanjenje cijena nafte i hrane u odnosu na njihove rekordne cijene početkom i sredinom 2008. godine rezultirale su negativnom stopom rasta uvoza. Dohoci iz inostranstva su počeli opadati zbog sve većeg otpuštanja BH radnika u inostranstvu, naročito u Sloveniji, koji su pretežno zaposleni u metalnom ili građevinskom sektoru, tj. sektorima koji se najviše pogođeni ekonomskom krizom. Takođe se predviđa i značajno smanjenje novčanih doznaka iz inostranstva koje predstavljaju značajan izvor finansiranja deficita na tekućem računu. Međutim, ohrabruje činjenica da su zapadnoevropske ekonomije već polako počele izlaziti iz krize i u narednim periodima je za očekivati veće prilive investicija, potražnju za BH radnicima i veće količine narudžbi od BH izvoznika.

V STRANE DIREKTNE INVESTICIJE

Na osnovu podataka Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa stanje stranih direktnih investicija od maja 1994. zaključno sa 30.09.2009. je iznosilo 7,35 milijardi KM što je 288,6 miliona više u odnosu na stanje 31.12.2008. godine

U devet mjeseci 2009. Registrovana su strana ulaganja o je ukupno 402,5 miliona KM, dok je smanjenje ukupnog stranog kapitala usljed iznosilo (odliv) 113,9 miliona KM.

Grafikon 24 : Stanje FDI po kvartalima u BiH (u 000 KM)

Izvor: MVTEO

Od ukupnog kapitala u tri kvartala 2009.godine 47,2% se odnosi na ulaganja u osnivanje novih društava/kompanija, a na dokapitalizaciju ranije osnovanih društava (povećanje kapitala) 52,8%.

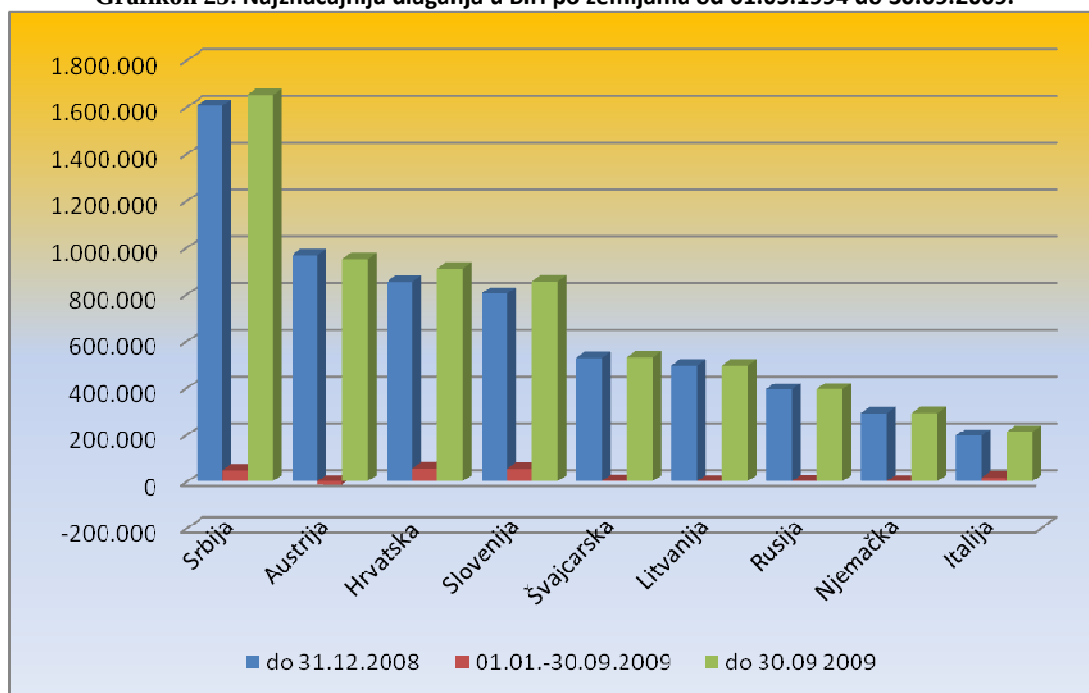
Najznačajnija ulaganja do 30.09.2009. godine odnose se na:

- Srbija 1,65 milijardi KM (22,5%)
 - Austrija 948 miliona KM (12,9%)
 - Hrvatska 908 miliona KM (12,36%)
 - Slovenija 855,3 miliona KM (11,64%)
 - Švajcarska 528,3 miliona KM (7,2%)
 - Litvanija 493,7 miliona KM (6,7%)
 - Rusija 392,2 miliona KM (5,3%)
 - Njemačka 290,9 miliona KM (3,7%)
 - Italija 212,1 miliona KM (2,9%)
 - Turska 156,9 miliona KM (2,14%)
 - Holandija 147,3 miliona KM (2,0%)
- što čini 89,7% ukupnih stranih ulaganja u BiH do sada.

Najveća ulaganja se odnose na društva „Sisecam Soda Lukavac“ d.o.o. 79,6 miliona KM kao dokapitalizacija (Turska), „Spakasse Bank“ d.d. Sarajevo 52,5 miliona KM osnivanje (Austrija), „RK Boska“ a.d. Banja Luka 25,1 miliona KM osnivanje putem prodaje dijela državnog kapitala (Srbija), „Airport Centar“ d.o.o. za

nekretninu, trgovinu i usluge Sarajevo (raniji naziv PC "Proaktiv" d.o.o Sarajevo) 14,1 miliona KM, "KONZUM" trgovina na veliko i malo d.o.o. Sarajevo 13,7 miliona KM-osnivanje.

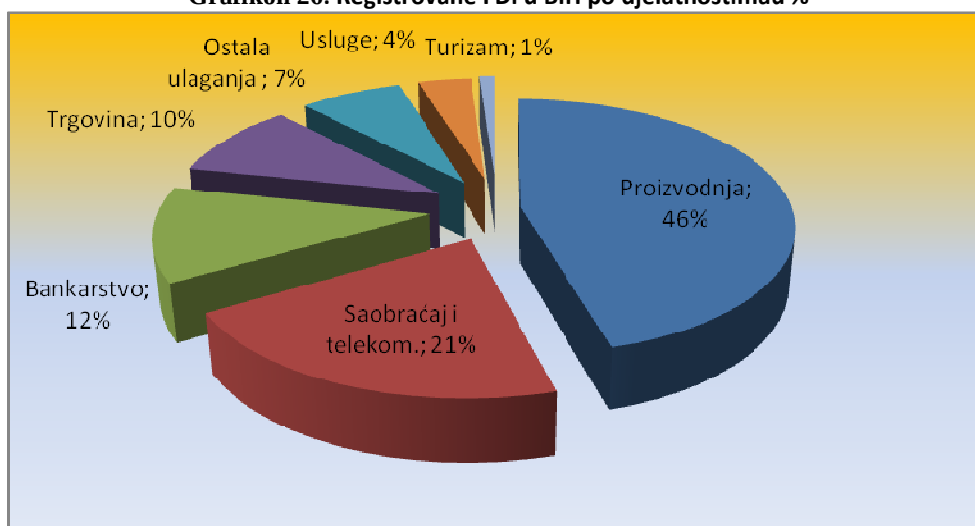
Grafikon 25: Najznačajnija ulaganja u BiH po zemljama od 01.05.1994 do 30.09.2009.

Izvor: MVTEO

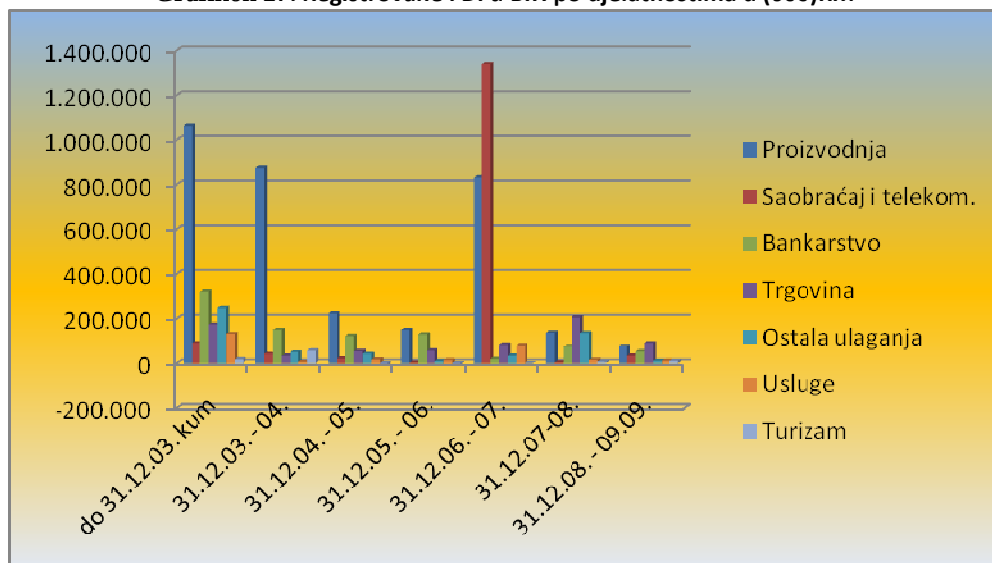
Registrovani ukupni strani kapital pretežno se odnosi na ulaganja u oblast proizvodnje 46%, saobraćaj i telekomunikacije 21%,bankarstvo 12%, trgovinu 10%, usluge 4%, , turizam 1% dok ostala ulaganja učestvuju sa 7 %.

Grafikon 26: Registrovane FDI u BiH po djelatnostima u %

Izvor: MVTEO

Grafikon 27: Registrovane FDI u BiH po djelatnostima u (000)KM

Izvor: MVTEO

Na nivo smanjenja registrovanih ulaganja u BiH uticao je usporen tempo u provođenju procesa privatizacije preostalih strateških državnih kompanija iz oblasti (telekomunikacije, energetike, građevinarstva, poljoprivrede i metalne industrije), kao i svjetska ekonomska kriza.

DODATAK

Januar – septembar 2009

Tabela 1: Industrijska proizvodnja u FBiH

	2007	2008	2009	Jan	Feb	Mar	Apr	May	Jun	Juli	Aug	Sept	K1	K1-K2	K1-K3
INDUSTRIJA UKUPNO	8,6	7,9	-11,1	-15,3	-5,9	-5,9	-13,2	-10,6	-11,6	-10,0	-16,2	-10,9	-10,4	-11,2	
C) VAĐENJE RUDA I KAMENA	5,6	5,1	3,3	4,6	10,5	6,4	0,4	-1,0	-8,6	-3,6	-6,6	6,1	4,0	0,2	
D) PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	11,7	8,2	-21,2	-23,7	-14,7	-10,7	-20,6	-16,0	-14,6	-16,0	-15,1	-20,0	-17,7	-16,8	
E) PROIZVODNJA I SNABDIJEVANJE ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, GASOM I VODOM	1,7	9,1	4,0	-5,9	8,4	2,3	4,0	1,6	-4,7	3,1	-26,0	1,9	2,2	-2,1	
VAĐENJE RUDA I KAMENA															
10) Vađenje kamenog i mrkog uglja, lignita i treseta	4,2	9,4	5,6	8,5	17,6	9,3	-1,6	-6,0	-11,0	-1,7	-3,2	10,5	5,4	1,5	
13) Vađenje ruda metala	15,3	-9,0	78,9	-42,8	-12,2	-18,6	-32,0	-37,7	-19,6	-24,2	-42,3	-24,0	-27,0	-28,3	
14) Vađenje ostalih ruda i kamena	10,7	-11,2	-10,9	-16,9	-34,2	-11,6	24,2	49,0	11,0	-13,2	-21,1	-21,2	-0,8	-4,4	
PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA															
15) Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	7,9	3,4	-13,5	-11,7	-10,6	-1,3	-5,6	-1,6	-7,7	-1,4	-3,9	-12,0	-6,5	-5,8	
16) Proizvodnja duhanskih proizvoda	-4,2	5,9	-31,0	-25,8	-3,1	80,9	14,3	44,4	5,8	-3,1	58,7	-21,7	6,2	9,7	
17) Proizvodnja tekstila prediva i tkanina	-22,1	13,2	-40,1	-47,4	-18,3	-25,1	-26,8	-11,9	-23,6	92,3	8,6	-35,4	-28,4	-17,9	
18) Proizvodnja odjevnih predmeta, dorada i bojenje krzna	-0,5	15,7	-31,8	-32,7	23,4	-15,4	-14,3	-19,4	-13,5	-16,3	-20,2	-19,6	-18,1	-17,6	
19) Proizvodnja kože i predmeta od kože i obuće	4,3	4,7	-24,3	-9,3	-21,0	-13,0	-21,2	-14,0	1,5	-24,6	8,4	-18,2	-17,1	-13,8	
20) Prerada i proizvodi od drveta i plute	3,0	-3,4	-36,0	-40,8	-16,8	-12,5	-32,5	-25,9	-35,1	-35,0	-25,9	-29,5	-26,8	-28,7	
21) Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	-5,6	9,6	-18,3	17,9	3,2	-4,3	1,8	6,1	-1,7	3,6	-6,5	0,1	0,6	-0,2	
22) Izdavačka djelatnost, štampanje i reprodukcija snimanih materijala	32,0	14,6	-3,4	8,2	8,0	12,2	-13,4	7,5	12,1	7,0	-14,1	4,2	2,8	2,2	
23) Proizvodnja koksa i derivata nafte	32,4	-2,5	7,6	-29,1	-33,1	-39,9	-72,8	-72,9	-13,8	24,9	47,9	-18,3	-39,2	-20,3	
24) Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	21,7	51,4	23,2	29,4	106,2	28,0	-49,8	-13,8	-2,3	-8,4	-4,1	45,5	4,6	0,7	
25) Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	16,1	-0,8	-5,4	-33,7	-19,2	-24,1	-25,8	-17,8	-22,7	-28,1	-29,9	-20,7	-22,8	-24,4	
26) Proizvodnja proizvoda od ostalih minerala	5,4	8,8	-60,2	-39,0	-23,2	-21,9	-16,3	-27,6	-19,7	-20,6	-17,4	-37,6	-27,8	-24,2	
27) Proizvodnja osnovnih metala	6,6	4,3	-21,1	-26,7	-31,3	-6,4	15,7	-27,0	-13,3	-17,9	-24,8	-26,6	-17,8	-18,2	
28) Proizvodnja metalnih proizvoda osim mašina	38,0	1,8	-20,7	-43,5	-41,6	-51,2	-35,4	-24,2	2,3	-46,8	-10,2	-36,9	-36,8	-31,9	
29) Proizvodnja ostalih mašina i uređaja	40,3	0,5	-6,1	-23,8	-41,3	-46,3	-43,4	-27,6	-22,7	-12,8	-38,1	-25,2	-32,5	-29,9	
30) Proizvodnja kancelarijskih i računarskih mašina	47,0	-12,2	-14,2	-12,3	-14,2	-45,6	-69,3	-81,5	-84,5	-85,8	-81,2	-13,6	-40,0	-57,6	
31) Proizvodnja drugih elektronskih mašina i aparata	-20,0	-3,1	-7,0	-29,6	-40,8	-25,3	-20,8	8,5	-21,5	-53,6	-49,5	-27,7	-21,9	-28,3	
33) Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata	3,1	19,9	4,6	20,1	13,4	16,6	16,5	-21,2	-31,9	-40,2	-43,6	12,1	6,6	-9,5	
34) Proizvodnja motornih vozila i prikolica	56,8	-2,4	-78,1	-80,5	-77,2	-71,6	-87,2	-82,5	-73,9	-64,1	-59,7	-78,7	-80,1	-76,4	
35) Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	-23,0	80,1	-11,9	-70,8	-45,4	-38,5	-37,4	-21,5	-63,7	-78,3	-43,8	-44,2	-37,5	-46,4	
36) Proizvodnja namještaja i sličnih proizvoda	16,3	-11,7	-24,7	-34,1	-36,6	-26,3	-29,1	-14,3	-9,7	-14,1	-23,5	-33,6	-28,7	-24,7	
37) Reciklaža	8,8	4,2	-69,4	-62,7	-54,4	-57,5	-39,6	-46,0	-29,0	-26,8	-0,7	-61,8	-54,3	-43,5	
PROIZVODNJA I SNABDIJEVANJE ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, GASOM I VODOM															
40) Proizvodnja i snabdijevanje el. Energijom, gasom, parom i toplom vodom	1,7	9,1	4,0	-5,9	8,4	2,3	4,0	1,6	-4,7	3,1	-26,0	1,9	2,2	-2,1	
41) Skupljanje,pročišćavanje i distribucija vode															

Tabela 1: Industrijska proizvodnja u RS

	2007	2008	2009	Feb	Mar	Apr	May	Jun	Juli	August	Septembar	K1	K1-K2	K1-K3
			Jan											
INDUSTRIJA UKUPNO	1,4	16,8	3,8	10,4	23,8	28,1	17,3	18,5	19,3	11,8	21,5	13,1	17,1	17,3
C) VAĐENJE RUDA I KAMENA	2,7	14,1	-28,5	-39,9	-16,4	1,3	-10,2	-16,5	-9,5	-22,4	14,3	-28,3	-18,3	-14,3
D) PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	4,1	19,4	6,2	18,1	38,1	50,3	37,2	36,4	36,8	43,7	31,0	22,1	32,3	33,9
E) PROIZVODNJA I SNABDIJEVANJE ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, GASOM I VODOM	-5,4	10,5	10,6	19,7	20,2	4,4	2,9	9,7	7,8	-13,8	6,1	16,9	11,9	8,3
VAĐENJE RUDA I KAMENA														
10) Vađenje kamenog i mrkog uglja, lignita i treseta	-13,3	34,3	-22,2	-10,2	18,8	77,6	2,7	1,4	4,2	-20,9	37,9	-6,2	4,5	3,7
13) Vađenje ruda metala	-3,4	1,4	-60,6	-99,3	-72,5	-61,1	-31,5	-43,4	-29,0	-28,9	-5,7	-81,2	-59,5	-45,4
14) Vađenje ostalih ruda i kamena	27,2	39,9	-68,0	-67,8	-14,2	-12,6	-21,3	-31,8	-31,4	-15,0	-26,3	-41,1	-28,3	-26,3
PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA														
15) Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	-0,6	4,6	-9,8	-5,3	-8,5	4,9	4,8	8,1	4,3	8,8	0,8	-8	-0,5	1,4
16) Proizvodnja duhanskih proizvoda	-24,4	9,5	-57,1	25,6	77,1	11,3	1,9	89,5	61,1	6,9	38,6	-23,2	-3,9	7,6
17) Proizvodnja tekstila prediva i tkanina	79,4	2,8	-20,5	-35,1	-45,8	-3,6	-38,8	-23,7	95,4	52,3	-26,9	-36,2	-29,0	-13,7
18) Proizvodnja odjevnih predmeta, dorada i bojenje krzna	27,8	-7,3	-28,0	-28,1	23,8	-29,9	25,0	-41,5	-13,4	-2,2	-53,4	-14	-17,4	-23,1
19) Proizvodnja kože i predmeta od kože i obuće	-16,1	-10,1	-27,7	-18,9	3,3	-26,6	-1,0	-2,7	37,3	15,1	-1,8	-15,6	-12,8	-2,8
20) Prerada i proizvodi od drveta i plute	-8,7	-8,2	-55,1	-56,7	-40,7	-34,7	-27,1	-25,1	-29,1	-25,7	-21,7	-49,5	-37,6	-33,2
21) Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	17,0	6,5	-9,6	-13,1	-3,3	8,7	3,0	7,2	9,5	7,4	-8,6	-8,7	-1,2	0,2
22) Izdavačka djelatnost, štampanje i reprodukcija snimanih materijala	-3,2	3,1	-7,3	-36,1	-16,1	-5,3	-23,4	-11,2	-2,6	-27,1	-29,7	-22,3	-17,9	-18,8
23) Proizvodnja koksa i derivata nafte	8,6	574,8	####	3945,7	2165,5	4815,1	6712,9	6094,8	6353,9	7367,6	3291,9	3956,8	5025,3	5212,7
24) Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	-2,8	2,4	128,5	155,6	198,1	312,5	140,9	172,0	147,9	239,1	85,6	161,1	188,0	171,8
25) Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	-3,9	-3,0	-36,9	-37,7	-11,2	-19,9	-18,7	-15,7	-22,1	15,3	-34,3	-28,4	-22,5	-19,7
26) Proizvodnja proizvoda od ostalih minerala	7,3	19,0	-43,3	-49,3	-15,1	-2,3	1,7	-9,1	-0,2	7,0	-5,3	-30,6	-12,2	-6,5
27) Proizvodnja osnovnih metala	-15,1	5,2	-84,6	-49,1	-57,0	-50,9	-50,7	-47,4	-49,0	-25,2	-10,9	-62,1	-55,9	-47,3
28) Proizvodnja metalnih proizvoda osim mašina	5,7	-14,0	-27,1	-42,2	-40,1	-43,1	-21,3	-30,7	-33,6	-45,5	-25,8	-37,2	-34,8	-34,7
29) Proizvodnja ostalih mašina i uređaja	30,9	13,1	-57,6	-55,3	-44,4	4,9	-34,9	1,9	-4,8	-27,3	-35,6	-51,7	-30,6	-28,2
30) Proizvodnja kancelarijskih i računarskih mašina	37,8	-14,0	-7,7	12,1	21,1	-7,8	-24,8	22,0	7,4	17,9	-11,5	7,9	1,9	2,7
31) Proizvodnja drugih elektronskih mašina i aparata	-10,0	116,1	-40,4	-42,1	-35,0	-48,0	-57,2	-54,7	-10,9	-61,2	-42,5	-38,8	-46,8	-44,5
33) Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata	-66,7	-84,2	-54,0	-20,7	-92,4	170,9	118,0	107,1	-76,0	187,7	-63,7	33,7	64,1	23,1
34) Proizvodnja motornih vozila i prikolica	-7,6	-12,3	14,4	-25,1	129,1	-0,5	-2,5	-22,2	42,3	-16,2	-9,1	19,4	5,9	6,3
35) Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	14,9	38,0	33,9	31,5	1,5	1955,0	77,3	153,4	384,7	153,0	1808,2	1157,2	938,8	877,2
36) Proizvodnja namještaja i sličnih proizvoda	13,7	17,7	-87,3	862,9	2462,6	-40,4	-55,7	-33,6	-23,6	-45,5	-21,5	-25,3	-34,9	-33,4
37) Reciklaža	74,0	31,2	29,4	-47,6	-35,0	-68,7	-51,2	-40,3	-16,7	-21,5	26,9	-56,2	-54,7	-39,1
PROIZVODNJA I SNABDIJEVANJE ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, GASOM I VODOM														
40) Proizvodnja i snabdijevanje el. Energijom, gasom, parom i toplom vodom	-5,4	10,5	10,6	19,7	20,2	4,4	2,9	9,7	7,8	-13,8	6,1	16,9	11,9	8,3

Tabela 3: Realni sektor																	Rast g/g u %		
			2007	2008	2009														
					jan	feb	mart	april	maj	juni	juli	avg	sep	K1	K2	K3	K1-K2	K1-K3	
Industry and construction	Industrijska proizvodnja - fizički obim	FBiH	8,6	7,9	-11,1	-15,3	-5,9	-5,9	-13,2	-10,6	-11,6	-10,0	-16,2	-10,9	-	-	-10,4	-11,2	
		RS	1,4	16,8	3,8	10,4	23,8	28,1	17,3	18,5	19,3	11,8	21,5	13,1	-	-	17,1	17,3	
	Građevinarstvo (vrijednost radova)	FBiH	22,6	34,1	1,8	-26,6	-23,5	-16,9	-20,6	-29,4	-26,0	-33,0	-21,7	-16,7	-23,0	-27,0	-20,4	-23,1	
		RS	29,6	11,8	0,9	-15,1	20,7	1,6	13,4	10,8	-13,0	-12,4	-32,4	2,4	9,1	-20,8	6,5	-6,3	
Transport	Cestovni (prevezeno robe)	FBiH	55,1	6,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-15,5	-20,8	-	-18,5	-	
		RS	20,6	3,1	-23,3	-43,5	-13,7	-17,1	-12,2	-17,9	-24,5	-37,5	-17,2	-27,8	-15,8	-	-21,0	-26,4	
	Cestovni (prevezeni putnici)	FBiH	2,3	-2,4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,4	-0,9	-	0,7	-	
		RS	8,3	-4,6	-26,3	-22,7	-13,0	-25,8	-26,4	-21,2	-24,2	-20,6	88,6	-20,4	-24,5	-	-22,5	-23,3	
	Gradsko - Prigradski Prijevoz (prevezeni putnici)	FBiH	-23,7	-1,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-2,5	-2,9	-	-2,7	-	
		RS	7,6	4,9	4,0	1,8	7,5	27,5	8,0	4,5	1,4	-0,2	8,4	4,5	13,6	-	9,1	5,4	
	Željeznički (prevezeno robe)	FBiH	5,4	20,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-25,4	-23,9	-11,6	-24,7	-20,2
		RS	-0,4	-4,6	-48,7	-53,7	-39,1	-57,1	-37,8	-41,9	-21,8	-10,4	19,9	-46,7	-45,3	-	-45,9	-31,9	
	Željeznički (prevezeni putnici)	FBiH	4,5	26,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-7,8	-11,8	-12,7	-10,0	-11,1
		RS	-7,4	2,4	-32,7	-45,3	-33,3	-32,8	-39,7	-44,4	-45,9	-35,2	-42,9	-37,3	-38,8	-	-38,0	-39,2	
Trgovina na malo	trenutne cijene	FBiH	14,0	18,3	0,5	-11,9	-11,7	-5,8	-13,1	-8,0	-12,5	-11,9	-11,4	-8,0	-9,1	-11,9	-8,6	-9,9	
	deflacija cijena indeksom potrošačkih cijena		12,2	9,6	-2,1	-14,1	-12,9	-6,2	-12,5	-6,5	-11,2	-10,5	-9,8	-10,0	-8,5	-10,5	-9,3	-9,9	
	trenutne cijene	RS	16,2	21,5	-8,4	-18,4	-9,1	-3,4	-12,6	-6,7	-11,6	-11,5	-11,2	-11,9	-7,7	-11,4	-9,6	-10,3	
	deflacija cijena indeksom potrošačkih cijena		15,1	14,3	-10,4	-19,8	-9,4	-3,0	-11,2	-4,5	-10,4	-10,0	-10,0	-13,1	-6,4	-10,1	-9,5	-10,1	
Turizam	Dolasci domaćih turista	FBiH	18,0	2,7	-12,9	-9,0	-4,1	-14,6	-21,6	-27,7	-11,0	-28,1	5,4	-8,5	-22,0	-11,8	-17,0	-15,5	
		RS	11,0	6,0	-12,4	-5,8	-1,4	-4,0	-2,3	-14,1	-5,6	2,4	-0,2	-6,0	-7,2	-1,2	-6,7	-4,9	
	Dolasci stranih turista	FBiH	17,9	1,8	-6,2	-6,0	1,4	-4,8	-8,4	-9,9	-2,0	3,2	13,0	-3,1	-7,9	4,6	-6,4	-1,8	
		RS	24,3	11,6	-12,7	-5,9	4,0	-4,1	-9,3	-3,7	-3,2	-6,5	-6,2	-5,7	-6,2	-5,3	-6,0	-5,8	
Ugostiteljstvo	trenutne cijene	FBiH	24,7	14,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-3,7	-7,9	-1,8	-6,1	-4,6	
	deflacija cijena indeksom potrošačkih cijena		22,9	5,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-5,7	-7,3	-0,4	-6,8	-4,6	
	trenutne cijene	RS	17,6	31,4	3,4	7,3	9,1	13,9	6,3	-1,5	-	-	-	6,6	5,5	-	6,0	-	
	deflacija cijena indeksom potrošačkih cijena		16,5	24,2	1,4	5,9	8,8	14,3	7,7	0,7	-	-	-	5,4	6,8	-	6,1	-	
Izvori: Entitetski zavodi za statistiku																			

Tabela 4: Tržište rada

Period	broj zaposlenih*				broj nezaposlenih				stopa nezaposlenosti				prosječne neto plate				prosječne penzije*			
	BiH	FBiH	RS	Brčko	BiH	FBiH	RS	Brčko	BiH	FBiH	RS	Brčko	BiH	FBiH	RS	Brčko	BiH	FBiH	RS	Brčko
	osobe								%				KM							
2004. ø	630.475	388.310	236.239	12.521	472.972	315.847	139.989	17.135	42,9	44,9	37,2	57,8	505	534	423	707	189	203	163	169
2005. ø	645.651	388.418	242.624	13.044	507.816	338.270	151.599	17.947	44,0	46,5	38,5	57,9	534	558	465	676	207	221	185	188
2006. ø	655.522	389.601	252.227	13.703	516.175	355.102	143.219	17.854	44,1	47,7	36,2	56,6	575	603	521	674	227	238	210	208
2007. ø	668.313	413.676	258.209	14.624	526.680	370.459	139.825	16.395	44,1	47,2	35,1	52,9	645	662	585	684	263	284	230	244
2008. ø	694.416	430.745	259.205	15.903	493.344	345.381	135.102	12.862	41,5	44,5	34,3	44,7	752	751	755	730	324	340	297	311
I-IX 2006.	652.473	388.599	252.227	13.643	514.319	353.149	143.358	17.812	44,1	47,6	36,2	56,6	571	597	514	670	225	234	210	207
I-IX 2007.	677.161	400.533	258.209	14.507	529.638	370.700	141.804	17.134	43,9	48,1	35,4	54,2	636	653	575	678	257	279	223	238
I-IX 2008.	699.722	429.983	259.205	15.790	497.759	348.584	135.958	13.217	41,6	44,8	34,4	45,6	740	741	740	724	320	338	290	305
I-IX 2009.	692.782	426.737	253.665	16.088	494.403	345.240	138.184	10.979	41,6	44,7	35,3	40,6	789	791	788	765	337	347	321	327
I 2008.	691.943	423.651			516.686	366.705	136.108	13.873	42,7	46,4			677	710	584	696	306	330	267	287
II 2008.	696.290	425.215			517.181	365.232	138.134	13.815	42,6	46,2			716	713	724	706	306	331	266	287
III 2008.	697.220	427.747	258.993	15.337	509.570	357.281	138.497	13.792	42,2	45,5	34,8	47,3	726	724	731	716	312	332	280	298
IV 2008.	697.968	429.431			499.838	348.615	137.580	13.643	41,7	44,8			739	735	751	730	309	331	273	293
V 2008.	699.397	430.254			493.765	344.633	136.071	13.061	41,4	44,5			753	752	758	740	325	340	300	308
VI 2008.	703.105	433.170		15.866	489.528	341.221	135.524	12.783	41,0	44,1		44,6	748	741	768	735	325	340	301	313
VII 2008.	703.747	433.635			488.433	340.809	134.808	12.816	41,0	44,0			763	764	765	733	325	339	301	313
VIII 2008.	703.297	433.049			484.653	338.111	133.827	12.715	40,8	43,8			764	759	779	728	330	349	301	317
IX 2008.	704.529	433.691	259.417	16.168	480.176	334.650	133.075	12.451	40,5	43,6	33,9	43,5	775	773	783	734	337	349	319	327
X 2008.	678.682	433.964			477.520	332.897	132.426	12.197	41,3	43,4			780	781	783	736	337	348	319	327
XI 2008.	679.483	434.005			479.660	335.772	132.098	11.790	41,4	43,6			776	772	790	729	337	349	319	327
XII 2008.	677.324	431.131		16.242	483.121	338.643	133.074	11.404	41,6	44,0		41,3	798	790	819	772	337	348	320	327
I 2009.	697.642	428.688			488.498	342.174	134.798	11.526	41,2	44,4			784	791	771	738	338	348	323	327
II 2009.	696.929	428.765			491.797	343.402	136.624	11.771	41,4	44,5			790	785	813	751	339	349	322	328
III 2009.	693.919	427.060	255.303	16.087	493.338	343.317	138.210	11.811	41,6	44,6	35,1	42,3	790	795	781	764	338	348	321	328
IV 2009.	693.146	426.926			493.144	343.451	138.061	11.632	41,6	44,6			794	798	786	773	337	347	321	327
V 2009.	693.403	426.624			490.571	341.911	137.847	10.813	41,4	44,5			786	792	773	763	338	348	321	328
VI 2009.	692.763	427.057		16.035	492.583	344.025	138.170	10.388	41,6	44,6		39,3	793	793	794	767	337	348	321	329
VII 2009.	690.778	425.702			496.896	347.701	138.911	10.284	41,8	45,0			792	792	792	781	336	345	320	326
VIII 2009.	687.817	423.876			500.501	350.410	139.974	10.117	42,1	45,3			785	783	790	773	335	344	320	326
IX 2009.	688.636	425.933	252.026	16.141	502.301	350.772	141.064	10.465	42,2	45,2	35,9	39,3	785	785	786	773	335	344	320	326

Izvor: Agencija za statistiku BiH, entitetski Zavodi za statistiku, Zavod za zapošljavanje FBiH i RS, Fond MIO/PIO FBiH i Fond PIO RS

* Broj zaposlenih u BiH izvor: Agencije za statistiku BiH; broj zaposlenih u FBiH i RS, izvor: entitetski zavodi za statistiku.

* Prosječne penzije u BiH su izračunate na osnovu entitetskih nivoa penzija ponderisanih odnosom ukupnog broja penzionera u svakom od BH entiteta i Brčko Distrikta.

Tabela 5: Rast i struktura monetarnih agregata (kraj perioda)

Period	Rezervni novac (M0)	Transakcijski novac (M1)	Kvazi novac (QM)	M2- ukupno								
	Gotovina izvan monetarnih vlasti	Depoziti banaka kod monetarnih vlasti	Ostali dep. po viđenju kod monetarnih vlasti	Rezervni novac	Gotovina izvan banaka	Depoziti po viđenju u domaćoj valuti	M1- ukupno	Oročeni i štedni depoziti u domaćoj valuti	Depoziti po viđenju u stranoj valuti	Oročeni i štedni depoziti u stranoj valuti	QM-ukupno	M2 ukupno
1	2	3	4	5=2+3+4	6	7	8=6+7	9	10	11	12=9+10+11	13=8+12
u milionima KM												
K1 2005	1.791,5	1.336,6	1,9	3.130,4	1.626,7	1.907,9	3.534,7	716,4	1.007,2	1.680,2	3.403,8	6.938,5
K2 2005	1.863,3	1.383,4	2,3	3.249,0	1.690,5	2.012,7	3.703,2	721,2	1.098,7	1.754,2	3.574,2	7.277,3
K3 2005	1.883,0	1.667,8	2,8	3.553,7	1.707,8	2.176,2	3.883,9	770,8	1.115,3	1.908,5	3.794,6	7.678,6
K4 2005	1.907,2	2.059,9	2,7	3.970,1	1.729,0	2.378,5	4.107,5	818,0	1.152,1	1.998,0	3.968,2	8.075,7
K1 2006	1.837,9	2.220,6	2,7	4.061,1	1.656,4	2.434,8	4.091,3	854,9	1.202,4	2.161,7	4.219,0	8.310,3
K2 2006	1.938,5	2.243,2	4,9	4.186,6	1.746,7	2.661,9	4.408,6	912,4	1.270,9	2.207,4	4.390,8	8.799,3
K3 2006	2.054,2	2.698,1	8,4	4.760,7	1.864,7	2.907,9	4.772,6	987,4	1.335,3	2.425,2	4.748,0	9.520,6
K4 2006	2.154,2	2.887,3	10,5	5.052,0	1.978,3	3.093,0	5.071,3	1.099,4	1.358,5	2.544,6	5.002,4	10.073,7
K1 2007	2.107,6	3.021,8	14,2	5.143,6	1.910,8	3.389,6	5.300,4	1.173,2	1.322,8	2.704,2	5.200,2	10.500,6
K2 2007	2.207,6	3.269,1	8,5	5.485,2	2.002,6	3.674,0	5.676,6	1.308,5	1.385,3	2.824,0	5.517,8	11.194,4
K3 2007	2.302,9	3.712,0	9,5	6.024,4	2.085,5	3.858,5	5.944,0	1.366,2	1.408,6	2.975,0	5.749,8	11.693,8
K4 2007	2.439,7	3.777,1	12,2	6.229,0	2.185,3	3.974,6	6.159,9	1.517,4	1.459,3	3.113,2	6.089,9	12.249,8
K1 2008	2.310,7	3.665,3	6,6	5.982,6	2.061,2	3.944,7	6.005,9	1.602,8	1.572,8	3.220,7	6.396,3	12.402,2
K2 2008	2.335,3	3.697,0	5,6	6.037,9	2.075,6	3.956,1	6.031,7	1.721,3	1.608,8	3.430,8	6.760,9	12.792,6
K3 2008	2.407,0	3.849,4	8,4	6.264,8	2.130,8	4.066,7	6.197,5	1.800,1	1.667,4	3.761,1	7.228,6	13.426,1
K4 2008	2.552,4	3.144,2	7,4	5.704,0	2.302,6	3.691,4	5.994,0	1.799,4	1.511,4	3.470,3	6.781,1	12.775,1
K1 2009	2.318,5	2.994,2	6,5	5.319,1	2.016,3	3.545,6	5.561,9	1.838,3	1.467,5	3.615,5	6.921,3	12.483,2
K2 2009	2.304,7	2.810,1	8,4	5.123,2	1.988,2	3.617,3	5.605,5	1.689,4	1.431,5	3.654,4	6.775,3	12.380,8
K3 2009	2.270,9	3.244,7	4,5	5.520,1	1.980,1	3.640,4	5.620,5	1.727,7	1.467,1	3.782,6	6.977,4	12.597,9
% promjena u odnosu na isti period prethodne godine												
K1 2005	5,8%	17,8%	-27,7%	10,6%	5,8%	10,4%	8,2%	38,2%	22,9%	38,3%	33,3%	19,3%
K2 2005	7,6%	11,3%	11,0%	9,1%	7,1%	10,9%	9,1%	24,6%	24,9%	35,7%	29,9%	18,4%
K3 2005	4,6%	21,2%	67,2%	11,8%	4,6%	10,2%	7,6%	43,7%	15,0%	36,7%	30,8%	18,0%

Tabela 5: Rast i struktura monetarnih agregata (kraj perioda) -nastavak

Period	Rezervni novac (M0)	Transakcijski novac (M1)	Kvazi novac (QM)	M2- ukupno								
	Gotovina izvan monetarnih vlasti	Depoziti banaka kod monetarnih vlasti	Ostali dep. po viđenju kod monetarnih vlasti	Rezervni novac	Gotovina izvan banaka	Depoziti po viđenju u domaćoj valuti	M1- ukupno	Oročeni i štedni depoziti u domaćoj valuti	Depoziti po viđenju u stranoj valuti	Oročeni i štedni depoziti u stranoj valuti	QM-ukupno	M2 ukupno
1	2	3	4	5=2+3+4	6	7	8=6+7	9	10	11	12=9+10+11	13=8+12
% promjena u odnosu na isti period prethodne godine												
K4 2005	4,9%	45,1%	52,0%	22,6%	3,5%	27,5%	16,2%	16,3%	16,6%	24,5%	20,4%	18,2%
K1 2006	2,6%	66,1%	39,6%	29,7%	1,8%	27,6%	15,7%	19,3%	19,4%	28,7%	23,9%	19,8%
K2 2006	4,0%	62,1%	113,4%	28,9%	3,3%	32,3%	19,0%	26,5%	15,7%	25,8%	22,8%	20,9%
K3 2006	9,1%	61,8%	200,1%	34,0%	9,2%	33,6%	22,9%	28,1%	19,7%	27,1%	25,1%	24,0%
K4 2006	13,0%	40,2%	288,7%	27,2%	14,4%	30,0%	23,5%	34,4%	17,9%	27,4%	26,1%	24,7%
K1 2007	14,7%	36,1%	435,8%	26,7%	15,4%	39,2%	29,6%	37,2%	10,0%	25,1%	23,3%	26,4%
K2 2007	13,9%	45,7%	73,2%	31,0%	14,6%	38,0%	28,8%	43,4%	9,0%	27,9%	25,7%	27,2%
K3 2007	12,1%	37,6%	13,4%	26,5%	11,8%	32,7%	24,5%	38,4%	5,5%	22,7%	21,1%	22,8%
K4 2007	13,3%	30,8%	16,6%	23,3%	10,5%	28,5%	21,5%	38,0%	7,4%	22,3%	21,7%	21,6%
K1 2008	9,6%	21,3%	-53,5%	16,3%	7,9%	16,4%	13,3%	36,6%	18,9%	19,1%	23,0%	18,1%
K2 2008	5,8%	13,1%	-34,1%	10,1%	3,6%	7,7%	6,3%	31,5%	16,1%	21,5%	22,5%	14,3%
K3 2008	4,5%	3,7%	-11,6%	4,0%	2,2%	5,4%	4,3%	31,8%	18,4%	26,4%	25,7%	14,8%
K4 2008	4,6%	-16,8%	-39,3%	-8,4%	5,4%	-7,1%	-2,7%	18,6%	3,6%	11,5%	11,3%	4,3%
K1 2009	0,3%	-18,3%	-1,5%	-11,1%	-2,2%	-10,1%	-7,4%	14,7%	-6,7%	12,3%	8,2%	0,7%
K2 2009	-1,3%	-24,0%	50,0%	-15,1%	-4,2%	-8,6%	-7,1%	-1,9%	-11,0%	6,5%	0,2%	-3,2%
K3 2009	-5,7%	-15,7%	-46,4%	-11,9%	-7,1%	-10,5%	-9,3%	-4,0%	-12,0%	0,6%	-3,5%	-6,2%

Izvor: Centralna banka BiH

Tabela 6: Indeks potrošačkih cijena (CPI)

Kod	00			01			02			03			04			05			06		
Opis koda	OPŠTI INDEKS			HRANA I BEZALKOHOLNA PIĆA			ALKOHOL I DUVAN			ODJEĆA I OBUĆA			STANOVANJE, VODOSNABJIVANJE, ELEKTRIČNA ENERGIJA, PLIN I DRUGI ENERGENTI			NAMJEŠTAJ, POKUĆSTVO I REDOVNO ODRŽAVANJE KUĆE			ZDRAVSTVO		
Period	2005=100	m/m	g/g	2005=100	m/m	g/g	2005=100	m/m	g/g	2005=100	m/m	g/g	2005=100	m/m	g/g	2005=100	m/m	g/g	2005=100	m/m	g/g
2006. ø			106.1			108.3			100.0			99.2			113.1			101.2			109.0
2007. ø			101.5			102.9			100.4			96.9			102.4			100.4			101.0
2008. ø			107.4			112.1			101.1			97.9			108.5			102.2			100.4
I-IX 2006.			106.6			108.7			100.0			99.4			114.0			101.2			108.9
I-IX 2007.			100.7			101.1			100.3			96.8			102.7			100.2			101.0
I-IX 2008.			108.1			113.4			101.0			98.1			108.3			102.0			100.5
I-IX 2009.			99.7			100.0			107.2			96.2			104.7			101.3			100.5
I 2008.	113.4	101.4	106.2	120.8	102.1	111.2	100.6	100.0	100.4	95.3	99.9	97.5	127.1	102.3	104.6	102.6	100.2	101.4	110.4	100.0	101.0
II 2008.	113.8	100.4	106.2	122.1	101.1	111.4	100.8	100.1	100.6	95.3	100.0	97.7	127.2	100.1	104.7	102.7	100.1	101.6	110.4	100.0	101.1
III 2008.	114.9	101.0	107.1	124.0	101.6	112.9	100.9	100.1	100.6	95.3	100.0	97.7	128.0	100.6	105.4	102.8	100.1	101.6	110.4	100.0	100.9
IV 2008.	114.4	99.6	107.5	124.9	100.8	112.6	100.9	100.1	100.8	94.7	99.3	98.1	118.1	92.3	108.4	103.0	100.2	101.8	110.3	100.0	100.6
V 2008.	115.4	100.9	108.2	126.0	100.9	113.7	101.2	100.3	100.9	94.4	99.7	98.1	118.5	100.3	108.5	103.0	100.0	101.5	110.6	100.2	100.4
VI 2008.	116.5	100.9	109.6	126.7	100.5	115.8	101.5	100.3	101.1	94.1	99.7	98.5	119.2	100.6	109.4	103.5	100.4	102.0	110.9	100.2	100.4
VII 2008.	116.5	100.1	109.9	125.7	99.2	115.8	101.7	100.2	101.3	94.0	99.9	98.5	119.8	100.5	109.9	103.9	100.4	102.4	110.6	99.7	100.1
VIII 2008.	117.0	100.1	109.5	125.2	99.6	114.4	102.0	100.3	101.5	93.7	99.7	98.3	122.7	102.4	112.3	104.4	100.6	102.7	110.7	100.2	100.2
IX 2008.	116.7	100.1	108.7	125.6	100.3	112.6	102.0	100.0	101.6	93.7	100.0	98.2	123.3	100.5	112.4	104.7	100.3	102.9	110.7	99.9	99.9
X 2008.	117.5	100.7	107.3	125.8	100.2	110.6	102.1	100.1	101.5	92.9	99.2	97.5	133.7	108.4	109.3	105.1	100.3	103.1	110.6	100.0	100.1
XI 2008.	116.8	99.4	105.5	125.5	99.7	108.4	102.1	100.0	101.5	92.8	99.8	97.2	135.0	101.0	110.0	105.2	100.2	103.0	110.7	100.1	100.2
XII 2008.	116.1	99.4	103.8	125.4	99.9	106.0	102.2	100.1	101.5	92.6	99.8	97.1	135.0	100.0	108.6	105.1	99.9	102.7	110.9	100.1	100.4
I 2009.	116.0	99.9	102.3	126.5	100.9	104.7	102.4	100.2	101.7	92.3	99.7	96.9	135.0	100.1	106.2	105.2	100.1	102.6	110.8	99.9	100.4
II 2009.	115.9	99.9	101.8	126.3	99.9	103.5	102.6	100.2	101.8	92.1	99.8	96.6	135.1	100.1	106.2	105.2	100.0	102.4	110.7	100.0	100.3
III 2009.	115.7	99.9	100.7	126.4	100.1	102.0	102.8	100.2	101.9	92.1	100.0	96.6	135.2	100.0	105.6	105.2	100.0	102.3	110.8	100.1	100.4
IV 2009.	114.4	98.8	100.0	126.0	99.6	100.8	102.8	100.1	101.8	91.0	98.8	96.1	124.9	92.4	105.7	105.1	99.9	102.0	110.9	100.0	100.5
V 2009.	114.2	99.9	99.0	125.2	99.4	99.3	103.1	100.2	101.8	90.4	99.4	95.8	124.8	99.9	105.3	104.7	99.7	101.7	111.2	100.3	100.5
VI 2009.	114.3	100.1	98.2	124.3	99.3	98.1	103.0	100.0	101.5	90.2	99.9	95.9	124.8	100.0	104.7	104.6	99.9	101.1	111.2	100.1	100.3
VII 2009.	115.1	100.7	98.8	122.9	98.9	97.8	120.3	116.8	118.3	90.2	99.9	95.9	124.4	99.7	103.8	104.5	99.9	100.6	111.3	100.0	100.6
VIII 2009.	114.9	99.8	98.5	121.6	99.0	97.1	120.1	99.8	117.1	90.0	99.8	96.0	125.2	100.7	102.1	104.3	99.9	99.9	111.2	100.0	100.5
IX 2009.	115.0	100.1	98.6	121.5	99.9	96.8	120.1	100.0	117.8	89.9	99.9	96.0	126.2	100.8	102.4	104.2	99.9	99.5	112.0	100.7	101.3

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Tabela 6: Indeks potrošačkih cijena (CPI) (nastavak)

Kod	07			08			09			10			11			12		
Opis koda	PREVOZ			KOMUNIKACIJE			REKREACIJA I KULTURA			OBRAZOVANJE			RESTORANI I HOTELI			OSTALE ROBE I USLUGE		
Period	2005=100	m/m	g/g	2005=100	m/m	g/g	2005=100	m/m	g/g	2005=100	m/m	g/g	2005=100	m/m	g/g	2005=100	m/m	g/g
2006. ø			105.3			113.8			104.8			101.9			103.9			101.4
2007. ø			100.2			102.2			101.4			104.4			102.8			100.6
2008. ø			111.2			104.4			104.0			102.5			107.1			102.8
I-X 2006.			107.3			115.6			104.3			101.3			103.6			101.4
I-X 2007.			98.6			102.2			101.6			104.3			102.2			100.6
I-X 2008.			113.7			104.1			103.5			103.4			107.0			102.5
I-X 2009.			88.3			101.9			103.8			99.5			105.6			102.7
I 2008.	112.1	101.3	109.5	120.8	103.7	104.4	107.7	100.6	101.6	109.4	100.3	104.4	111.0	100.5	105.5	103.0	100.5	101.4
II 2008.	111.8	99.7	109.5	120.7	100.0	104.3	107.7	100.0	101.4	109.5	100.0	103.9	111.1	100.1	105.4	103.2	100.2	101.5
III 2008.	113.6	101.6	111.2	120.8	100.0	104.4	108.8	101.0	102.4	109.2	99.8	103.7	112.0	100.9	106.3	103.6	100.4	101.9
IV 2008.	114.8	101.1	111.4	120.7	100.0	104.4	108.9	100.1	102.7	109.2	100.0	103.7	112.5	100.4	106.7	103.9	100.3	102.1
V 2008.	119.0	103.6	113.6	120.7	100.0	104.4	108.8	100.0	102.7	109.2	100.0	103.7	112.9	100.4	107.0	104.4	100.4	102.5
VI 2008.	123.7	104.0	117.4	120.7	100.0	103.5	111.0	102.0	104.9	109.2	100.0	103.7	113.7	100.7	107.0	104.5	100.1	102.5
VII 2008.	125.2	101.3	119.0	120.7	100.0	103.5	111.0	100.0	104.9	109.4	100.2	103.8	114.9	101.1	108.2	105.3	100.8	103.3
VIII 2008.	123.9	98.9	116.9	121.5	100.7	104.2	111.0	100.0	105.1	109.5	100.0	103.9	115.2	100.3	108.1	105.7	100.3	103.5
IX 2008.	122.1	98.5	114.8	121.5	100.0	104.2	113.1	101.9	105.9	108.2	98.8	100.4	116.1	100.8	108.9	105.9	100.3	103.7
X 2008.	119.5	97.9	111.7	121.5	100.0	104.2	113.0	99.9	105.8	108.2	100.1	100.1	116.7	100.5	107.9	106.2	100.3	103.9
XI 2008.	113.0	94.6	103.0	123.4	101.5	105.9	113.0	100.0	105.7	108.5	100.3	99.5	117.5	100.7	106.8	106.2	100.0	103.9
XII 2008.	107.8	95.4	97.4	123.3	100.0	105.9	112.9	100.0	105.4	108.5	100.0	99.5	118.4	100.7	107.2	106.4	100.1	103.8
I 2009.	103.5	96.0	92.3	123.3	100.0	102.1	113.0	100.0	104.9	108.5	100.0	99.2	119.2	100.7	107.4	106.8	100.4	103.7
II 2009.	102.6	99.1	91.7	123.3	100.0	102.1	113.8	100.8	105.7	108.7	100.2	99.3	119.3	100.1	107.4	107.0	100.2	103.7
III 2009.	100.8	98.3	88.7	123.3	100.0	102.1	114.3	100.5	105.1	108.7	100.0	99.5	119.6	100.3	106.7	107.2	100.2	103.5
IV 2009.	100.2	99.4	87.3	123.2	99.9	102.0	114.2	99.8	104.9	108.7	100.0	99.5	119.5	100.0	106.3	107.1	99.9	103.1
V 2009.	101.7	101.5	85.5	123.2	100.0	102.0	114.0	99.8	104.7	108.7	100.0	99.5	119.7	100.2	106.0	107.1	100.1	102.7
VI 2009.	104.8	103.1	84.8	123.1	99.9	102.0	113.9	99.9	102.6	108.7	100.0	99.5	119.7	100.0	105.3	107.2	100.1	102.6
VII 2009.	108.2	103.2	86.4	123.1	100.0	102.0	113.9	100.0	102.6	108.7	100.0	99.4	119.7	100.0	104.2	107.1	99.9	101.7
VIII 2009.	109.6	101.3	88.5	123.1	100.0	101.3	114.0	100.1	102.6	108.7	100.0	99.3	119.8	100.1	104.0	107.1	100.0	101.4
IX 2009.	109.5	99.9	89.7	123.1	100.0	101.3	114.6	100.6	101.3	108.8	100.0	100.5	119.8	100.0	103.2	107.6	100.4	101.5

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Tabela 7: Rast i sektorska struktura kredita (kraj razdoblja)

Period	Potraživanja od svih sektora					
	Potraživanja od opće vlade	Potraživanja od nefinancijskih poduzeća		Potraživanja od stanovništva	Ostala potraživanja*	Ukupna potraživanja
		Potraživanja od javnih poduzeća	Potraživanja od privatnih poduzeća			
1	2	3	4	5	6	7=2+..6
u mil. KM (stanje na kraju razdoblja)						
K1 2005	44,3	680,1	2.633,9	2.757,0	88,9	6.204,2
K2 2005	43,8	674,2	2.883,7	2.997,0	81,9	6.680,6
K3 2005	46,5	670,1	3.003,4	3.212,4	107,6	7.040,0
K4 2005	50,1	695,0	3.244,0	3.453,4	101,7	7.544,2
K1 2006	49,0	667,8	3.414,3	3.599,9	100,2	7.831,7
K2 2006	54,2	647,7	3.629,6	3.909,8	106,6	8.348,3
K3 2006	65,8	649,6	3.700,7	4.148,3	95,8	8.660,7
K4 2006	68,3	661,6	4.075,4	4.373,6	128,6	9.307,9
K1 2007	84,1	674,7	4.310,7	4.642,5	156,0	9.868,3
K2 2007	104,4	665,9	4.584,5	5.048,6	188,3	10.592,1
K3 2007	114,2	658,4	4.864,6	5.389,6	196,0	11.223,3
K4 2007	127,3	646,3	5.273,6	5.685,7	215,7	11.949,1
K1 2008	134,5	628,5	5.737,8	5.997,6	236,0	12.735,0
K2 2008	231,8	611,8	6.237,4	6.404,6	248,2	13.734,2
K3 2008	246,2	638,3	6.535,0	6.690,0	249,3	14.359,4
K4 2008	264,1	638,3	6.735,9	6.696,0	215,2	14.549,9
K1 2009	283,6	661,8	6.729,6	6.631,5	179,7	14.486,6
K2 2009	448,2	660,7	6.707,8	6.527,7	152,1	14.497,0
K3 2009	314,1	650,5	6.631,8	6.429,1	134,0	14.159,9
% promjena u odnosu na isti period prethodne godine						
K1 2005	-4,3%	-42,1%	29,5%	33,1%	-4,2%	14,5%
K2 2005	-3,1%	-4,6%	33,7%	29,3%	-11,2%	25,6%
K3 2005	2,2%	-7,2%	31,3%	28,8%	29,8%	25,0%
K4 2005	9,9%	0,5%	30,9%	31,4%	21,1%	27,3%
K1 2006	10,6%	-1,8%	29,6%	30,6%	12,7%	26,2%
K2 2006	23,7%	-3,9%	25,9%	30,5%	30,2%	25,0%
K3 2006	41,5%	-3,1%	23,2%	29,1%	-11,0%	23,0%
K4 2006	36,3%	-4,8%	25,6%	26,6%	26,5%	23,4%
K1 2007	71,6%	1,0%	26,3%	29,0%	55,7%	26,0%
K2 2007	92,6%	2,8%	26,3%	29,1%	76,6%	26,9%
K3 2007	73,6%	1,4%	31,5%	29,9%	104,6%	29,6%
K4 2007	86,4%	-2,3%	29,4%	30,0%	67,7%	28,4%
K1 2008	59,9%	-6,8%	33,1%	29,2%	51,3%	29,0%
K2 2008	122,0%	-8,1%	36,1%	26,9%	31,8%	29,7%
K3 2008	115,6%	-3,1%	34,3%	24,1%	27,2%	27,9%
K4 2008	107,5%	-1,2%	27,7%	17,8%	-0,2%	21,8%
K1 2009	110,9%	5,3%	17,3%	10,6%	-23,9%	13,8%
K2 2009	93,4%	8,0%	7,5%	1,9%	-38,7%	5,6%
K3 2009	27,6%	1,9%	1,5%	-3,9%	-46,2%	-1,4%

Izvor: Centralna banka BiH

* U ostalim potraživanja su potraživanja od nebankarskih finansijskih institucija, neprofitnih organizacija i ostala potraživanja.

Tabela 8: Rast i sektorska struktura depozita (kraj razdoblja)

Period	Depoziti svih sektora					
	Depoziti opće vlade	Depoziti nefinancijskih poduzeća		Depoziti stanovništva	Ostali depoziti*	Ukupni depoziti
		Depoziti javnih poduzeća	Depoziti privatnih poduzeća			
1	2	3	4	5	6	7=2+...6
u mil. KM (stanje na kraju razdoblja)						
K1 2005	807,8	884,7	931,1	2657,8	387,2	5668,7
K2 2005	906,1	843,5	1002,4	2886,6	378,6	6017,3
K3 2005	1041,6	864,0	1123,9	3038,2	420,0	6487,6
K4 2005	1062,7	897,1	1260,5	3187,3	468,7	6876,3
K1 2006	1266,4	965,3	1160,2	3386,7	463,0	7263,6
K2 2006	1281,6	1122,1	1186,4	3620,6	433,7	7684,4
K3 2006	1483,5	1086,4	1491,0	3799,9	509,4	8410,1
K4 2006	1465,8	1116,1	1578,1	4101,1	537,3	8838,9
K1 2007	1596,9	1229,3	1551,5	4339,9	596,5	9353,4
K2 2007	2917,7	1272,2	1763,3	4606,6	590,6	11189,5
K3 2007	3052,2	1267,3	1833,2	4808,7	620,8	11621,0
K4 2007	3069,8	1278,0	1914,8	5166,0	672,3	12138,7
K1 2008	2866,2	1453,0	1788,1	5342,7	698,9	12186,0
K2 2008	2825,8	1504,9	1809,7	5562,0	756,7	12500,8
K3 2008	2708,8	1663,0	1987,1	5818,4	776,3	13008,1
K4 2008	2319,4	1542,4	2063,4	5207,2	805,9	12011,9
K1 2009	2288,1	1622,5	1851,3	5151,8	858,2	11848,9
K2 2009	2111,7	1636,9	1796,1	5258,0	880,4	11683,0
K3 2009	2104,1	1581,2	1940,0	5416,1	930,8	11972,3
% promjena u odnosu na isti period prethodne godine						
K1 2005	6,3%	13,0%	35,3%	28,6%	20,2%	22,7%
K2 2005	11,3%	6,3%	30,3%	30,7%	7,5%	21,9%
K3 2005	20,8%	2,2%	30,7%	30,2%	19,9%	23,5%
K4 2005	21,3%	6,4%	27,0%	28,1%	24,0%	23,3%
K1 2006	56,8%	9,1%	24,6%	27,4%	19,6%	27,7%
K2 2006	41,4%	33,0%	18,4%	25,4%	14,6%	27,0%
K3 2006	42,4%	25,7%	32,7%	25,1%	21,3%	29,0%
K4 2006	37,9%	24,4%	25,2%	28,7%	14,6%	28,0%
K1 2007	26,1%	27,3%	33,7%	28,1%	28,8%	28,6%
K2 2007	127,7%	13,4%	48,6%	27,2%	36,2%	45,9%
K3 2007	105,7%	16,7%	23,0%	26,5%	21,9%	38,4%
K4 2007	109,4%	14,5%	21,3%	26,0%	25,1%	37,5%
K1 2008	79,5%	18,2%	15,2%	23,1%	17,2%	30,4%
K2 2008	-3,1%	18,3%	2,6%	20,7%	28,1%	11,7%
K3 2008	-11,3%	31,2%	8,4%	21,0%	25,0%	11,8%
K4 2008	-24,4%	20,7%	7,8%	0,8%	19,9%	-1,3%
K1 2009	-20,2%	11,7%	3,5%	-3,6%	22,8%	-3,1%
K2 2009	-25,3%	8,8%	-0,8%	-5,5%	16,3%	-6,2%
K3 2009	-22,3%	-4,9%	-2,4%	-6,9%	19,9%	-7,6%

Izvor: Centralna banka BiH

* U ostalim depozitima su depoziti nebankarskih financijskih institucija, neprofitnih organizacija i ostali depoziti.

Tabela 9: Kamatne stope u BiH (prosjeak razdoblja)

	Kamatne stope na kratkoročne kredite		Kamatne stope na dugoročne kredite		Kamatne stope na depozite po viđenju		Kamatne stope na štedne i oročene depozite	
	Privatna poduzeća	Stanovništvo	Privatna poduzeća	Stanovništvo	Privatna poduzeća	Stanovništvo	Privatna poduzeća	Stanovništvo
K1 2005	9,95	10,60	8,50	10,59	0,55	0,77	3,06	3,81
K2 2005	9,90	10,48	8,37	10,52	0,52	0,73	3,28	3,65
K3 2005	9,79	10,30	8,29	10,47	0,49	0,72	3,30	3,56
K4 2005	9,61	10,10	8,15	10,38	0,48	0,69	3,34	3,56
K1 2006	8,44	9,97	8,01	10,04	0,37	0,54	3,67	3,71
K2 2006	8,32	9,80	8,04	9,89	0,38	0,52	3,68	3,68
K3 2006	8,13	9,61	8,08	9,76	0,37	0,48	3,79	3,74
K4 2006	8,01	9,58	8,00	9,69	0,37	0,48	3,83	3,69
K1 2007	7,47	9,41	7,70	9,94	0,36	0,41	3,68	3,50
K2 2007	7,31	9,40	7,12	9,69	0,36	0,40	3,57	3,49
K3 2007	7,23	9,37	7,09	9,86	0,36	0,38	3,60	3,51
K4 2007	7,17	9,62	7,28	9,92	0,35	0,38	3,55	3,56
K1 2008	6,91	9,55	7,69	9,37	0,31	0,38	3,22	3,38
K2 2008	6,87	9,52	7,31	9,44	0,31	0,36	3,15	3,44
K3 2008	6,88	9,61	7,05	9,22	0,32	0,36	3,29	3,48
K4 2008	6,98	9,53	7,12	9,71	0,33	0,35	3,21	3,49
K1 2009	7,48	9,59	6,37	9,61	0,36	0,32	3,92	3,51
K2 2009	7,69	9,51	7,04	9,68	0,33	0,30	3,96	3,60
K3 2009	7,86	9,61	7,15	9,48	0,32	0,29	4,00	3,60

Izvor: Centralna banka BiH

Tabela 10

Uvoz i izvoz dobara klasifikovani prema harmonizovanom sistemu kodova (HS)		UVOZ							IZVOZ						
		K1-K3 2007		K1-K3 2008		K1-K3 2009		Promjena 2009 K1-K3/ 2008 K1-K3	K1-K3 2007		K1-K3 2008		K1-K3 2009		Promjena 2009 K1-K3/ 2008 K1-K3
		u 000 KM	učešće	u 000 KM	učešće	u 000 KM	učešće		u 000 KM	učešće	u 000 KM	učešće	u 000 KM	učešće	
	UKUPNO	10.090.991	100,0%	12.337.057	100,0%	9.116.183	100%	-26,1%	4.410.496	100%	5.147.243	100,0%	4.046.291	100%	-21,4%
01	ŽIVOTINJE I PROIZVODI ŽIVOTINJSKOG PORJEKLA	188.474	2,1%	266.437	2,0%	277.939	3,0%	4,3%	37.197	1%	52.774	0,8%	64.755	1,6%	22,7%
02	PROIZVODI BILJNOG PORJEKLA	447.942	4,1%	537.743	5,3%	396.914	4,4%	-26,2%	40.044	0%	47.578	0,7%	55.311	1,4%	16,3%
03	MASTI I ULJA ŽIVOTINJSKOG PORJEKLA I BILJNOG PORJEKLA	70.172	0,8%	93.745	0,8%	82.300	0,9%	-12,2%	25.148	1%	31.253	0,5%	33.845	0,8%	8,3%
04	PREHRAMBENE PRERAĐEVINE	918.537	10,1%	1.036.975	8,1%	1.034.718	11,4%	-0,2%	120.258	3%	156.198	2,8%	176.193	4,4%	12,8%
05	PROIZVODI MINERALNOG PORJEKLA	1.485.794	16,5%	2.146.520	16,1%	1.445.755	15,9%	-32,6%	428.997	7%	608.659	10,8%	637.377	15,8%	4,7%
06	PROIZVODI HEMIJSKE INDUSTRIJE ILI SRODNIH INDUSTRIJA	919.443	9,3%	1.058.569	8,5%	943.649	10,4%	-10,9%	224.846	6%	321.471	6,6%	236.310	5,8%	-26,5%
07	PLASTIČNE MASE, GUMA I KAUČUK	504.066	4,7%	593.587	4,3%	481.147	5,3%	-18,9%	107.542	3%	107.051	2,0%	87.746	2,2%	-18,0%
08	KOŽA I KRZNO	174.023	2,1%	185.580	1,5%	141.687	1,6%	-23,7%	91.712	3%	94.596	2,1%	46.914	1,2%	-50,4%
09	DRVO I PROIZVODI OD DRVETA	130.782	1,1%	158.679	1,1%	112.191	1,2%	-29,3%	407.856	9%	380.603	6,8%	293.393	7,3%	-22,9%
10	CELULOZA, PAPIR I KARTON I NJIHOVI PROIZVODI	264.961	2,8%	283.208	2,5%	263.945	2,9%	-6,8%	83.593	2%	109.176	2,0%	111.213	2,7%	1,9%
11	TEKSTIL I TEKSTILNI PROIZVODI	495.500	5,3%	547.655	4,3%	486.242	5,3%	-11,2%	207.562	5%	255.974	5,5%	240.830	6,0%	-5,9%
12	OBUČA, ŠEŠIRI, KAPE I SLIČNI PROIZVODI	165.965	1,7%	177.348	1,7%	161.723	1,8%	-8,8%	266.932	6%	284.463	5,8%	261.843	6,5%	-8,0%
13	PROIZVODI OD KAMENA, GIPSA, CEMENTA I SLIČNIH MATERIJALA, KERAMIČKI PROIZVODI, STAKLO I STAKLENI PROIZVODI	273.676	2,5%	296.014	2,1%	221.311	2,4%	-25,2%	56.114	1%	58.189	1,0%	49.442	1,2%	-15,0%
14	BISERI, PLEMENITI METALI I NJIHOVI PROIZVODI, DRAGO I POLUDRAGO KAMENJE	8.523	0,1%	10.763	0,1%	7.951	0,1%	-26,1%	2.141	0%	813	0,0%	1.020	0,0%	25,4%
15	BAZNI METALI I PROIZVODI OD BAZNIH METALA	1.280.696	10,4%	1.554.795	12,8%	791.545	8,7%	-49,1%	1.289.209	31%	1.435.424	28,4%	761.643	18,8%	-46,9%
16	MAŠINE, APARATI, MEHANIČKI I ELEKTRIČNI UREĐAJI	1.660.283	15,9%	1.963.694	17,3%	1.325.304	14,5%	-32,5%	559.139	12%	635.862	13,3%	452.260	11,2%	-28,9%
17	TRANSPORTNA SREDSTVA I NJIHOVI DIJELOVI I PRIBOR	749.638	7,0%	999.676	8,2%	595.483	6,5%	-40,4%	78.565	2%	120.717	1,9%	99.213	2,5%	-17,8%
18	SATOV I, MJERNI, MUZIČKI I MEDICINSKI INSTRUMENTI	120.822	1,2%	163.465	1,2%	140.754	1,5%	-13,9%	11.980	0%	14.811	0,3%	16.971	0,4%	14,6%
19	ORUŽJE I MUNICIJA; NJIHOVI DIJELOVI I PRIBOR	4.044	0,0%	4.151	0,0%	4.033	0,0%	-2,8%	30.634	1%	29.395	0,3%	30.140	0,7%	2,5%
20	RAZNI PROIZVODI	226.048	2,1%	257.326	2,0%	201.124	2,2%	-21,8%	339.963	8%	401.779	8,3%	389.742	9,6%	-3,0%
21	UMJETNIČKA DJELA, KOLEKCIONARSKI PREDMETI I ANTIKVITETI	928	0,0%	808	0,0%	290	0,0%	-64,1%	941	0%	43	0,0%	129	0,0%	199,8%
98	NERAZVRSTANO	672	0,0%	322	0,0%	177	0,0%	-44,9%	120	0%	412	0,0%	0	0,0%	-100,0%

Tabela 11

Zemlje	IZVOZ						K1-K3 2009/K1- K3 2008	UVOZ						K1-K3 2009/K1- K3 2008
	K1-K3 2007		K1-K3 2008		K1-K3 2009			K1-K3 2007		K1-K3 2008		K1-K3 2009		
	ukupno	u %	ukupno	u %	ukupno	u %		ukupno	u %	ukupno	u %	ukupno	u %	
Hrvatska	832.609	18,9%	874.141	17,0%	723.756	17,9%	-17,2%	1.785.102	17,7%	2.196.711	17,8%	1.376.075	15,1%	-37,4%
Njemačka	575.811	13,1%	696.865	13,5%	599.138	14,8%	-14,0%	1.237.155	12,3%	1.479.820	12,0%	1.030.333	11,3%	-30,4%
Italija	588.393	13,3%	648.692	12,6%	523.181	12,9%	-19,3%	917.137	9,1%	1.061.714	8,6%	933.668	10,2%	-12,1%
Srbija	487.686	11,1%	695.181	13,5%	521.289	12,9%	-25,0%	918.443	9,1%	1.291.326	10,5%	937.926	10,3%	-27,4%
Slovenija	485.675	11,0%	498.232	9,7%	329.804	8,2%	-33,8%	649.462	6,4%	709.841	5,8%	567.390	6,2%	-20,1%
Austrija	290.483	6,6%	317.086	6,2%	236.123	5,8%	-25,5%	396.375	3,9%	460.452	3,7%	339.978	3,7%	-26,2%
Ostale zemlje	1.150.705	26,1%	1.417.046	27,5%	1.113.000	27,5%	-21,5%	4.187.668	41,5%	5.137.193	41,6%	3.930.813	43,1%	-23,5%
UKUPNO	4.411.362	100,0%	5.147.243	100,0%	4.046.291	100,0%	-21,4%	10.091.342	100,0%	12.337.057	100,0%	9.116.183	100,0%	-26,1%

Tabela 12

PLATNI BILANS BOSNE I HERCEGOVINE					
Izraženo u milionima KM					
Period	P1 2006	P1 2007	P1 2008	P1 2009	P1 2009/P1 2008
I - TEKUĆI RAČUN (1+2+3+4)	-483,5	-878,2	-1.734,6	-853,0	-50,8%
1. ROBA	-2.818,7	-3.626,9	-4.550,3	-3.333,1	-26,7%
Izvoz robe, fob	2.465,7	2.901,0	3.440,6	2.636,1	-23,4%
Uvoz robe, fob	-5.284,4	-6.527,9	-7.990,9	-5.969,2	-25,3%
2. USLUGE	506,8	593,1	686,4	550,8	-19,8%
Izvoz	790,6	947,7	1.036,0	902,6	-12,9%
Uvoz	-283,8	-354,6	-349,7	-351,9	0,6%
2.1.Transportne usluge, izvoz	92,2	186,1	211,8	177,4	-16,2%
2.2.Transportne usluge, uvoz	-114,4	-163,3	-173,6	-133,0	-23,4%
2.3.Putovanja, izvoz	427,6	466,5	500,2	435,3	-13,0%
2.4.Putovanja, uvoz	-70,4	-83,2	-75,6	-69,7	-7,8%
2.5.Ostale usluge, izvoz	270,8	295,1	324,1	289,9	-10,5%
2.6.Ostale usluge, uvoz	-99,0	-108,1	-100,4	-149,2	48,5%
3. DOHODAK	294,2	389,7	408,9	309,1	-24,4%
Prihodi	474,7	671,6	746,2	618,1	-17,2%
Rashodi	-180,5	-281,9	-337,2	-309,0	-8,4%
3.1.Kompenzacije zaposlenim, prihodi	363,3	486,3	503,1	455,4	-9,5%
3.2.Kompenzacije zaposlenim, rashodi	-10,4	-10,7	-11,2	-10,7	-4,3%
3.3.Investicioni dohodak, prihodi	111,5	185,3	243,1	162,8	-33,1%
3.4.Investicioni dohodak, rashodi	-170,1	-271,2	-326,0	-298,3	-8,5%
4. TEKUĆI TRANSFERI	1.534,2	1.765,9	1.720,4	1.620,2	-5,8%
Prihodi	1.657,9	1.902,0	1.876,2	1.789,9	-4,6%
Rashodi	-123,7	-136,1	-155,8	-169,7	8,9%
II - KAPITALNI I FINANSIJSKI RAČUN (1+2)	375,4	588,8	1.859,3	1.037,0	-44,2%
1. KAPITALNI RAČUN	212,4	192,3	194,0	161,7	-16,7%
2. FINANSIJSKI RAČUN	163,1	396,4	1.665,3	875,4	-47,4%
2.1.DIREKTNE INVESTICIJE	455,5	1.791,1	476,8	345,3	-27,6%
2.2.PORTFOLIO INVESTICIJE	-0,2	2,0	-7,7	-18,5	141,6%
2.3.OSTALE INVESTICIJE	162,0	-949,3	1.028,2	-60,1	-105,8%
Aktiva	51,9	-1.436,0	107,9	-284,2	-363,4%
Komercijalne banke	-56,5	-1.288,2	655,4	119,1	-81,8%
Ostali sektori	108,3	-147,8	-547,5	-403,2	-26,4%
Pasiva	110,1	486,7	920,3	224,1	-75,7%
Trgovinski krediti	151,1	176,7	270,4	231,3	-14,5%
Povlačenje novih zajmova	292,0	424,3	656,3	431,9	-34,2%
Otplata glavnice zajmova	-266,3	-215,7	-230,0	-287,1	24,8%
Gotovina i depoziti	-69,1	127,0	242,9	-158,2	-165,1%
Ostale obaveze	2,5	-25,6	-19,3	6,2	-132,2%
2.4.REZERVNA AKTIVA	-454,2	-447,5	167,9	608,7	262,6%
Specijalna prava vučenja	-0,2	0,3	-0,6	0,1	-125,0%
Devize	-444,0	-434,3	135,4	636,6	370,0%
Ostala potraživanja	-10,0	-13,4	33,0	26,6	-19,5%
III - NETO GREŠKE I PROPUSTI	108,0	289,4	-124,7	-184,0	47,5%